An impression either unique or of very extreme rarity, unnoticed by Herbert, Lowndes or Hazlitt. It is, in all probability, the edition in use at Stratford-on-Avon Grammar School when Shakespeare was receiving his "little Latin & less Greek" at that establishment. That the great dramatist had imbibed something from this book is clear from his quoting the line from Terence (at sig F.1. v° of this volume) in ~~which~~ the form in which it is here given not in that in which it appears in the work of the ancient poet.

Redime te captum &c.

Second Part, F. 1. vo.

M.D.LXVIII.

A SHORTE INTRODVCTI- ON OF GRAMMAR

generally to be vsed: com-
piled and set forth, for the
bringing vp of all those
that intende to attaine
the knowledge of
the Latine
tongue.

LYZABETH BY THE GRACE of God Queene of England, Fraũce & Ireland, defender of the faithe, &c. to all and ſingular Scholemaiſters & teachers of Grammar within this oure realme of England, and other Dominions, greeting. Whereas oure moſte deere Father of famous memory, Kinge Henrye the eight, among ſundry and manifolde his greate and waighty affaires, appertaining to his Regall authoritie and Office, did not forget, ne neglect, the good and vertuous education of the tender youth of this ſaide Realme, but hauing a feruent zeale, bothe towards the Godly bringing vp of the ſaide youth, and alſo a ſpeciall regarde that they might attaine the Rudiments of the Latine tongue, with more facilitye then afore time. And for auoyding of diuerſitie and tediouſnes of teaching, did cauſe one vniforme Grammar to be ſet forth, commaunding all Scholemaiſters & teachers within this ſaide Realme, to teache, vſe and exerciſe the ſame. We ſetting before our eies this Godlye acte and example of this oure deere Father in this behalfe, not vnconfirmed by oure deere Brother and Siſter, Kynge Edwarde and Queene Mary: and alſo conſideringe that by the learned youth of this ſaide Realme, infinite and ſingular commodities tendeth towards the common wealth of the ſame, haue thought good, by oure ſpeciall authoritie to approue and ratifie that worthy acte of oure ſaide deere Father, concerning the premiſſes. Willing therfore & ſtreyghtlye charginge and commaundinge all and ſingular Scholemaiſters, to whome the charge and teaching of Grammar within this oure Realme and Dominions dothe appertaine, not to teache your youthe & Schollers with any other Grammar, then with this Engliſh Introductiõ hereafter enſuing, and the Latine Grammar ãnexed to the ſame, being of the onely printing of our welbeloued ſubiecte Reginalde Wolfe, appoynted by vs to the ſame Office, vpon paine of our Indignation, and as you wil aunſwere to the contrary. And thus endeuouring your ſelues towardes the frutefull bringing vp of your ſaide Schollers in good literature and vertuous conditions, you ſhall deſerue of almightye God condigne rewarde, and of vs worthy commendations for the ſame.

God ſaue the Queene.

To the Reader.

To exhorte euerye man to the learninge of Grammar, that intendeth to attaine to the vnderstanding of the tongues (wherin is contayned a greate treasury of wisedome & knowledge) it shoulde seme muche vayne and little needefull: for so muche as it is knowen, that nothinge can surely be ended, whose beginning is either feeble or faulty: & no buylding be perfect, when as the foundacion and groundworke is ready to fall, and vnabel to vpholde the burthen of the frame. Wherfore it were better for the thinge it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstande how he may beste come to that which hee ought moste necessarily to haue, and to learne the gaynest way of obtaining that which must be his beste and certaynest guyde, bothe of reading and speaking, then to fall in doubte of the goodnes and necessity thereof. Which I doubte whether hee shall more lament that he lacketh, or esteeme that he hath it: & whether he shall oftenner stumble in trifles, and be deceyued in light matters when he hath it not, or iudge trulye and faithfully of diuers waightye thinges when he hath it. The which hath seemed to many very harde to compasse aforetyme, bycause that they, who professed this arte of teachinge Grammar, did teache diuers Grammars and not one: and yf by chaunce they taught one Grammar, yet they did it diuersly, and so coulde not do it all beste, bycause there is but one bestnes, not onely in euery thing, but also in the manner of euery thinge.

¶ As for the diuersity of Grammar, it is wel and profitably taken away by the Kings Maiesties wisedome, who foreseinge the inconuenience, and fauourably prouiding the remedy, caused one kinde of Grammar by sundry learned men to bee diligently drawen, and so to bee set out, onely euery where to bee taught for the vse of learners, and for the hurte in chaunging of Schoolemaysters.

¶ The variety of teachinge is diuers yet, and alwayes will be, for that euery Schoolemayster liketh that he knoweth, and seeth not

A.ij. the

the vse of that he knoweth not, & therfore iudgeth that the most sufficient way, which he seeth to bee ÿ readyest meane, & perfectest kinde to bring a learner to haue a through knowledge therein.

¶ Wherefore it is not amisse, if one seeing by tryall an easyer and readier way, then the common sorte of teachers dothe, woulde say what he hath proued, and for the commoditye allowed, that others not knowing the same, might by experience proue the like, & then by proofe reasonable iudge the like, not hereby excluding ÿ better way when it is founde, but in the meane season forbidding ÿ worse.

¶ The firste and cheifest point is, that the diligent Mayster make not the Scholler haste to muche, but that hee in continuance and diligence of teachinge make him to rehearse so, that while he hath perfectly that that is behinde, he suffer him not to go forwarde. For this posting haste ouerthroweth & hurteth a great sorte of wittes, and casteth them into an amasednesse, when they knowe not howe they shall either go forwarde or backwarde, but stycketh faste as one plunged, that can not tell what to do, or which way to tourne him: and then the Maister thinketh the Scholler to be a dullarde, and the Scholler thinketh the thinge to be vneasy and to harde for his witte: and the one hath an euyll opinion in the other, when oftentymes it is in neyther, but in the kinde of teachinge. Wherefore the beste and cheifest poynte throughly to be kept, is that the Scholler haue in minde so perfectly that that he hath learned, and vnderstande it so, that not onely it be not a stoppe for him, but also a light and a helpe to the residue that foloweth. This shall be the Maysters ease and the childes encouraging, when the one shall see his labour take good effect, and thereby in teachinge the lesse tormented: and the other shall thinke the thinge easier, and so with more gladnes ready to go about the same.

¶ In goinge forwarde, let him haue of euery declination of nounes and coniugation of verbs, so many seuerall examples as they passe them, that it may seeme to the Schoolemayster no worde in the Latine tongue to be so harde for that parte, that the Scholler shall not be able prausably to enter into the fourming therof. And surely the multitude of examples, if the easiest & commonest be taken firste, and so come to the straunger & harder, must needes bring this profit

withall, that the Scholler shall beste vnderstande, & sonest conceaue the reason of the rules, and beste be acquainted with the fashion of the tongue. Wherein it is profitable not onely that he can orderlye decline his noune & his verbe, but euery way, forwarde, backwarde, by cases, by persons: that neither case of noune, ne person of verbe, can be required, that hee can not without stoppe or study tell. And vnto this tyme I counte not the Scholler perfect, nor ready to go any further, tyll hee hath this already learned.

¶ This when he can perfectly do, and hath learned euery part, not by rote but by reason, and is cunninger in the vnderstandinge of the thinge, than in rehearsing of the wordes, (which is not past a quarter of a yeares diligence, or very little more, to a painfull and diligent man, if the Scholler haue a meane witte) then let him passe to the Concordes, to know the agrement of partes amonge themselues, with like way and diligence, as is afore described.

¶ Wherein plaine and sundry examples, and continuall rehearsall of thinges learned, and specially the dayly declining of a verbe, and tourning him into all fashions, shall make the greate and heauy labour so easy, and so pleasant for the framinge of sentences, that yt will be rather a delyght vnto them that they bee abell to do well, then paine in searching of an vnused and vnacquainted thinge.

¶ When these Concordes be well knowen vnto them, an easy and a pleasant paine, if the forgrounds be well & throughly beaten in, let them not continue in learninge of their rules orderlye as they lye in their Syntaxe, but rather learne some preaty booke, wherein is cõtained not onely ye eloquence of the tongue, but also a good plaine lesson of honesty and godlynes, & thereof take some little sentence as it lyeth, and learne to make the same firste out of Englishe into Latine, not seeinge the booke, or construing it therevpon. And if there fall any necessary rule of the Syntaxe to be knowen, then to learne it, as the occason of ye sentẽce giueth cause that day. Which sentence once made well, & as nygh as may be with the wordes of the booke, then to take the booke & construe it, & so shall he be lesse troubled wt the parsing of it, and easilyest carry his lesson in minde.

¶ And although it was sayde afore, that the scholler shoulde learne but a little at once, it is not ment, that when ye Mayster hath hearde

him a while, he shoulde let them alone (for þ were more negligence for bothe partes) but I woulde all their time they bee at schoole, they should neuer be ydle, but alwayes occupied in a continuall rehersing & loking back againe to those things they had learned, and be more bounde to kepe well their olde, then to take forth any new.

¶ Thus it the mayster occupy them, he shall see a little lesson take a greate deale of time: & diligently enquiring and examininge of the parts and rules, not to be done so quickly and speedely as it myght be thought to be: within a while, by this vse the scholler shall be brought to a good kinde of readynesse of makinge, to the whiche if there be adioyned some vse of speaking, (which must necessarily bee had) he shalbe brought past þ wearisom bitternesse of his learning.

¶ A greate helpe to further this readinesse of making & speakinge shalbe, if the maister giue him an englishe booke, & cause him ordinarily to turne euery day some part into Latine. This exercise can not be done without his rules, and therefore dothe establishe them and ground them surely in his minde for a readynesse, & maketh him more able to speake sodaynely, whensoeuer any present occasion is offered for the same. And it wolde helpe his learning more a greate deale, to tourne out of Englishe into Latine, then contrary.

¶ Furthermore, wee see many can vnderstande Latine, that can not speake it, & when they reade the Latine worde in the booke, can tell you the Englishe thereof at any tyme: but when they haue layde away their bookes, they can not contrarywise tell you for þ english the Latine agayne, whensoeuer ye will aske them. And therefore this exercise helpeth this sore well, & maketh those wordes which he vnderstandeth, to be readyest by vse vnto him, and so perfecteth him in the tongue handesomely.

¶ These precepts well kept, will bring a man cleane paste the vse of this Grammar booke, & make him as ready as his booke, and so meete to further thinges: whereof it were out of season to giue precepts here. And therfore this may be for this purpose inough, which to good schoolemaisters and skilfull are not so needefull: to other meaner and lesse practised, it may bee not onely worth the labour of reading, but also of the vsinge.

The Latine letters are thus written.

Smale. { a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t u v x y z.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ s t u v x y z.

Capitals. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Letters are diuided into Vowels and Consonantes.

A Vowel, is à letter whiche maketh à full and perfect ſounde of himſelfe: and there are fiue in number, namely, A, E, I, O, V: whereunto is added the Greeke vowell, Y.

A Conſonant, is à letter which needes muſt be ſounded with à vowell: as B with E. And all the letters, except the vowels, are Conſonantes.

A Syllable is the pronouncing of one letter or mo, with one breathe: as, A‿ue.

A Diphthonge, is the ſound of ij vowels in one Syllable. and of them there be foure in number, namely æ, œ, au, eu. Whereunto is added, ei: as *Aeneas, cœna, audio, euge, hei.*

In ſteede of æ & œ, we commonly do pronounce E.

The Greeke letters are thus written.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ϱ σ τ υ φ χ ψ ω.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

μ

β

μ μ

PRECATIO.

DOmine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis ſapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenij mei bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudiſti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoſcendum te & ſeruatorem noſtrum dominũ Ieſum valent intelligam, ſed etiam tota mente & voluntate perſequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam, vt qui efficis omnia in omnibus, in me reſplendeſcere dona tua facias, ad gloriam ſempiternam immortalis Maieſtatis tuæ. AMEN.

A PRAYER.

O Almyghtye Lorde and mercyfull Father, maker of Heauen and Earthe, which of thy free lyberalitye geueſt wiſedome abundantly to all that with faythe and full aſſuraunce aſke it of thee, beautifye by the lyghte of thy heauenly grace the towardenes of my witte, the which with all powers of nature thou haſt powred into mee, that I may not onely vnderſtande, thoſe thinges, which maye effectually bring mee to the knowledge of the Lorde Jeſu our Sauiour, but alſo with my whole hearte and wyll, conſtantly followe the ſame, and receaue dayly encreaſe through thy bountiful goodnes towardes mee, as well in good lyfe as doctrine, ſo that thou which workeſt all thinges in all creatures, mayſt make thy gracious benefites ſhine in mee, to the endeles glory and honor of thine immortall Maieſtye. So be it.

AN INTRODVCTION OF THE EYGHT PARTES OF Latine Speache.

IN Speache be these eight partes folowinge:

Noune, Pronoune, Verbe, Participle, } declined. { Aduerbe, Coniunction, Preposition, Interiection, } vndeclined.

Of the Noune.

A Noune, is the name of a thinge, that may be seene, felte, hearde, or vnderstande: As the name of my hande in Latine is Manus: the name of an house is Domus: the name of goodenes is Bonitas.

Of Nounes, some be Substantiues, and some be Adiectiues.

A Noune Substantiue is that standeth by himselfe, and requireth not an other worde to be ioyned with him: as Homo, *a man*. And it is declined with one article: as Hic magister, *a mayster*. Or else with two at the moste: as Hic & hæc Parens, *a father or mother*.

A Noune Adiectiue is that can not stande by himselfe, but requireth to be ioyned with an other worde: as Bonus, *Good*. Pulcher, *Faire*. And it is declined either with three Terminations: as Bonus, bona, bonum: or else with three Articles: as Hic, Hæc, & hoc Fœlix, *Happy*. Hic & hæc Leuis, & hoc leue, *Lyght*.

A Noune ~~Adiectiue~~ Substant either is proper to the thinge that it betokeneth: as Eduardus, is my proper name, or else is common to mo: as Homo, is a common name to all men.

Numbres of Nounes.

IN Nounes be two numbers, the Singular, & the Plurall. The Singular number speaketh of one: as Lapis, *a stone*. The Plu-

call number speaketh of mo then one: as Lapides, *stones.*

Cases of Nounes.

Nounes be declined with six cases, Singularly, and Plurallye: the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

The Nominatiue case commeth before the Verbe, and aunswereth to this question, Who or what: as Magister docet, *The mayster teacheth.*

The Genitiue case is knowen by this token Of, and aunswereth to this question, Whose or whereof: as Doctrina magistri, *The learninge of the mayster.*

The Datiue case is knowen by this token To, and aunswereth to this question, to whome, or to what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the maister.*

The Accusatiue case foloweth the Verbe, & aunswereth to this question, whome, or what: as Amo magistrum, *I loue the maister.*

The Vocatiue case is knowen by callinge or speakinge to: as O magister, *O maister.*

The Ablatiue case is commonly ioyned with Prepositions seruing to the ablatiue case: as De magistro, *Of the mayster.* Coram magistro, *Before the mayster.*

Also In, with, through, for, from, by or then after the comparatiue degree, be signes of the ablatiue case.

Articles.

Articles are borowed of the Pronoune, and be thus declined.

	Singulariter.		Pluraliter.
	Nominatiuo hic, hæc, hoc.		*Nominatiuo hi, hæ, hæc.*
	Genitiuo huius.		*Genitiuo horum, harum, horum.*
	Datiuo huic.		*Datiuo his.*
	Accusatiuo hũc, hanc, hoc.		*Accusatiuo hos, has, hæc.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo hoc, hac, hoc.		*Ablatiuo his.*

Genders of Nounes.

Genders of Nounes bee seuen: the Masculine, the Feminine, the Neuter, the Commune of two, the Commune of three, the

Doubtfull

Doubtfull, and the Epicene.

The Masculine Gender is declined with this Article Hic: as Hic vir, *a man*.

The Feminine Gender is declined with this Article Hæc: as Hæc mulier, *a woman*.

The Neuter Gender is declined with this article Hoc: as Hoc Saxum, *a stone*.

The Commune of two is declined with Hic and Hæc: as Hic & hæc Parens, *a father or mother*.

The Commune of three is declined with Hic, Hæc, and Hoc: as Hic, hæc & hoc fœlix, *Happy*.

The Doubtfull Gender is declined with Hic or Hæc: as Hic vel hæc Dies, *a Daye*.

The Epicene gender is declined with one article, and vnder that one article bothe kindes bee signified: as Hic passer, *a sparrowe*. Hæc aquila, *an Aegle*: bothe hee and shee.

The Declensions of Nounes.

There be fiue Declensions of Nounes.

The firste, is when the Genitiue & the Datiue case singular e'de in æ diphthong, the Accusatiue in am, the Vocatiue lik þ Nominatiue, þ Ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthōg, the Genitiue in arum, the Datiue in is, the Accusatiue in as, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter		Pluraliter	
	Nominatiuo *hæc musa*.		Nominatiuo *hæ musæ*.
	Genitiuo *huius musæ*.		Genitiuo *harum musarum*.
	Datiuo *huic musæ*.		Datiuo *his musis*.
	Accusatiuo *hanc musam*.		Accusatiuo *has musas*.
	Vocatiuo *ô musa*.		Vocatiuo *ô musæ*.
	Ablatiuo *ab hac musa*.		Ablatiuo *ab his musis*.

Note that Filia and Nata, do make the datiue and the ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, mula, equa, liberta, make the datiue and the ablatiue plurall in abus onely.

The seconde is when the Genitiue case singular endeth in i, the Datiue in o, the accusatiue in um, the Vocatiue for þ most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plural in i, the

the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accusatiue in os, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic magister.	Nominatiuo hi magistri.
Genitiuo huius magistri.	Genitiuo horum magistrorum.
Datiuo huic magistro.	Datiuo his magistris.
Accusatiuo hunc magistrum.	Accusatiuo hos magistros.
Vocatiuo ô magister.	Vocatiuo ô magistri.
Ablatiuo ab hoc magistro.	Ablatiuo ab his magistris.

Here is to be noted, that when the nominatiue endeth in us, the vocatiue shall ende in e: as Nominatiuo hic Dominus. Vocatiuo ô Domine. Except Deus, that maketh ô Deus, and Filius, that maketh ô fili.

When the Nominatiue endeth in iūs, if it be a proper name of a man, the vocatiue shall ende in i: as Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi.

Also these Nounes folowing make their vocatiue in e, or in us: as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note also, that all nounes of the neuter gender, of what declension soeuer they be, haue the nominatiue, the accusatiue, and the vocatiue like in bothe numbers, and in the plurall number they ende all in A: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hoc regnum.	Nominatiuo hæc regna.
Genitiuo huius regni.	Genitiuo horum regnorum.
Datiuo huic regno.	Datiuo his regnis.
Accusatiuo hoc regnum.	Accusatiuo hæc regna.
Vocatiuo ô regnum.	Vocatiuo ô regna.
Ablatiuo ab hoc regno.	Ablatiuo ab his regnis.

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined.

Pluraliter.
Nominatiuo Ambo, ambæ, ambo.
Genitiuo Amborum, ambarum, amborum.
Datiuo Ambobus, ambabus, ambobus.
Accusatiuo Ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo Ambo, ambæ, ambo.
Ablatiuo Ambobus, ambabus, ambobus.

Likewise Duo.

The thirde, is when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, the accusatiue moste commonlye in em, and sometime in im, and sometime in bothe: the Vocatiue like the Nominatiue, the ablatiue in e, somtime in i, and somtime bothe in e, and i. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue sometime in um, and somtime in ium, the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic lapis.	Nominatiuo hi lápides.
Genitiuo huius lápidis.	Genitiuo horum lápidum.
Datiuo huic lápidi.	Datiuo his lapidibus.
Accusatiuo hunc lápidem.	Accusatiuo hos lápides.
Vocatiuo ô lapis.	Vocatiuo ô lápides.
Ablatiuo ab hoc lápide.	Ablatiuo ab his lapidibus.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominat. hic & hæc parens.	Nominat. hi & hæ paréntes.
Genitiuo huius paréntis.	Ge. horum & harum paréntũ.
Datiuo huic parénti.	Datiuo his paréntibus.
Acc. hunc & hanc paréntem.	Accusat. hos & has paréntes.
Vocatiuo ô parens.	Vocatiuo ô paréntes.
Ab. ab hoc & hac parénte.	Ablatiuo ab his paréntibus.

The fourth, is when the Genitiue case singular endeth in us, the Datiue in ui, the Accusatiue in um, the Vocatiue like ẏ Nominatiue, the Ablatiue in u. The Nominatiue plurall in us, ẏ Genitiue in uum, the Datiue in ibus, the accusatiue in us, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ibus: as in example.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hæc manus.	Nominatiuo hæ manus.
Genitiuo huius manus.	Genitiuo harum manuum.
Datiuo huic manui.	Datiuo his manibus.
Accusatiuo hanc manum.	Accusatiuo has manus.
Vocatiuo ô manus.	Vocatiuo ô manus.
Ablatiuo ab hac manu.	Ablatiuo ab his manibus.

The fift, is when the Genitiue and the Datiue case singular doe ende in ei, the Accusatiue in em, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the Datiue in ebus, the Accusatiue in es, the Vo-

catiue

catiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ebus: as in example.

Note that all nouns of the fift declension are of y feminine gender, except dies & dies

Singulariter.		Pluraliter.	
	Nominatiuo hic meridies.		Nominatiuo hi meridies.
	Genitiuo huius meridiei.		Genitiuo horum meridiêrum.
	Datiuo huic meridiei.		Datiuo his meridiêbus.
	Accusatiuo hunc meridiē.		Accusatiuo hos meridies.
	Vocatiuo ô meridies.		Vocatiuo ô meridies.
	Ablatiuo ab hoc meridie.		Ablatiuo ab his meridiêbus.

The declining of Adiectiues.

A Noune Adiectiue of three Terminations, is thus declined.

Singulariter.		Pluraliter.	
	Nomin. bonus, bona, bonum.		Nominat. boni, bonæ, bona.
	Genitiuo boni, bonæ, boni.		Ge. bonôrũ, bonarũ, bonorũ.
	Datiuo bono, bonæ, bono.		Datiuo bonis.
	Acc. bonum, bonam, bonum.		Acc. bonos, bonas, bona.
	Vocatiuo bone, bona, bonum.		Vocatiuo boni, bonæ, bona.
	Ablatiuo bono, bona, bono.		Ablatiuo bonis.

There are besides these certaine nounes adiectiues of an other manner of declining, which make the genitiue case singular in ius, and the Datiue in i, which been these that follow, with their compoundes.

Singulariter.		Pluraliter.	
	Nom. vnus, vna, vnum.		Nominatiuo vni, vnæ, vna.
	Genitiuo vnius.		Genit. vnôrum, vnârum, vnôrũ.
	Datiuo vni.		Datiuo vnis.
	Acc. vnum, vnam, vnum.		Accusatiuo vnos, vnas, vna.
	Vocat. vne, vna, vnum.		Vocatiuo vni, vnæ, vna.
	Ablatiuo vno, vna, vno.		Ablatiuo vnis.

Note that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioyned with a worde that lacketh the singular number: as Vnæ literæ. Vna mœnia.

In like manner be declined totus, solus, and also vllus, alius, alter, vter, and neuter, sauing these fiue laste rehearsed, lacke the vocatiue case.

A Noune Adiectiue of three articles, is thus declined.

Singulariter

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo hic, hæc, & hoc fœlix.	Nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia.
Genitiuo huius fœlicis.	Genitiuo horum, harum & horum fœlicium.
Datiuo huic fœlici.	Datiuo his fœlicibus.
Accusatiuo hunc, hanc fœlicem, & hoc fœlix.	Acc. hos & has fœlices, & hæc fœlicia.
Vocatiuo ô fœlix.	Vocat. ô fœlices, & ô fœlicia.
Abl. ab hoc, hac, & hoc fœlice, vel fœlici.	Ablatiuo ab his fœlicibus.

Singulariter.	Pluraliter.
Nom. hic & hæc tristis, & hoc triste.	Nominatiuo hi & hæ tristes, & hæc tristia.
Genitiuo huius tristis.	Genitiuo horum, harum & horum tristium.
Datiuo huic tristi.	Datiuo his tristibus.
Accusat. hunc & hanc tristem, & hoc triste.	Accusatiuo hos & has tristes, & hæc tristia.
Voc. ô tristis, & ô triste	Vocat. ô tristes, & ô tristia.
Ablat. ab hoc, hac, & hoc tristi.	Ablatiuo ab his tristibus.

Comparisons of Nounes

Adiectiues, whose signification may encrease, or bee diminished, may forme comparison.

There be three degrees of comparison. The Positiue, the Comparatiue, and the Superlatiue.

The Positiue betokeneth the thinge absolutely without excesse: as Durus, *Harde*.

The Comparatiue somwhat exceedeth his positiue in signification: as Durior, *Harder*. And it is fourmed of the firste case of his positiue that endeth in i, by putting therto or and us: as of Duri, hic & hæc durior, & hoc durius. of Tristi, hic & hæc tristior, & hoc tristius. of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue exceedeth his positiue in the highest degree: as Durissimus, *Hardest*. And it is fourmed of the firste case of his positiue that endeth in i, by putting therto s & simus: as of Duri, durissimus. of Tristi, tristissimus. of Dulci, dulcissimus.

From.

From these generall rules are excepted these that follow.

Bonus, melior, optimus. | Magnus, maior, maximus.
Malus, peior, pessimus. | Paruus, minor, minimus.

Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum.

And if the Positiue ende in r, the Superlatiue is formed of the nominatiue case by putting to rimus: as Pulcher, pulcherrimus.

Also these nounes ending in lis, make ÿ superlatiue by changing lis into limus: as Humilis humilimus, similis similimus, facilis facilimus, gracilis gracilimus, agilis agilimus, docilis docilimus.

All other nounes endinge in lis, doe follow the generall rule afore goinge: as Vtilis, vtilissimus.

Also if a vowell come before us, it is compared by Magis and Maximè: as Pius, magis pius, maximè pius. Assiduus, magis assiduus, maximè assiduus.

Of the Pronoune.

A PRONOVNE is a part of speache muche like to a Noune, which is vsed in shewing or rehearsinge.

There be fifteene Pronounes: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, whereof foure haue the vocatiue case: as Tu, meus, noster, and nostras, and all other lacke the vocatiue case.

To these may be added their compoundes, Egomet, tute, idem: and also Qui, quæ, quod.

These eyght Pronounes, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is, be Primitiues, so called, for bicause they be not deriued of others. And they be also called Demonstratiues, bicause they shew a thing not spoken of before.

And these six, Hic, ille, iste, is, idem, and qui, be Relatiues, bycause they rehearse a thing that was spoken of before.

These seuen, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, be Deriuatiues, for they be deriued of their Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri.

There belongeth to a Pronoune these fiue thinges: Number,

Case,

Case and Gender, as are in a Noune, Declenson and Person: as here foloweth.

The declensons of Pronounes.

There be foure Declensons of Pronounes.

These thre, Ego, tu, sui, be of the firste declenson, and be thus declined.

Singulariter.
- Nominatiuo Ego.
- Genitiuo mei.
- Datiuo mihi.
- Accusatiuo me.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à me.

Pluraliter.
- Nominatiuo nos.
- Genitiuo nostrûm, vel nostri.
- Datiuo nobis.
- Accusatiuo nos.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à nobis.

Singulariter.
- Nominatiuo tu.
- Genitiuo tui.
- Datiuo tibi.
- Accusatiuo te.
- Vocatiuo ô tu.
- Ablatiuo à te.

Pluraliter.
- Nominatiuo vos.
- Genitiuo vestrûm, vel vestri.
- Datiuo vobis.
- Accusatiuo vos.
- Vocatiuo ô vos.
- Ablatiuo à vobis.

Singulariter and Pluraliter.
- Nominatiuo caret.
- Genitiuo sui.
- Datiuo sibi.
- Accusatiuo se.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo à se.

These six, Ille, ipse, iste, hic, is, and qui, be of the Seconde declenson, and be thus declined.

Singulariter.
- Nominatiuo iste, ista, istud.
- Genitiuo istius.
- Datiuo isti.
- Acc. istum, istam, istud.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo isto, ista, isto.

Pluraliter.
- Nominatiuo isti, istae, ista.
- Genit. istorum, istarum, istorum.
- Datiuo istis.
- Accusatiuo istos, istas, ista.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo istis.

Ille, is declined like Iste, and also Ipse, sauinge that the neuter gender in the Nominatiue case, and in the Accusatiue case singular maketh Ipsum.

 Nominatiuo

Nominatiuo hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic: as afore in the Noune.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominatiuo is, ea, id.	Nominatiuo ij, eæ, ea.
Genitiuo eius.	Genitiuo eorum, earum, eorum.
Datiuo ei.	Datiuo ijs vel eis.
Accusat. eum, eam, id.	Accusatiue eos, eas, ea.
Vocatiuo caret.	Vocatiuo caret.
Ablatiuo eo, ea, eo.	Ablatiuo ijs vel eis.

Singulariter.	Pluraliter.
Nominat. qui, quæ, quod.	Nominatiuo qui, quæ, quæ.
Genitiuo cuius.	Ge. quorum, quarum, quorum.
Datiuo cui.	Datiuo quibus vel queis.
Accusat. quem, quam, quod	Accusatiuo quos, quas, quæ.
Vocatiuo caret.	Vocatiuo caret.
Abl. quo, qua, quo vel qui.	Ablatiuo quibus vel queis.

Likewise Quis and Quid be declined, whether they be Interrogatiues or Indefinites. Also Quisquis, is thus declined.

Nominat. { Quisquis, Quicquid. } Acc°. Quicquid. Abla. { Quoquo, Quaqua, } Quoquo.

Where note, that Quid, is alwayes a substantiue of the neuter gender.

These fyue, Meus, tuus, suus, noster, and vester, bee of the third declenson, and be declined as Nounes Adiectiues of three terminations in this wise.

Singulariter.	Pluraliter.
Nomin. meus, mea, meum.	Nominatiuo mei, meæ, mea.
Genitiuo mei, meæ, mei.	Gen. meorum, mearum, meorum.
Datiuo meo, meæ, meo.	Datiuo meis.
Acc. meum, meam, meum.	Accusatiuo meos, meas, mea.
Vocatiuo mi, mea, meum.	Vocatiuo mei, meæ, mea.
Ablatiuo meo, mea, meo.	Ablatiuo meis.

So is Noster declined, and Tuus, suus, vester, sauinge that these three laste, do lacke the vocatiue case.

Nostras, vestras, and this Noune Cuias, bee of the fourth declenson, and be thus declined.

Singulariter.
Nominatiuo hic & hæc nostras, & hoc nostráte.
Genitiuo huius nostrátis.
Datiuo huic nostrati.
Accus. hunc & hanc nostratem, & hoc nostráte.
Voc. ô nostras & ô nostráte
Ablat. ab hoc, hac, & hoc nostráte vel nostrati.

Pluraliter.
Nominatiuo hi & hæ nostrátes, & hæc nostrátia.
Genit. horum, harum, & horum nostrátium.
Datiuo his nostrátibus.
Ac. hos & has nostrátes, & hæc nostrátia.
Voc. ô nostrates & ô nostrátia.
Ablat. ab his nostratibus.

Here is to be noted, that Nostras, vestras, and this Noune Cuias, be called Gentiles, bycause they properly betoken pertaining to countries or nations, to sectes or factions.

A Pronoune hath three Persons.

The First person speaketh of him selfe: as Ego, I: Nos, Wee.
The Second person is spoken to: as Tu, Thou: Vos, Yee. And of this person is also euery vocatiue case.
The Third person is spoken of: as Ille, Hee: Illi, They. And therefore all Nounes, Pronounes, and Participles be of the third person.

Of a Verbe.

A Verbe, is a parte of speache, declined with Mode and Tense, and betokeneth doing: as Amo, I loue. or suffering: as Amor, I am loued. or beinge: as Sum, I am.

Of verbs, suche as haue persons, be called Personals: as Ego amo, Tu amas. And suche as haue no persons, bee called Impersonals: as Tæder, It yrketh. Oportet, It behoueth.

Of Verbes Personalles there be fiue kindes: Actiue, Passiue, Neuter, Deponent, and Commune.

A Verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to do: as Amo, I loue. and by putting to r, it may be a passiue: as Amor.

A Verb Passiue endeth in or, & betokeneth to suffer: as Amor, I am loued. and by putting away r, it may be an actiue: as Amo.

A Verbe Neuter endeth in o, or m, and can not take r, to make

 him

him a passiue: as Curro, I runne. Sum, I am. And it is englished somtime actiuely: as Curro, I runne. And sometime passiuely: as Aegroto, I am sicke.

A Verb Deponent endeth in r, like a passiue, and yet in signification is but either actiue: as Loquor verbum, I speake a worde. or Neuter: as Glorior, I boaste.

A Verbe Commune endeth in r, and in signification is bothe Actiue and Passiue: as Osculor te, I kisse thee. Osculor à te, I am kissed of thee.

MODES.

There bee six Modes: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potentiall, the Subiunctiue, and the Infinitiue.

The Indicatiue mode sheweth a reason true or false: as Ego amo, *I loue.* Or else asketh a question: as Amas tu? *Doest thou loue?*

The Imperatiue biddeth or commaundeth: as Ama, *Loue thou.*

The Optatiue wisheth or desyreth w^t these signes, *would God, I pray God,* or *God graunt:* as Vtinam amem, *I pray God I loue.* and hath euermore an aduerbe of wisshing ioyned with him.

The Potentiall mode is knowen by these signes, *may, can, myght, would, should,* or *ought:* as Amem, *I may* or *can loue.* without an aduerbe ioyned with him.

The Subiunctiue mode hath euermore some Coniunction ioyned with him: as Cum amarem, *When I loued.* And it is called the Subiunctiue mode, bycause it dependeth of an other Verbe in the same sentence, either going afore, or comming after: as Cum amarem eram miser, *When I loued, I was a wreatche.*

The Infinitiue signifieth to do, to suffer, or to be, and hath neyther number nor person, nor nominatiue case before him, and is knowen commonly by this signe *To:* as Amare, *To loue.* Also when two verbes come togither, without any nominatiue case betweene them, then the latter shalbe the Infinitiue mode: as Cupio discere, *I desire to learne.*

GERVNDES.

There be moreouer belonging to the Infinitiue mode of verbs, certaine voyces called Gerundes, ending in Di, do, and dum: which haue bothe the actiue and passiue signification: as Amandi, *Of louing,* or *of being loued.* Amando, *In louing,* or *In being loued.* Amandum, *To loue,* or *to be loued.*

SVPINES.

SVPINES.

¶There be also pertaining vnto verbs two Supines, the one ending in um, which is called the firste Supine, bycause it hath the signification of the verb actiue: as Eo amatum, *I go to loue.* And ÿ other in u, which is called the Latter Supine, bycause it hath for the moste part the signification passiue: as Difficilis amatu, *harde to be loued.*

TENSES.

There be fiue Tenses or Times: the Present tense, the Preterimperfect tense, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tense.

¶The Present tense speaketh of the time that now is: as Amo, *I loue.*

¶The Preterimperfect tense speaketh of the tyme not perfectly past: as Amabam, *I loued or did loue.*

¶The Preterperfect tense speaketh of the time perfectly paste, wt this signe Haue: as Amaui, *I haue loued.*

¶The Preterpluperfect tense speaketh of the time more thẽ perfectly past, with this signe Had: as Amaueram, *I had loued.*

¶The Future tense speaketh of the tyme to come, with this signe *Shall or will*: as Amabo, *I shall or will loue.*

PERSONS.

There be also in verbs three Persons in bothe nũbers: as Sin. Ego amo, *I loue.* Tu amas, *Thou louest.* Ille amat, *He loueth.* P. Nos amamus, *we loue.* Vos amatis, *Ye loue.* Illi amant, *They loue.*

CONIVGATIONS.

Verbes haue foure Coniugations, which be knowen after this manner.

¶The Firste coniugation hath â longe before Re and Ris: as Amâre, amâris.

¶The Seconde coniugation hath ê longe before Re and Ris: as Docêre, docêris.

¶The Thirde coniugation hath ĕ shorte before Re and Ris: as Legĕre, legĕris.

¶The Fourthe coniugation hath î longe before Re and Ris: as Audîre, audîris.

Verbes in O, of the foure coniugations, be declined after these examples.

AMo, amas, amaui, amare: Amandi, amando, amandum: Amatum, amatu: Amans, amaturus. To loue.

Doceo, doces, docui, docere: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. To teache.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. To reade.

Audio, audis, audiui, audire: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. To heare.

Indicatiue mode Present tense singular

I loue. Thou louest. He loueth. We loue. ye loue. They loue.

Singular		Plural
AMo, amas, amat.	Pluraliter.	Amamus, amatis, amant.
Doceo, doces, docet.		Docemus, docetis, docent.
Lego, legis, legit.		Legimus, legitis, legunt.
Audio, audis, audit.		Audimus, auditis, audiunt.

I loued, or did loue.

eterim rf. tense gular

Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam, } bas, bat. Pluraliter. bamus, batis, bant.

I haue loued.

eterper ct tense gular

Amaui, Docui, Legi, Audiui, } isti, it. Pluraliter. imus, istis, erunt vel ere.

I had loued.

eterplu rf. tense gular

Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram, } ras, rat. Pluraliter. ramus, ratis, rant.

I shall or will loue.

ture se sing.

Amabo, Docebo, } bis, bit. Pluraliter. bimus, bitis, bunt.

Legam, Audiam, } es, et. Pluraliter. emus, etis, ent.

Loue.

	Loue thou.	Loue he, or let him loue.		Loue we, or let vs loue.	Loue ye.	Loue they, or let them loue.
Imperatiue mode pres. tense singular	Ama,	amet,	Pl.	amemus.	amate,	ament,
	Amato.	amato.			amatote.	amanto.
	Doce,	doceat,	Pl.	doceamus.	docete,	doceant,
	Doceto.	doceto.			docetote.	docento.
	Lege,	legat,	Plu.	legamus.	legite,	legant,
	Legito.	legito.			legitote.	legunto.
	Audi,	audiat,	Pl.	audiamus.	audite,	audiant,
	Audito.	audito.			auditote.	audiunto.

God graunt I loue.

Optatiue mode pres. tense sing. Utin.
Amem, ames, amet. Plur. vtin. amemus, ametis, ament.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at. Plur. vtinam amus, atis, ant.

Wold God I loued.

Preterimperf. tense sing. Utin.
Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, — res, ret. Plur. vtin. remus, retis, rent.

I praie God I haue loued.

Preterperfect tense sing Utin.
Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, — ris, rit. Pluraliter. vtin. rimus, ritis, rint.

Would God I had loued.

Preterplu perf. tense sing. Utin.
Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, — ses, set. Plural. vtinam semus, setis, sent.

God graunt I loue hereafter.

Future tense sing. Utinam
Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, — ris, rit. Plural. vtinam rimus, ritis, rint.

I maie or can loue.

Potentiall mode pres. tense singular
Amem, ames, amet. Pluraliter, amemus, ametis, ament.
Doceam, Legam, Audiam, — as, at. Pluraliter. amus, atis, ant.

I might or coulde loue.

Preterim- perf. tense singular: Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, } res, ret. Pluraliter. remus, retis, rent.

I might, would, should, or ought to haue loued.

Preterper fect tense singular: Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, } ris, rit. Pluraliter. rimus, ritis, rint.

I might, would, should, or ought to had loued.

Preterplu perf. tense singular: Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, } ses, set. Pluraliter. semus, setis, sent.

I maie or can loue hereafter.

Future tense sing.: Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, } ris, rit. Pluraliter, rimus, ritis, rint.

Subiunctiue mode present tense singular

When I loue.

Cum { Amem, ames, amet. Pluralit. cum amemus, ametis, ament.
Doceam, Legam, Audiam, } as, at. Pluraliter, cum amus, atis, ant.

When I loued, or did loue.

Preterim- perf. tense sing. Cum: Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, } res, ret. Pluraliter, cum remus, retis, rent.

When I haue loued.

Preterper fect tense sing. Cum: Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, } ris, rit. Pluraliter, cum rimus, ritis, rint.

When I had loued.

Preterplu perf. tense sing. Cum: Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, } ses, set. Pluraliter, cum semus, setis, sent.

Amauero

When I shall or will loue.

Future tense sing. Cum	Amauero, Docuero, Legero, Audiuero,	ris, rit. Pluraliter, cum rimus, ritis, rint.

Infinitiue mode present, and Preterimperfect tense

	Amare,	To	Loue.
	Docere,		Teache.
	Legere,		Reade.
	Audire,		Heare.
Preterperf. & preterpluperfect tense.	Amauisse,	To haue or had	Loued.
	Docuisse,		Taught.
	Legisse,		Reade.
	Audiuisse,		Heard.
Future tense.	Amaturum	esse. To	Loue hereafter.
	Docturum		Teache hereafter.
	Lecturum		Reade hereafter.
	Auditurum		Heare hereafter.

Gerundes.	Amandi,	of louing.	do, in louing.	dum, to loue.		
	Docendi,	of teachinge.	do, in teachinge.	dum, to teache.		
	Legendi,	of readinge.	do, in readinge.	dum, to reade.		
	Audiendi,	of hearing.	do, in hearing.	dum, to heare.		
Supines.	Amatum,	To loue.	Amatu,	to be loued.		
	Doctum,	teache.	Doctu,	taught.		
	Lectum,	reade.	Lectu,	reade.		
	Auditum,	heare.	Auditu,	heard.		

A participle of the pres. tense	Amans, louing.	The Participle of the future tense.	Amaturus, to loue, or about to loue.
	Docens, teaching.		Doctur⁹, to teache, or about to teache.
	Legens, reading.		Lecturus, to reade, or about to reade.
	Audiens, hearing.		Auditur⁹, to heare, or about to heare.

Here, before we decline any Verbes in Or, for suplying of many tenses, lacking in all suche verbes, we muste learne to decline this Verb Sum, in this wise.

Sum, es, fui, esse: Futurus: To be.

Indicatiue mode present tense singular

SVm, I am. es, est. Pluraliter, sumus, estis, sunt.

Preterimperf.t.sing. Eram, I was. eras, erat. Plu. eramus, eratis, erant.

Preterperf.tense sin. Fui, I haue been. fuisti, fuit. Pl. fuim⁹, fuistis, fuerũt vel fuere.

Preterpluperf.t.sing. Fueram, I had ben. fueras, fuerat. Pl. fueram⁹, fueratis, fuerãt.

Future tense sing. Ero, I shall or will be. eris, erit. Pl. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue mode present tense singular

Sis, Es, Esto,	be thou.	Sit, Esto.	Pl. sumus.	Sitis, Este, Estote.		Sint, Sunto.	

Optatiue mode present tense singular Utinam

Sim, I pray god I bee. sis, sit. Pl. vtinam simus, sitis, sint.

Preterimperf. tense sing. Utin. Essem, wold god I were. esses, esset. Pl. vt. essem⁹, essetis, essent.

Preterperfect tense sing. Utin. Fuerim, I pray god I haue been. fueris, fuerit. Pluraliter. vtin. fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin. Fuissem, wold god I had ben. fuisses, fuisset. Pluraliter. vtinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Utinam Fuero, God graunt I be hereafter. fueris, fuerit. Pluraliter. vt. fuerimus, fueritis, fuerint.

Potentiall mode present tense singular

Sim, I may or can be. sis, sit. Pluraliter. simus, sitis, sint.

Preterimperf. tense singular Essem, I might or could be. esses, esset. Pl. essem⁹, essetis, essent.

Preterperfect tense singular Fuerim, I might, should, or ought to haue been. fueris, fuerit. Pl. fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tense singular Fuissem, I might, should, or ought to had been. fuisses, fuisset. Pl. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Fuero, I may or can be hereafter. fueris, fuerit. Plu. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue

Subiunctiue mode present tense singular. Cum

Sim, When I am. sis, sit. Pluraliter. cum simus, sitis, sint.

Preterim perf. tense sing. Cum — Essem, When I was. esses, esset. Pl. cum essem⁹, essetis, essent.

Preterperfect tense sing. Cum — Fuerim, When I haue been. fueris, fuerit. Plural. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterplu perf. tense sing. Cum — Fuissem, When I had been. fuisses, fuisset. Pluraliter. cum fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Cum — Fuero, When I shall or will be. fueris, fuerit. Pluraliter. cum fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue mode present, and Preterimperfect tense

Esse, to be. { Preterperfect and Preterpluperfect tense } Fuisse. { to haue or had been.

Future tense — Fore, vel Futurum esse, to be hereafter.

Verbs in Or, of the foure coniugations be declined after these examples.

AMor, *amaris uel amare: amatus sum uel fui, amari: Amatus, amandus.* to be loued.
doceor, doceris uel docere: doctus sũ uel fui, doceri: doctus, docẽdus. to be taught.
Legor, legeris uel legere: lectus sum uel fui, legi: Lectus, legendus. to be reade.
Audior, audiris uel audire: auditus sum uel fui, audiri: auditus, audiẽdus. to be heard.

Indicatiue mode Present tense singular

I am loued.

AMor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur.
Legor, legeris vel legere, legitur.
Audior, audiris vel audire, auditur.
} Pluraliter. mur, mini, tur.

I was loued.

Preterimperf. tense singular. { Amabar, Docebar, Legebar, Audiebar, } baris vel bare, batur. Pl. bamur, amini, ãtur

Amatus

Preterperfect tense singular

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — sum vel fui, — tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Pl. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

I haue been loued.

Preterpluperf. tense singular

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — eram vel fueram, — tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Pl. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

I had been loued.

Future tense sing.

I shall or will be loued.

Amabor, Docebor, — beris vel ere, itur. Pl. bimur, bimini, buntur.

Legar, Audiar, — eris vel ere, etur. Pl. emur, emini, entur.

Imperatiue mode

present tense singular

Be thou loued.	Let him be loued.		Let vs be loued.	Be ye loued.	Let them be loued.
Amare,	ametur,	Plu.	amemur.	amemini,	amentur,
Amator.	amator.			ameminor.	amantor.
Docere,	doceatur,	Pl.	doceamur.	docemini,	doceãtur,
Docetor.	docetor.			doceminor.	docentor.
Legere,	legatur,	Plu.	legamur.	legimini,	legantur,
Legitor.	legitor.			legiminor.	leguntor.
Audire,	audiatur,	Pl.	audiamur.	audimini,	audiantur,
Auditor.	auditor.			audiminor.	audiuntor

Optatiue mode present tense singular

God graunt I be loued.

Vtinam

Amer, eris vel ere, etur. Plural. vtin. emur, emini, entur.

Docear, Legar, Audiar, — aris vel are, atur. Pl. vtin. amur, amini, antur.

Preterimperf. tense sing. Utin.

Would God I were loued.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, — reris vel rere, tur. Pl. vt. remur, remini, rentur.

Preterperfect tense sing. Utin.
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

I pray God I haue been loued.

sim vel fuerim, tꝰ sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pluraliter, vtinam ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin.
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

Woulde God I had been loued.

essem vel fuissem, tꝰ esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. Pluraliter. vtinam ti essemus vel fuissemꝰ, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing. Utinam.
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

God graunte I be loued hereafter.

ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vtin. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Potentiall mode present tense

I may or can be loued.

Singular

Amer, eris vel ere, etur. Pluraliter. emur, emini, entur.

Docear, / Legar, / Audiar, — aris vel are, atur. Plur. amur, amini, antur.

Preterimperf. tense singular
Amarer, / Docerer, / Legerer, / Audirer,

I woulde, should, or ought to be loued.

reris. uel rere, retur. Pl. remur, remini, rentur.

Preterperfect tense singular
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

I would, should, or ought to haue been loued.

sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pluraliter. vtin. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense singular
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

I woulde, should, or ought to had been loued.

essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tꝰ esset vel fuisset. Pluraliter. vtin. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing.
Amatus / Doctus / Lectus / Auditus

I may or can be loued heereafter.

ero vel fuero, tus eris vel fueris, tꝰ erit vel fuerit. Pluraliter. ti erimus vel fuerimꝰ, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue mode preſent tenſe ſingular

When I am loued.

Cum { Amer, eris vel ere, etur. Plural. cum emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar, } aris vel are, atur. Plu. cum amur, amini, antur.

When I was loued

Preterimperf. tenſe ſing. Cum { Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. Pl. cũ remur, remini, rētur.

When I haue been loued.

Preterperfect tenſe ſing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } ſim vel fuerim, t⁹ ſis vel fueris, t⁹ ſit vel fuerit. Pluraliter. cum ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

When I had ben loued.

Preterplu perf. tenſe ſing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } eſſem vel fuiſſem, t⁹ eſſes vel fuiſſes, t⁹ eſſet vel fuiſſet. Pluraliter. cum ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

When I ſhall or wyl be loued.

Future tenſe ſing. Cum { Amatus Doctus Lectus Auditus } ero vel fuero, t⁹ eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pluraliter, cum ti erîmus vel fuerîm⁹, ti erîtis vel fuerîtis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue mode preſ. and Preterimperf. tenſe
Amari, To be loued.
Doceri, To be taught.
Legi, To be reade.
Audiri, To be hearde.

Preterperfect. & Preterplupfect. { Amatum Doctum Lectum Auditum } To haue or had been loued. eſſe vel fuiſſe.

Future tenſe { Amatum iri vel amandum eſſe. Doctum iri vel docendum eſſe. Lectum iri vel legendum eſſe. Auditum iri vel audiendũ eſſe. } To be { Loued Taught Read Heard } hereafter.

A participle of the preſ. tẽſe. { Amatus, Loued. Doctus, Taught. Lectus, Read. Auditus, Hearde. }

A participle of the Future in Dus. { Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus, } to be { loued. taught. reade. hearde. }

Poſſum

POssum, potes, potui, posse: potens. To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: supinis caret, volens. To will, or to be willing.

Nolo, nonuis, nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolendum: supinis caret, nolens. To nill, or to be vnwilling.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum: supinis caret, malens. To haue leifer.

Edo, edis vel es, edi, edere vel esse: edendi, edendo, edendum: esum, esu, vel estum, estu: edens, esurus. To eate.

Fio, fis, factus sum vel fui, fieri: factus, faciendus. To be made or to be done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendum: Latum, latu: ferens, laturus. To beare or suffer.

Feror, ferris vel ferre, latus sum vel fui, ferri: Latus, ferendus. To be borne or suffered.

Indicatiue mode present tense singular

Singular		Pluraliter
POssum, potes, potest.		Possumus, potestis, possunt.
Volo, vis, vult.		Volumus, vultis, volunt.
Nolo, non uis, nō uult.		Nolumus, nō uultis, nolunt.
Malo, mauis, mauult.		Malum⁹, mauultis, malunt.
Edo, edis vel es, edit vel est.		Edim⁹, editis vel estis, edūt.
Fio, fis, fit.		Fimus, fitis, fiunt.
Fero, fers, fert.		Ferimus, fertis, ferunt.
Feror, ferris vel re, tur.		Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterim perf. tense singular

Poteram,
Volebam,
Nolebam,
Malebam,
Edebam,
Fiebam,
Ferebam,
} as, at. Pluraliter, amus, atis, ant.

Ferebar, baris vel bare, batur. Pl. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tense singular

Potui, Volui, Nolui, Malui, Edi, Tuli, } isti, it. Pl. imus, istis, erunt vel ere.

Factus

Factus / Latus — sum vel fui, tus es vel fuisti, tus est vel fuit. Plur. ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis, ti sunt fuerunt vel fuere.

Preterplu perf. tense singular

Potueram, Volueram, Nolueram, — Malueram, Ederam, Tuleram, — ras, rat. Pl. ramus, ratis, rant.

Factus / Latus — eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. Plu. ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tense sing.

Potero, poteris, poterit. Plur. érimus, éritis, erunt.

Volam, Nolam, Malam, — Edam, Fiam, Feram, — es, et. Plur. emus, etis, ent.

Ferar, feréris vel ferêre, ferêtur. Plur. feremur, feremini, ferentur.

Possum, Volo, Malo, haue none imperatiue mode.

Imperatiue mode present tense

Singular

Noli, Nolito. Pluraliter, Nolite, Nolitote.

Singular		Pluraliter	
Es, Esto, Ede. edito.	Edat, Esto, edito.	Edamus, edite, este, Estote, editote.	edant, edūto.
Fito tu,	Fiat, Fito.	Fiamus, Fite, Fitote.	Fiant, Fiunto.
Fer, Ferto.	Ferat, Ferto.	Feramus, Ferte, Fertote.	Ferant, Ferūto.
Ferre, Fertor	Feratur, Fertor.	feramur, ferimini, feriminor.	ferātur, ferūtor.

Optatiue mode present tense singular

Vtinam

Possim, Velim, — Nolim, Malim, — is, it. Plur. vtinam imus, itis, int.

Edam, Fiam, Feram, — as, at. Pluraliter. utinam amus, atis, ant.

Ferar, feraris vel ferare, feratur. Plur. vt. amur, amini, antur.

Possum

Preterimperf. tense sing. Utin.
Possem, Vellem, Nollem, Mallem, — Ederem vel essem, Fierem, Ferrem, — es, et. Plur. vtin. emus, etis, ent.
Ferrer, ferrêris vel rêre, retur. Plur. vtin. ferrêmur, remini, rentur.

Preterperfect tense sing. Utin.
Potuerim, Voluerim, Noluerim, — Maluerim, Ederim, Tulerim, — ris, rit. Pl. vt. rimus, ritis, rint.
Factus, Latus — sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. Pluraliter vtinam ti sim⁹ vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperf. tense sing. Utin.
Potuissem, Voluissem, Noluissem, — Maluissem, Edissem, Tulissem, — ses, set. Plu vtin. semus, setis, sent.
Factus, Latus — essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, t⁹ esset uel fuisset. Pluraliter vtin. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing. Utinam
Potuero, Voluero, Noluero, — Maluero, Edero, Tulero, — ris, rit. Plur. vt. rimus, ritis, rint.
Factus, Latus — ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. Pl. vtin. ti erîmus vel fuerîmus, ti eritis vel fuerîtis, ti erunt vel fuerint.

The Potential and the Subiunctiue mode be fourmed and coniugated, or varied like the Optatiue in voyce, and doe differ onely in signification and signe of the mode in all verbes.

Infinitiue mode present tense, and preterimperfect tense

Posse, Velle, Nolle, Malle, Edere vel esse, Ferre, — Preterperfect & Preterpluperfect tense — Potuisse, Voluisse, Noluisse, Maluisse, Edisse, Tulisse, — future — esurû esse. laturû esse.
Fieri, — Factum esse vel fuisse.
Ferri, — Latum esse vel fuisse.

Future tense { Factum iri, vel faciendum esse.
Latum iri, vel ferendum esse.

Eo and Queo, make Ibam and Quibam, in ẏ Preterimperfect tense of the Indicatiue mode, and Ibo & quibo in the Future tense, and in all other modes & tenses are varied like Verbes in o, of the fourth coniugation, sauing that they make their Gerundes, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Tenses formed of the preterperfect. Of the Preterperfect tense of the Indicatiue mode, be fourmed the preterpluperfect tense of the same mode, the preterperfect tēse, the preterpluperfect tense, & the future tense of ẏ Optatiue mode, the Potentiall mode, and the Subiunctiue mode: the preterperfect & preterpluperfect tense of the Infinitiue mode: as of Amaui, are fourmed, Amaueram, amauerim, amauero, by chaunginge i, into e shorte: as Amauissem, amauisse, keping i, still.

Impersonalles. IMpersonals bee declined throughout all Modes and Tenses, in the voyce of ẏ third person singular only: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitũ est vel fuit, studitũ erat vel fuerat, studebitur, &c. And they haue commonly before their englishe this signe it: as It deliteth me to reade, Delectat me legere. It becommeth not the to trifle, Non decet te nugas agere.

Of the Participle.

A Participle is a part of speache derived of a Verbe, and taketh part of a Noune, as gender, case, and declenson: and parte of a Verbe, as tense and signification, and parte of bothe, as number and figure.

4 kinds of Participles. There be foure manner of Participles: one of the Present tense, an other of the Preter tense, and one of the Future in Rus, and an other of the Future in Dus.

Present. A Participle of the Present tense, hath his Englishe ending in yng: as *Louing*. And his Latine in ans or ens: as Amans, docens. And it is fourmed of the preterimperfect tense of the Indicatiue mode, by changing the last syllable into ns: as Amabam, amans. Audiebam, audiens. Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens.

A Participle of the Future in rus, betokeneth to do, like ỹ Infinitiue mode of the actiue voyce: as Amaturus, *To loue, or about to loue.* And it is fourmed of the latter Supine, by putting to rus: as Doctu, docturus. Future 1.

A Participle of ỹ Preter tense, hath his english ending in d, t, or n: as *loued, taught, slaine.* and his latine in tus, sus, xus: as Amatus, visus, nexus, & one in uus: as Mortuus. & it is formed of ỹ latter supine, by putting to s: as Lectu, lectus. except Mortuus. Preter tense.

A Participle of the Future in Dus, betokeneth to suffer, like ỹ Infinitiue mode of the passiue voyce: as Amandus, *To be loued.* And it is fourmed of the genitiue case of the Participle of the Present tense, by chaunging tis into dus: as Amantis, amandus. Legentis, legendus. And it is also founde to haue the signification of the Present tense: as Legendis veteribus proficis, *In reading olde Authors thou doest profit.* Future 2.

Of a verbe Actiue and of a verbe Neuter, which hath the Supines, come two Participles, one of the present tense, and an other of the Future in Rus: as of Amo, commeth amans, amaturus. of Curro, currens, cursurus. *Of an Actiue com* 2

Of a verbe Passiue, whose Actiue hath the Supines, come two Participles, one of the preter tense, and an other of the Future in Dus: as of Amor, commeth Amatus, amandus. *Of a Passiue* 2

Of a verb Deponent commeth three Participles, one of ỹ Present tense, one of the Preter tense, and an other of the Future in rus: as of Auxilior, commeth auxilians, auxiliat⁹, auxiliatur⁹. And if the verb deponent do gouerne an accusatiue case after him, it may forme also a Participle in Dus: as of Loquor, loquendus. *Of a Deponent* 3

Of a verbe Commune commeth four participles: as of Largior, commeth Largiens, largiturus, largitus, largiendus. *Of a Commune* 4

Participles of the Present tense, be declined like nounes adiectiues of three articles: as Nominatiuo hic, hæc, hoc Amans. Genitiuo huius amantis. Datiuo huic amanti. &c. *Particicles declined like adiectiues.*

Participles of other tenses be declined like nounes Adiectiues of three diuers endinges: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of an Aduerbe.

AN ADVERBE is a part of speache ioyned to the Verbes, to declare their signification.

Aduerbes some be of time: as Hodie, cras, heri, perendie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hîc, istic, illic, intus, foris.
- Numbre: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Ordre: as Inde, deinde, denique, postremò.
- Asking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorsum, num, nunquid?
- Calling: as Heus, ô, ehodum. (licet, esto.
- Affirming: as Certè, næ, profectò, sanè, scilicet,
- Denying: as nō, haud, minimè, neutiq̄ nequaquā.

Some be of
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, medius fidius.
- Exhorting: as Eia, age, agite, agedum.
- Flattering: as Sodes, amabo.
- Forbidding: as Ne.
- Wisshing: as Vtinam, si, ô si, ô.
- Gathering togither: as Simul, vnà, pariter, non modò, non solùm.

Some be of
- Parting: as Seorsim, sigillatim, vicatim.
- Chosing: as Potiùs, imò.
- A thing not finished: as Penè, ferè, propè, vix, mo- (dò non.
- Shewing: as En, ecce.
- Doubting: as Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
- Chaunce: as Fortè, fortuitò.
- Likenes: as Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
- Qualitie: as Benè, malè, doctè, fortiter.
- Quantitie: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
- Cōparisō: as Tam, quàm, magis, min⁹, maximè.

Certaine Aduerbes be compared: as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also

Also these voyces of Prepositions, if they be set alone, not hauing any casual word to serue vnto, ioyned with them, be not Prepositions, but are changed into Aduerbs: as Qui antè non cauet, post dolebit, He ẏ bewareth not afore, shal be sory afterward. Coram laudare, & clam vituperare, inhonestū est, In presence to commend one, and behinde the back to dispraise, is an vnhonest point.

Of a Coniunction.

Coniunction is a part of speache, that ioyneth wordes and sentences togither.

Of Coniunctions, some be Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be Disiunctiues: as Aut, ve, vel, seu, siue.

Some:
- Discretiues: as Sed, quidem, autem, verò, at, ast.
- Causals: as Nam, namque, enim, etenim, quia, ut, quod, quum, quoniam, and quando set for quoniam.
- Conditionals: as Si, sin, modo, dum, dummodo.
- Exceptiues: as Ni, nisi, quin, alioquin, pręterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrum, necne, anne, nōne.
- Illatiues: as Ergo, ideo, igitur, quare, itaque, proin.
- Aduersatiues: as Etsi, quanquam, quāuis, licet, esto.
- Redditiues to the same: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem, vel.

Of a Præposition.

Preposition is a parte of speache moste commonly set before other parts, either in Apposition, as Ad patrem: or else in Composition: as Indoctus.

These Prepositions folowing, serue to the Accusatiue case.

Ad, To. Apud, at. — Ante, before.

Aduersus, Aduersum, against. — Cis, Citra, one this syde.

Circum, } about.	Iuxta, beside or ny to.	Trans, one the ferder side.
Circa,	Ob, for.	Vltra, beyonde.
Contra, against.	Pone, behinde.	Præter, beside.
Erga, towardes.	Per, by or through.	Supra, aboue.
Extra, without.	Prope, nygh.	Circiter, about.
Intra, within.	Propter, for.	Vsque, Untill.
Inter, betweene.	Secundum, } after.	Secus, by.
Infra, beneth.	Post,	Versus, towardes.
		Penes, in the power.

Where note, that Versus, is set after his casual word: as Londinum versus, Towards London. And likewise may Penes be set also.

These Prepositions folowing, serue to the Ablatiue case.

A, ab, abs, From or fro.

Cum, with.	Pro, for.
Coram, before, or in presens.	Præ, before, or in coparison.
Clam, priuely.	Palam, openly.
De, } of or fro.	Sine, } without.
E,	Absque,
Ex,	Tenus, Untill, or vp to.

Where note, that if the casual word ioyned with Tenus, be the plurall numbre, it shalbe put in the genitiue case, and be set before Tenus: as Aurium tenus, Up to the eares.

Note also, that the voyces of Prepositions, beinge set alone w^t out their casuall words, be not prepositions, but are changed into Aduerbs: as is afore saide in the Aduerbe.

These Prepositions folowing, serue to bothe cases.

In, with this signe To, to the Accusatiue case: as In vrbem, Into the Citye. In, without this signe To, to the Ablatiue case: as In te spes est, My hope is in thee.

Sub noctem, A little before night.

Sub iudice lis est, The matter is before the Judge.

Super lapidem, Upon a stone.

Super viridi fronde, Upon greene leaues.

Subter terram, Under the earth. Subter aquis, Under ye water.

Of an Interiection.

AN Interiection is a part of speache which betokeneth a sodaine passiō of the minde, vnder an vnperfect voice. Some are of Myrth: as Euax, vah.

Some are of
- Sorow: as Heu, hei. Dreade: as Atat.
- Maruailing: as Papè. Disdaining: as Hem, vah.
- Shunning: as Apagè. Praising: as Euge.
- Skorning: as Hui.
- Exclamatiō: as Proh Deū atq; hominū fidem.
- Cursing: as Væ malum. Laughing: as Ha ha he.
- Calling: as Ehò, oh, io.
- Silence: as Au. And suche others.

THE CONCORDES OF LATINE SPEACHE.

FOr the due ioyninge of wordes in construction, it is to be vnderstanded, that in Latine speache there be three Concordes. The firste betweene the nominatiue case and the Verb. The second, betwene the Substantiue and the Adiectiue. The thirde, betweene the Antecedent and the Relatiue.

The first Concorde.

WHen an englishe is geuen to be made in Latine, looke out the principall Verb. If there be mo verbs thē one in a sentēce, the firste is the principall verbe, except it be the Infinitiue mode, or haue before it a Relatiue: as *That, whome, which.* or a Coniunction: as Vt, *That*: Cum, *When*: Si, *Yf.* and such others.

When ye haue found the Verb, aske this question *who or what*, and the worde that aunswereth to the question, shall be the Nominatiue case to the Verbe, except it be a verbe Impersonall, which wil haue no nominatiue case. And the nominatiue case shall in ma-

king and construing Latine be set before the Verbe, except a question be asked, and then the nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venit ne Rex? Doth not the kinge come?

Likewise, if the verbe be of the Imperatiue mode: as Ama tu, Loue thou. Amato ille, Let him loue.

And sometime when this signe it or *there*, commeth before the englishe of the Verbe: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to mee. And that casuall worde which commeth next after the verbe, and aunswereth to this question *whome* or *what*, made by the verbe, shall commonly be the accusatiue case, except the verb do properly gouern an other case after him to be construed withall: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia, nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy mayster, vse diligence, and bee not so slacke that thou shalt neede spurres.

A Verbe Personall agreeth with his Nominatiue case in number and person: as Præceptor legit, vos verò negligitis, The Maister readeth, and ye regarde not.

Where note, that the firste person is more worthy then the seconde, and the seconde more worthy then the thirde.

Many Nominatiue cases singular, with a Coniunction Copulatiue comminge betweene them, will haue a Verbe plurall, whiche verb plurall shall agree with the nominatiue case of the most worthy person: as Ego & tu sumus in tuto, I & thou be in safegarde. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father are in ieoberdy. Pater & præceptor accersunt te, Thy Father and thy Maister haue sent for thee.

When a verbe commeth betwene two nominatiue cases of diuers numbers, the verbe may indifferently accorde with either of them, so that they be bothe of one person: as Amantiũ iræ, amoris redintegratio est, The fallinge out of louers is a renuinge of loue. Quid enim nisi vota supersũt? For what remaineth sauing onely prayers? Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt, She stroke her breaste, and her breaste turned into oke also.

Here

Here note also, that somtime the Infinitiue mode of a verbe, or els a whole clause afore going, or else some member of a sentence, may be the nominatiue case to the verb: as Diluculo surgere, saluberrimum est, To aryse betime in the morning is the most holsome thing in the worlde. Multum scire, vita iucundissima, To knowe muche, is the most pleasaunt (or swetest) life of all.

The second Concorde.

When ye haue an Adiectiue, aske this questiō, *who* or *what*, and the word that aunswereth to the question, shalbe the Substantiue to it.

The Adiectiue, whether it be a Noune, Pronoune, or Participle, agreeth with his Substantiue in case, gender, and number: as Amicus certus in re incerta cernitur, A sure freinde, is tried in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A fielde to be tilled. Hic vir, This man. Meus herus est, It is my mayster.

Where note, that the Masculine gender is more worthy then the Feminine, and the Feminine more worthy then the Neuter.

Many substantiues singular, hauing a coniunction copulatiue cōming betwene them, will haue an adiectiue plurall, whiche adiectiue shall agree with the substantiue of the moste worthy gender: as Rex & Regina beati, The King and the Queene are blessed.

The thirde Concorde.

When ye haue a Relatiue, aske this question *who* or *what*, & the word ẏ answereth to the question, shalbe ẏ Antecedent.

The Antecedent moste commonly is a worde that goeth before the Relatiue, and is rehearsed agayne of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent in Gender, Number, and Person: as Vir sapit, qui pauca loquitur, That man is wise, that speaketh few thinges, or wordes.

Sometime a Relatiue hath for his Antecedent the whole reason that goeth before him, and then he shalbe put in the Neuter gender and singular number: as In tempore veni, quod omnium rerum est primum, I came in season, which is the chifest thinge of all.

But if the Relatiue bee referred to two clauses or more, then the Relatiue shall be put in the plurall number: as Tu multùm dormis & sæpè potas, quæ ambo sunt corpori inimica, Thou slepest muche and drinkest often, which bothe thinges are naught for the body.

When this Englishe *That*, may bee turned into this Englishe *which*, it is a Relatiue, otherwise it is a Coniunction, which in Latine is called quod or vt: and in Latine making, it may elegantlye be put away, by tourninge the nominatiue case into the accusatiue, and the verb into the Infinitiue mode: as Gaudeo quod tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health. Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid ẏ thou go hēce.

Many Antecedentes singular, hauinge a Coniunction Copulatiue betwene them, will haue a Relatiue plurall, which Relatiue shall agree with the Antecedent of the moste worthy Gender: as Imperium & dignitas quæ petijsti, The rule and dignity which thou hast required.

For in thinges not apte to haue life, the neuter gender is moste worthy, yea and in suche case, though the Substantiues or Antecedents be of the Masculine or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may the Adiectiue or Relatiue bee put in the Neuter gender: as Arcus & calami sunt bona, The bowe and arrowes bee good. Arcus & calami quæ fregisti, The bowe and arrowes which thou hast broken.

The case of the Relatiue.

When there commeth no nominatiue case betwene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shall be the Nominatiue case to the Verb: as Miser est, qui nummos admiratur, Wreatched is that person, which is in loue with mony.

But when there commeth a Nominatiue case betwene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shall be suche case as the verbe wil haue after him: as Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum, Happy is he, whome other mens harms do make to beware.

As

As the Relatiue may bee the nominatiue case to the verbe, so it may be the substantiue to the adiectiue that is ioyned with him, or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium est fordidissimum, Will not thou loue riches, which to do, is the moste beggarly thinge in the worlde.

Nounes Interrogatiues & Infinites, follow the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus, quotus, &c. which euermore come before the Verbe like as the Relatiue doeth: as Hei mihi, qualis erat, talis erat, qualem nunquam vidi.

Yet here is to be understanded and noted, that the Relatiue is not alwaies gouerned of the Verbe that he commeth before, but sometime of the Infinitiue mode that commeth after the Verbe: as Quibus voluisti me gratias agere, egi, What persons thou willedst mee to thanke, I haue thanked.

Sometime of a Participle: as Quibus rebus adductus fecisti? With what thinges moued diddedst thou it?

Sometime of the Gerunde: as Quæ nunc non est narrandi locus, Which thinges at this present is no time to tell.

Sometime of a Preposition set before him: as Quem in locum deducta res sit, vides, Unto what state ÿ matter is now brought, thou seest.

Sometime of the Substantiue that hee doeth accorde with: as Senties qui vir siem, Thou shalt perceaue what a fellow I am. Albeit in this manner speakinge, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime of a Noune Partitiue or Distributiue: as Quarum rerum vtram minus velim, non facile possem existimare, Of ÿ which two thinges, whether I woulde with lesse will haue, I cannot easily esteeme.

Sometime it is put in the Genitiue case, by reason of a Substantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis, I knew him not, for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Noune Substantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All things shalbe giuen the, which thou hast neede of.

Sometime

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrum obuiam procedam, nondum statui, Whom whether I will go to meete with, I haue not yet determined.

Somtime it is put in the ablatiue case with this signe *then*, and is gouerned of the comparatiue degree comminge after him: as Vtere virtute, qua nihil est melius, Use Uertue, then the which nothing is better. Somtime it is not gouerned at all, but is put in the ablatiue case absolute: as Quantus erat Iulius Cæsar, quo Imperatore Romani primùm Britanniam ingressi sunt, Howe worthy a man was Julius Cesar, vnder whose conduct, the Romaines firste entred into Brytaine.

Also when it signifieth an instrument wherwith a thinge to be done, it is put in the ablatiue case: as Ferrum habuit, quo se occideret, He had a knife, wherwith he would haue slaine him selfe.

When a Relatiue commeth betweene two Substantiues of diuers genders, it may indifferently accord with either of them: as Auis quę passer appellatur, or Auis qui passer appellatur, The birde which is called a Sparrow. Ye though the Substantiues be of diuers numbers also: as Est ne ea Lutetia, quam nos Parisios dicimus? Is not that called Lutetia, that wee do call Parise? Or else, Est ne ea Lutetia, quos nos Parisios dicimus?

Constructions of Nounes Substantiues.

When two Substantiues come togither, betokening diuers thinges, the latter shall be the genitiue case: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Vergilij, The work of Uergil. Amator studiorũ, A louer of studies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong bothe to one thing, they shalbe put bothe in one case: as Pater meus vir, amat me puerum, My father being a man, loueth mee a childe.

When the englishe of this word Res, is put with an Adiectiue, ye may put away Res, and put the adiectiue in the neuter gender, like a substantiue: as Multa me impedierunt, Many things haue letted mee. And being so put, it may be the substantiue to an Adiectiue: as Pauca his similia, A few thinges like vnto these. Nonnulla huiusmodi, Many thinges of like sorte.

An

An Adiectiue in the neuter gender, put alone without a substantiue, standeth for a substantiue, and may haue a genitiue case after him, as if it were a substantiue: as Multum lucri, Muche gaines. Quantum negotij? How muche busines? Id operis, That work.

Wordes importing indument of any quality or propertye, to the praise or dispraise of a thinge, comminge after a noune substantiue, or a Uerbe substantiue, maye bee put in the ablatiue case, or in the genitiue: as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A child of a good towardnes. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A childe of a good witte.

Opus & vsus, when they be latine for neede, require an ablatiue case: as Opus est mihi tuo iudicio, I haue neede of thy iudgment. Viginti minis vsus est filio, My sonne hath nede of twẽty poũdes.

Constructions of Adiectiues.

The Genitiue case.

Adiectiues that signify desyre, knowledge, remembrance, ignorance, or forgetting, and suche other like, require a genitiue case: as Cupidus auri, Couetous of mony. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignorant of all things. Fidens animi, Bold of heart. Dubius mentis, Doubtful of minde. Memor præteriti, Mindfull of that is past. Reus furti, Accused of thefte.

Nounes Partitiues, and certaine Interrogatiues, with certaine nounes of number, require a genitiue case: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an Interrogatiue: as Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c: as Aliquis nostrum. Primus omnium.

When a question is asked, the aunswere in latine muste be made by the same case of a Noune, Pronoune, or Participle, and by the same tense of a Uerbe, that the question is asked by: as Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question bee asked by Cuius, ia, ium: as Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a worde that may gouerne diuers cases: as Quanti emisti librum? Paruo. Or except I muste aunswere by

one

one of these possessiues, Meus, tuus, suus, noster, vester: as Cuius est domus? Non vestra, sed nostra.

Nounes of the Comparatiue and the Superlatiue degree, being put partitiuely, that is to say, hauing after them this englishe *of*, or *among*, require a Genitiue case: as Aurium mollior est sinistra, Of the eares, the left is the softer. Cicero oratorum eloquentissimus, Cicero the moste eloquent of Oratours.

Nounes of the comparatiue degree, hauing *than* or *by* after them, do cause the worde folowing to be the ablatiue case: as Frigidior glacie, More colde than yce. Doctior multo, Better learned by a greate deale. Vno pede altior, Higher by a foote.

The Datiue case.

Adiectiues that betoken profit or disprofit, likenes, vnlikenes, pleasure, submitting, or belonging to any thing, require a datiue case: as Labor est vtilis corpori, Labor is profitable to the body. Aequalis Hectori, Equal to Hector. Idone' bello, Fit for war. Iucundus omnibus, Pleasant to all persons. Parenti supplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to mee.

Likewise Nounes adiectiues of the passiue signification in bilis, and participials in Dus: as Flebilis flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hosti, To be feared of his enemyes.

The Accusatiue case.

The measure of length, bredth, or thicknes of any thinge, is put after Adiectiues in the accusatiue case, and somtime in the ablatiue case: as Turris alta centũ pedes, A tower an hundreth foote high. Arbor lata tres digitos, A tree three fingers broade. Liber crassus tres pollices: vel tribus pollicibus, A booke three ynches thicke.

The Ablatiue case.

Adiectiues signifienge fulnes, emptines, plenty, or wantinge, require an Ablatiue case, and sometime a Genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Stultorũ plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?

Integer

Integer vitæ sceleris'q; purus, Non eget Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inanæ animæ.

¶ These adiectiues, Dignus, indignus, prçditus, captº, contentus, with suche others, will haue an ablatiue case: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

¶ Where note, that Dignus, indignus, & contentus, may in steede of the ablatiue case, haue an Infinitiue mode of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be praised. Contentus in pace viuere, Content to liue in peace.

Construction of the Pronoune.

These genitiue cases of the primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri, be vsed when suffering or ẏ person is signified: as Pars tui, Amor mei. But when possession is signified, Meus, tuus, suus, noster, and vester, be vsed: as Ars tua. Imago tua.

These genitiue cases, Nostrum, vestrum, be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues & superlatiues: as Nemo vestrum. Aliquis nostrum. Maior vestrum. Maximus natu nostrum.

Construction of the Verb: and first with the Nominatiue case.

SVm, forem, fio, existo, & certaine verbes passiues: as Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, existimor, videor, with other like, will haue suche case after them, as they haue before them: as Fama est malum, Fame is an euill thing. Malus cultura fit bonus, An euill person by due ordering or gouernance is made good. Crœsus vocatur diues, Cresus is called riche. Horatius salutatur poëta, Horace is saluted by the name of Poet. Malo te diuitem esse quàm haberi, I had leifer thou were riche in deede, then so accompted.

Also verbs that betoken bodily mouing, going, resting, or doing, which be properly called Verbes of Gesture: as Eo, incedo, curro, sedeo, appareo, bibo, cubo, studeo, dormio, somnio, and suche other like, as they haue before them a Nominatiue case of ẏ doer or sufferer, so may they haue after them a nominatiue case of a

Noune or Participle declaringe the manner of circumstance of the doing or suffering: as Incedo claudus, I go lame. Petrus dormit securus, Peter slepeth voide of care. Tu cubas supin⁹, Thou liest in bed with thy face vpwarde. Somnias vigilans, Thou dreamest waking. Studeto stans, Study thou standing. And likewise in the accusatiue case: as Non decet quenquam meiere currentem aut mandentem, It doeth not become any man to pysse runninge, or eatinge.

And generally, when the word that goeth before the verbe, and the word that commeth after the verb, belong bothe to one thing, ꝧ is to say, haue respect either to other, or depende either of other, they shalbe put bothe in one case, whether the verb be Transitiue, or Intransitiue, of what kinde soeuer the verbe be: as Loquor frequens, I speake often. Taceo multus, I holde my peace muche. Scribo epistolas rarissimus, I write letters very seldome. Ne assuescas bibere vinum ieiunus, Accustome not thy selfe to drinke wine next thy heart, or not hauing eaten somwhat afore.

The Genitiue case.

This Verbe Sum, when it betokeneth or importeth possession, owing, or otherwise pertaining to a thinge, as a token, ꝓperty, duty, or guise, it causeth the noune, pronoune, or participle folowing to be put in ꝧ genitiue case: as Hęc vestis est patris, This garmēt is my fathers. Insipientis est dicere: Non putaram, It is the property of a foole to say: I had not thought. Extremę est dementiæ discere dediscenda, It is a point of the greatest folly in ꝧ worlde, to learne things that muste afterward be learned otherwise. Orãtis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the duty of a man that is saieng his prayers, to haue minde on nothing but heauenly thinges. Except that these pronounes, Meus, tuus, suus, noster, & vester, shall in suche manner speaking be vsed in the Nominatiue case: as Hic codex est meus, This booke is mine. Hęc domus est vestra, This house is yours. Non est mentiri meum, It is not my guise (or property) to lye. Nostrum est iniuriam non inferre, It is our partes not to do wronge. Tuum est omnia iuxtà pati, It is thy part or duty to suffer all thinges in like.

Verbes that betoken to esteeme or regarde, require a Genitiue case betokening the valew: as Parui ducitur probitas, Honesty is reckened little worth. Maximi penditur nobilitas, Noblenes of byrth is very muche regarded.

Verbes of accusing, condemninge, warning, purginge, quitinge, or assoylinge, will haue a genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thing that one is accused, condemned, or warned of: or else an ablatiue case moste commonlye without a Preposition: as Hic furti se alligat, *vel* furto. Admonuit me errati, *vel* errato. De pecunijs repetundis damnatus est.

Satago, misereor, miseresco, require a Genitiue case: as Rerum suarum satagit Miserere mei Deus.

Reminiscor, obliuiscor, recordor, & memini, will haue a Genitiue or an accusatiue case: as Reminiscor historiæ. Obliuiscor carminis. Recordor pueritiam. Obliuiscor lectionem. Memini tui, *vel* te, I remember thee. Memini de te, I spake of thee. Egeo, or indigeo tui, *vel* te, I haue neede of thee. Potior vrbis, I conquere the City. Potior voto, I obtaine my desyre.

The Datiue case.

All manner of verbs put acquisitiuely, that is to say, with these tokens *to* or *for*, after them, will haue a Datiue case: as Non omnibus dormio, I sleepe not to all men. Huic habeo, non tibi, I haue it for this man, and not for thee.

To this rule doth also belonge verbes betokeninge to profit or disprofit: as Commodo, incommodo, noceo.

To { Compare: as Comparo, compono, confero.
Giue or restore: as Dono, reddo, refero.
Promise or to pay: as Promitto, polliceor, soluo.
Commaunde or shew: as Impero, indico, monstro.
Truste: as Fido, confido, fidem habeo.
Obey or to be agaynste: as Obedio, adulor, repugno.
Threaten or to be angry wt: as Minor, indignor, irascor. }

Also Sum, with his compoundes, except Possum. Also verbes compounde with Satis, benè, and malè: as Satisfacio, benefacio, malefacio. Finally, certaine verbes compounde with these Pre-

 positions,

positions, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in, & inter, will haue a datiue case: as Præluceo, adiaceo, condono, suboleo, antesto, posthabeo, obijcio, insulto, intersero.

This verb Sum, es, fui, may oftentimes be set for habeo, & thē the worde that semeth in the english to be the nominatiue case, shal be put in the datiue case, & the worde that seemeth to be the accusatiue case, shalbe the nominatiue: as Est mihi mater, I haue a mother. Non est mihi argentum, I haue no mony. But if Sum, be ꝧ Infinitiue mode, this nominatiue shalbe turned into the accusatiue: as Scio tibi non esse argentum, I know thou haste no mony.

Also when Sum, hath after him a nominatiue case & a datiue, the worde that is the nominatiue case, may bee put also in the datiue: so that Sum, may in suche manner speakings be construed with a double datiue case: as Sum tibi præsidio, I am to the a safegarde. Hæc res est mihi voluptati, This thing is to me a pleasure. And not onely Sum, but also many other verbes may in suche manner speaking haue a double datiue case, one of the person, and an other of the thinge: as Do tibi vestem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accusatiue case.

Verbes Transitiues are all suche as haue after them an accusatiue case of the doer or sufferer, whether they be actiues, cōmune, or deponent: as Vsus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Also verbs Neuters may haue an accusatiue case of their owne signification: as Endymionis somnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbes of asking, teaching, & araying, will haue two accusatiue cases, one of the sufferer, and an other of the thinge: as Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The Ablatiue case.

All verbes require an ablatiue case of the instrument, put wͭ this signe *with*, before it, or of the cause, or of the maner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Sūma eloquentia causam egit.

The worde of price is put after verbes in the ablatiue case: as

Vendidi

Vendidi auro. Emptus sum argento. Except these Genitiues, when they bee put alone without Substantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quãtiuis, quãtilibet, quãticunque: as Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quàm vellem. Sauing that after verbs of price, we shall alwaies vse these aduerbs, Cariùs, viliùs, meliùs, and peiùs, in steede of their casuals.

Verbs of plenty or scarsenes, filling, emptieng, lodinge, or vnloding, will haue an ablatiue case: as Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras stomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewise, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, cõmunico, afficio, prosequor, impertio, impertior.

Verbes that betoken receauing, or distance, or taking away, will haue an ablatiue case wᵗ A, ab, e, ex, or de: as Accepit literas à Petro. Audiui exnuncio. Lõgè distat à nobis. Eripui te è malis. And this ablatiue after verbes of taking away, may be turned into the datiue: as Subtraxit mihi cingulũ. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparinge or exceedinge, may haue an ablatiue case of the word that signifieth the measure of excedinge: as Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by manye degrees. Paulo interuallo illum superat, Hee is beyonde the other but a little space.

A Noune or a Pronoune substantiue, ioyned with a Participle, expressed or vnderstanded, and hauing none other worde whereof it may be gouerned, it shalbe put in the ablatiue case absolute: as Rege veniente, hostes fugerunt, The Kinge comming, the enemyes fleude. Me duce vinces, I being captaine thou shalt ouercome.

And it may bee resolued by any of these wordes, Dum, cum, quando, si, quanquam, postquam: as Rege veniente. i. dum veniret rex. Me duce, id est, si ego dux fuero.

Constructions of Passiues.

A Verb passiue will haue after him an ablatiue case wᵗ a preposition, and sometime a datiue of the doer: as Vergilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the same ablatiue or datiue, shalbe

the Nominatiue case to the Verbe, if it be made by the Actiue: as Ego lego Vergilium. Petas tu famam.

Gerundes.

GErundes and Supines will haue suche cases as the verbes that they come of: as Ocium scribendi literas. Ad consulendum tibi. Auditum Poëtas.

WHen the englishe of the Infinitiue mode commeth after any of these nounes substantiues, Studium, causa, tempus, gratia, ocium, occasio, libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas, potestas, licentia, consuetudo, consiliū, vis, norma, amor, cupido, locus, & others like, if the verb shoulde be of the actiue voyce, it shalbe made by the gerunde in Di. And the same Gerunde in Di, is vsed also after certaine Adiectiues: as Cupidus visendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

WHen ye haue an english of the Participle of the present tense, with this signe *of* or *with*, comminge after a noune Adiectiue, it shall in Latine making be put in the Gerunde in Do: as Defessus sum ambulando, I am weary of walking.

Also the englishe of the participle of the present tense, comming without a substantiue, with this signe *In* or *By*, before him, shall in Latine making be put in ỳ gerund in Do: as Cæsar dando, subleuando, ignoscendo, gloriam adeptus est. In apparando totum hunc consumunt diem. And ỳ same gerund in Do, is vsed either without a preposition, or with one of these prepositions: A, ab, de, e, ex, cum, in: as Deterrent à bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo Ratio benè scribendi cum loquendo coniuncta est.

THe englishe of the Infinitiue mode comminge after a reason, & shewinge a cause of the reason, may bee put in the Gerunde in Dum: as Dies mihi vt satis sit ad agendum, vereor, I feare that a whole day will not be inough for me to do my busines.

The Gerunde in Dum, is vsed after one of these Prepositions, Ad, ob, propter, inter, ante: as Ad capiendum hostes. Ob (vel propter redimendū captiuos. Inter cœnādū. Ante damnādū.

And

And when ye haue this englishe *must* or *ought*, in a reason, where it semeth to be made by this verbe Oportet, it may be put in the gerunde in Dum, with this verbe est, set Impersonally: and then the worde that in the Englishe semeth to be the Nominatiue case, shalbe put in ẏ datiue case: as Abeundū est mihi, I muste go hēce.

Supines.

The firste Supine hath his actiue signification, and is put after Verbs and Participles that betoken mouing to a place: as Eo cubitum. Spectatum admissi, risum teneatis amici.

The Latter Supine hath his Passiue signification, and is put after nounes Adiectiues: as Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odiosus, mirabilis, optimus, and suche like. And ẏ supine may also be turned into ẏ Infinitiue mode passiue: as it may be indifferently saide in latine, Facile factu, or Facile fieri, Easy to be don. Turpe dictu, or turpe dici, Vnhonest to be spokē.

The Tyme.

NOunes that betoken parte of time, bee commonly put in the ablatiue case: as Nocte vigilas. Luce dormis. But nounes that betoken continuall terme of time, without ceasinge or intermission, be commonly put in the accusatiue case: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

Space of Place.

NOunes that betoken space betweene place and place, bee commonly put in the accusatiue case: as Pedem hinc ne discesseris, Go thou not a foote from this place.

A place.

NOunes Appellatiues or names of greate places, be put with a Preposition, if they follow a verbe that signifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex vrbe.

In a place or at a place, if the place be a proper name, and of the first or second declenson, and the singular number, it shall be put in the genitiue case: as Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And these nounes, Humi, domi, militię, belli, be likewise vsed: as Procumbit humi bos. Militiæ enutritus est. Domi, bellíq; ociosi viuitis.

But if the place be of the thirde declenson, or the plurall number, it shall be put in the datiue or in the ablatiue case: as Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus est. Likewise we say, Ruri, or Rure educatus est.

To a place, if the place be a proper name, it shall be put in the accusatiue case without a Preposition: as Eo Romam. Likewise, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, shal be put in the ablatiue case without a Preposition: as Discessit Lōdino. Profectus est Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus and Rus, be likewise vsed: as Abijt domo. Rure reuersus est.

Impersonalles.

A Verbe Impersonall hath no Nominatiue case before him, & this worde *It* or *there*, is commonly his signe: as Decet, It becommeth. Oportet aliquem esse, There muste be some body. But if it haue neither of these wordes before him, then the word that semeth to be the Nominatiue case, shall be suche case as the Verbe Impersonall will haue after him: as Me oportet, I muste. Tibi licet, Thou maiest.

Interest, refert, & est for interest, require a genitiue case of all casuall wordes, except Mea, tua, sua, nostra, vestra, and Cuia, the ablatiue cases of the Pronounes Possessiues: as Interest omniū rectè agere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as Libet, licet, patet, liquet, cōstat, placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, accidit, conuenit, cōtingit, & other like. Some will haue an accusatiue case onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beside the accusatiue will haue also a Genitiue: as Nostri nosmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miseret me tui. Me illorum miserescit.

Verbes Impersonalles of the passiue voyce, beinge fourmed of Neuters, do gouerne suche case as the verbes neuters which they

come

come of: as Parcatur sumptui, Let coste be spared. Bycause wee say, Parcamus pecuniæ, Let vs spare coste.

A Verbe Impersonall of the passiue voyce, hath like case as other verbs passiues haue: as Benefit multis à principe. Yet many times the case is not expressed but vnderstanded: as Maxima vi certatur. subaudi ab illis.

When a deede is signified to be done of many, the verbe beinge a Verbe Neuter, wee may well chaunge the Verbe Neuter into the Impersonall in tur: as In ignem posita est, fletur.

A Participle.

Participles gouerne suche case as the Verbes that they come of: as Fruiturus amicis. Consulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Heere note, that Participles may four manner wayes be changed into Nounes. The firste, is when the voyce of a Participle is construed with an other case then the verbe that it commeth of: as Appetens vini, Greedy of wine.

The seconde, when it is compouned with a Preposition, whiche the Verbe that it commeth of can not be compounded withall: as Indoctus, innocens.

The thirde, when it fourmeth all the degrees of comparison: as Amans, amantior, amantissimus. Doct⁹, doctior, doctissim⁹.

The fourth, is when it hath no respect nor expresse difference of time: as Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus. i. amari dignus, A childe worthy to be loued. And all these are properly called Nounes Participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participial voices, Perosus, exosus, pertęsus, haue alwaies the actiue signification, & gouerne an accusatiue case: as Exosus sæuitiam, Hating cruelty. Vitam pertæsus, Weary of lyfe.

The Aduerbe.

Aduerbes of quantity, tyme, and place, do require a Genitiue case: as Multùm lucri. Tunc temporis. Vbiq; gentium.

 Certaine

Certaine Aduerbs will haue a datiue case, like as the Nounes that they come of: as Venit obuiam illi. Canit similiter huic.

¶ These datiues be vsed Aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luci laborandum.

¶ Certaine aduerbes will haue an accusatiue case of the Preposition that they come of: as Propiùs vrbem. Proximè castra. Where note, that Prepositions when they bee set without a case, or else to form ÿ degrees of comparison, be changed into Aduerbs.

The Coniunction.

Coniunctions Copulatiues and Disiunctiues, and these foure Quam, nisi, præterquam, an, couple like cases: as Xenophon & Plato fuere ęquales. And somtime they be put betwene diuers cases: as Studui Romæ & Athenis. Est liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions Copulatiues and Disiunctiues, moste commonlye ioyne like modes and tenses together: as Petrus & Ioannes precabantur & docebant. And somtime diuers tenses: as Et habetur, & referetur tibi à me gratia.

The Preposition.

Sometime this Preposition In, is not expressed but vnderstanded, and the casual word neuertheles put in the ablatiue case: as Habeo te loco parentis. i. in loco.

A verb compound somtime requireth the case of the Preposition that he is compouned withall: as Exeo domo. Prætereo te insalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

Certaine Interiections require a nominatiue case: as O festus dies hominis. Certaine a datiue: as Hei mihi. Certaine an accusatiue: as Heu stirpem inuisam. Certaine a vocatiue: as Proh sancte Iupiter. And the same Proh, wil haue an accusatiue: as Proh Deûm atque hominum fidem.

FINIS.

Guilielmi Lilii ad suos discipulos monita paedagogica, sev *Carmen de Moribus*.

Vi mihi discipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Mane citus lectum fuge, mollem discute somnũ,
Templa petas supplex, & venerare Deum.
Attamen in primis facies sit lota, manusq;,
Sint nitidæ vestes, comptaq; cæsaries.
Desidiam fugiens cùm te schola nostra vocarit
Adsis, nulla pigræ sit tibi causa moræ.
Me præceptorem cum videris, ore saluta,
Et condiscipulos ordine quosque tuos.
Tu quoque fac sedeas vbi te sedisse iubemus,
Inque loco, nisi sis iussus abire, mane.
At magis vt quisque est doctrinæ munere clárus,
Sic magis is clara sede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint semper studijs arma parata tuis.
Si quid dictabo scribes, at singula rectè,
Nec macula, aut scriptis menda sit ulla tuis.
Sed tua nec laceris dictata aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inseruisse decet.
Sæpè recognoscas tibi lecta, animoq; reuoluas,
Si dubites nunc hos consule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer quæso, noli dediscere quicquam,
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sisq; animo attentus, quid enim docuisse iuuabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile est, quod non solertia vincat,
Inuigila, & parta est gloria militiæ.

Nam veluti flores tellus nec semina profert,
Ni sit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium si non exercitet, ipsum
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa voce loqueris,
Nobis dum reddis voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, discantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quisquam dicturo suggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Est virtus medium quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare Latinè,
Et veluti scopulos barbara verba fuge.
Præterea socios quoties te cunque rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere Grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij.
Quorum tam fatuus nemo aut tam barbarus ore est,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si vis cognoscere leges,
Discere si cupias cultiùs ore loqui:
Addiscas veterum clarissima scripta virorum,
Et quos autores turba Latina docet.
Nunc te Vergilius, nunc ipse Terentius optat,
Nunc simul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter somnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmerijs.
Sunt quos delectat (studio virtutis honestæ
Posthabito) nugis tempora conterere.

Sunt

Sunt quibus est cordi, manibus pedibúsue sodales,
Aut alio quouis sollicitare modo.
Est alius, qui se dum clarum sanguine iactat,
Insulso reliquis improbat ore genus.
Te tam praua sequi nolim uestigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis, emésue,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Insuper & nummos irritamenta malorum,
Mitte alijs, puerum nil nisi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitus dices quod turpe aut non sit honestum,
Est vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas, cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina sacra Dei.
Denique seruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties is'q;, redis'q; feres.
Effuge vel causas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis displicuisse potes.

FINIS.

Symbolum Apostolorum.

I. Redo pia in nostrum ratione Deumq; Patrēq;,
Omnia quem statuo numine posse suo:
Qui nitidis clarum stellis fabricauit Olympum,
Stat cuius uerbo, quà patet omne solum.

II. Credo quoque in Christum, simili pietate colendum,
Vnicus est nostri filius ille Dei.
Omnis huic patrii est subiecta potentia regni,
Qui regit arbitrio cuncta creata suo.
Pene fide maius, fuerat conceptus in aluo
Virginis, afflatu numinis ille sacro.
Postmodo conceptum peperit purissima uirgo,
Quæ Maria est certo nomine dicta suo.
Quiq; fuit passus sub iniquo multa Pilato,
Præside Iudæi Cæsareo populi.
Affixusq; cruci miseranda morte necatus,
More Palestina deinde sepultus humo.
Interea uindex ad tartara cæca recessit,
Ius adimens nigris, imperiumq; deis.
Terq; ubi præbuerat mundo sua lumina Titan,
Surrexit per se uiribus ipse suis.
Stelligeras scanditq; domos, ubi cuncta potentis
Proximus ad dextram nunc sedet usque Patris.
Inde redibit, ut & uiuos, uitaq; carentes
Iudicet, & toto quæ sit in orbe fides.

III. Inq; Dei flatum credo, Spirabile numen,
Cuius agunt uitam flamine cuncta suam.
Confiteor sanctos homines, cœtumq; piorum,
In quibus est ueri cultus, amorq; Dei:
Quos quod habent Iesu communia dogmata Christi,
Communi dicas nomine Christicolas.
Omnia per Christum fateor peccata remitti,
Omnibus his, quibus est indubitata fides.
Credo quod hæc olim rursus caro nostra resurget,
Quodq; procul dubio uita perennis erit.

PRECATIO DOMINICA.

O Pater omnipotens, clariq; habitator Olympi,
Laudetur merito nomen honore tuum.
Adueniat regnum. Tua sit rata ubique uoluntas,
Fiat & in terris sicut in arce poli.
Da nobis hodie panem, & nos exime noxa,
Vt ueniam nostris hostibus usque damus.
Nec sine, tentando Stygius nos opprimat error:
Fac, animas nostras ut mala nulla ligent.
Amen.

DECALOGVS.

NOn aliena tuis uenerabere numina uotis.
Idolum nullum facies, quod pronus adores.
Sume Deiq; tui uanos nec nomen in usus.
Septima sacra coles, opera feriatus ab omni.
Semper honore tuos merito reuerere parentes.
Non hominem quenquam crudeli morte necabis.
Alterius caueas lectum temerare iugalem.
Non furtum facies, digitos cohibebis ab illo.
Testis es accitus, nihil attestabere falso.
Alterius nuptam, famulum, nec rem ue cupisces.

BAPTISMVS.

CHristus ad aethereas cum uellet scandere sedes,
Dixit discipulis talia uerba suis:
Ite per extremas, ô uos mea uiscera gentes,
Cunctos doctrinam ritè docete meam.
Inq; Patris, Natiq;, & Flatus nomine sancti,
Mortales undis sponte lauate sacris.
Nam qui crediderit, lotusq; erit amne salubri,
Hunc bona perpetuò uita, salusq; beant.
Qui sine saluifica fuerit pietate, fiaeq;,
Hunc bona destituet uita, salusq; simul.

Coena.

Cœna Dominica.

Dominus Iesus Christus, hostibus suis
Qua nocte Iudæ proditus dolo fuit,
Capiens manu panem sacra, Deo Patri
Gratesq́ agens, fregit, suisq́ porrigens:
Accipite, dixit, edite, corpus hoc meum est,
Quod deditur salute pro uestra: in mei
Hoc facite memoriam, meiq́ funeris
Celebrate honorem. Poculum simili modo
Capiens manu, gratesq́ agens Deo Patri,
Socijs dedit, dixitq́: Bibite singuli,
Hoc est nouum fœdus meum per sanguinem,
Ablutionem in criminum qui funditur.
Hoc facite, quotiescunque bibitis, in mei
Memores honorem, & prædicate meam necem.

PVER ORANS ANTE CIBVM.

His epulis, donisq́ tuis benedicito Christe,
Vt foueant iussu corpora fessa tuo.
Non alit in fragili panis modo corpore uitam,
Sermo tuus uitæ tempora longa facit.

Alia.

Arbiter ò rerum, nostræ spes unica uitæ,
Nos tibi deuotum sanctifica populum.
Sanctificaq́ tuo, concessum munere potum,
Huic mensæ impositas sanctificaq́ dapes:
Fac satiati hymnum pura tibi mente canamus,
Vt tua laus nostro semper in ore sonet.

Alia.

Quæ nunc sumemus membris alimenta caducis,
Hæc, Deus, imperio sint benedicta tuo.

Alia.

Præstita diuino nobis alimenta fauore,
Autoris dextra sint benedicta Dei.

Alia.

Christe sacrata uelis hac nostra munera mensæ,
Numine cuncta tuo Christe sacrata uelis.

Alia.

Fac tua Christe pijs accedat gratia mensis:
Vt noscant superas pectora nostra dapes.

Alia.

O Deus, appositis, apponendisq́, precamur,
Et nobis placido numine dexter ades.

PVER ORANS POST CIBVM.

Quod cerere & potu pleni sumus, ipsaq́ quodiam
Viscera quæsito sunt saturata cibo:
Laus tibi Christe Deus, mundi uenerande redemptor,
Qui mare, qui cœlos, qui Phlegethonta domas.

Alia.

Quod sumus utilibus dapibus, potuq́ refecti,
Laus tibi pro donis sit Deus alme tuis.

Alia.

Debile qui corpus largito pane refecit,
Et uerbo mentem recreet ille suo.

Alia.

Qui largo corpus potuq́ ciboq́ refecit,
Pascat & æterno pectora nostra cibo.

Alia.

Quas agimus grates læta Pater accipe fronte,
Qui nobis larga das alimenta manu.

Alia.

Alme Deus nobis benedic, & redde salubres,
Quas capimus, large te tribuente dapes.
Non lauta humanam sustentant fercula uitam,
Sed quæ diuini uox uenit ore Patris.

FINIS.

Excusum Londini apud Reginaldum *Vuolfium, Regiæ Maiest.* in Latinis Typographum.

ANNO DOMINI M.D.LXVIII.

M.D.LXVIII.

BREVISSIMA Institutio SEV RATIO GRAMMATICES

cognoscende, ad omnium puerorum vtilitatem præscripta, quam solam Regia Maiestas in omnibus Scholis profitendam præcipit.

ALPHABETVM GRAECVM.

Literæ apud Græcos sunt quatuor & uiginti.

Nomen		Figura.	Pronuntiatio.
Αλφα	Alpha	Α α	a
Βῆτα	Beta	Β β ϐ	b
Γάμμα	Gamma	Γ γ	g
Δέλτα	Delta	Δ δ	d
Εψιλόν	Epsilon	Ε ε	e tenue
Ζῆτα	Zeta	Ζ ζ	z
Ητα	Eta	Η η	e longum vel densum.
Θῆτα	Theta	Θ ϑ θ	th
Ιῶτα	Iota	Ι ι	i
Κάππα	Cappa	Κ κ	c
Λάμβδα	Lamda	Λ λ	l
Μῦ	My	Μ μ	m
Νῦ	Ny	Ν ν	n
Ξῖ	Xi	Ξ ξ	x
Ο μικρόν	O micron	Ο ο	o paruum
Πῖ	Pi	Π π ϖ	p
Ρῶ	Rho	Ρ ρ	r
Σῖγμα	Sigma	Σ σ	s
Ταῦ	Tau	Τ τ	t
Υψιλόν	Ypsilon	Υ υ	y
Φῖ	Phi	Φ φ	ph
Χῖ	Chi	Χ χ	ch
Ψῖ	Psi	Ψ ψ	ps
Ω μέγα	O mega	Ω ω	o magnum.

Finis Alphabeti.

DE GRAMMATICA ET EIVS PARTIBVS.

RAMMATICA, EST RECTE scribendi atque loquendi ars.

Grammaticę quatuor sunt partes:

Orthographia, Etymologia, } Syntaxis, Prosodia.

Orthographia.

RTHOGRAPHIA, est rectè scribendi ratio, qua docemur, quibus quæque dictio sit formanda literis: vt Lectio, non lexio, ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ scriptura.

DE LITERIS.

Ex viginti duabus literis, quinque sunt vocales. *Vocales.*

a, e, i, o, u. nam y græca est.

Ex quibus variè dispositis, coalescunt diphthongi quinque: *Diphthongi.*

æ	vt	Musæ.
au		Audio.
œ		Cœlum.
ei		Hei.
eu		Euge.

Reliquæ literæ consonantes appellantur, quarum nouem sunt Mutæ: b, c, d, f, g, k, p, q, t. *Consonantes. Mutæ.*

Septem autem semiuocales: L, m, n, r, s, x, z. *Semiuocal.*

Ex quibus quatuor vocantur etiam Liquidæ: L, m, n, r. *Liquidæ.*

S, verò suæ cuiusdam potestatis litera est, quæ interdum etiam liquescit. *S.* X & Z, duplices sunt consonantes, atque etiam I, inter duas vocales. *X & Z.*

Adduntur etiam consonantibus I & V, quando sibi vel alijs vocalibus in eadem syllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus. *I & V consonantes aliquandò.*

K, Y, & Z, Latinis dictionibus nunquam admiscentur. *K Y & Z.*

H, propriè quidem litera non est, sed aspirationis nota. Apud Poëtas autem interdum consonantis vim obtinet. *H, aspiratio.*

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus,

hiatus, homo, humus, hymnus. Consonantibus verò nullis.
Rectè itaque enunciamus,

Hiulcus, Hiacchus, } trissyllaba. { Hieronymus, Hieremias. } Pentasyllaba.

At in Latinis dictionibus, interdum H postponitur C: vt Charus, charitas. Pulcher, pulchritudo.

Bifariam pinguntur literę, Maiusculis scilicet characterib⁹, & minusculis. Maiusculis inchoantur sententiæ: vt Deum time. Regem honora. & propria nomina: vt *Henricus, Anglia.*

Diligenter obseruari oportebit, quæ dictiones diphthōgis scribantur, nam hæ quidem vel scribi omnino, vel signari debent: vt { Musæ, Præsunt, } vel { Musę, Pręsunt.

Literæ maiusculæ. Literæ maiusculæ, cùm solę ac paucę scribuntur, aliquando significant prænomen, aliquando numerum.

vt
A. Aulus.
C. Caius.
D. Deci⁹.
G. Gaius.
L. Lucius.
M. Marc⁹.
P. Publi⁹.
P.R. Popul⁹ Romanus.

P.C. Patres conscripti.
Q. Quintus, Quæstor, Quirites.
R.P. Respublica.
Sp. Spurius.
Sex. Sextus.
S.P.Q.R. Senatus, populusq; Roman⁹.
T. Titus.
T.C. Tua clementia. & eius generis infinita.

In numeris verò significat
I. Vnum.
V. Quinque.
IX. Nouem.
X. Decem.
XL. Quadraginta.
L. Quinquaginta.
XC. Nonaginta.
C. Centum.
D. Quingenta.
M. Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Rectè scripturo discendum est in primis syllabas inter scribendum aptè distinguere atq; conectere. In simplicibus vocib⁹, bd, vocali sequenti adhęrent: vt A‸bdomen, a‸bdera. Quam

Quam quidem rationem sequuntur & ista:

ct		Do-ctus,		gm		A-gmen,
		San-ctus,		gn		I-gnis,
ps	vt	Scri-psi,		st	vt	Ve-ster,
		Sum-psi,				Magi-ster,
sc		Pi-scis,		x		An-xius,
		Di-sco,				Di-xi. & similia.
tn		E-tna.				

Inter m & n, non interseritur, p. Malè igitur pingeretur Sompnus, pro somnus. Columpna, pro columna.

Post x, non scribitur s: vt Excribo, exoluo: nō exscribo, exsoluo. In compositis cum præpositione, auribus & euphoniæ seruiendum est: vt Occurro, Officio, Aufero, potius quàm Obcurro, Obficio, Abfero.

Et contrà, Abstineo, Obtineo, Obrepo, non autem Austineo, Ottineo, Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam consonantes in compositione aliquando interseruntur: vt Redamo, redeo, ambigo, ambio.

ORTHOEPIA.

ORTHOGRAPHIAE affinis est Orthoēpia, hoc est, emendatè rectèq; loquendi ratio: ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hîc in primis curandum est, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora sic effingāt & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita sermonem præcipitent, vt nusquam, nisi vbi spiritus deficit, orationem claudant: vel contrà ad singulas quasq; voces longa interspiratione consilescant, ructu, risu, singultu, screatu, vel tussi, sermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi sunt pueri ab ijs vitijs quę nostro vulgo penè propria esse videntur: cuiusmodi sunt, Iotacismus, Lambdacismus, Ischnotes, Traulismus, Plateasmus, & similia.

Iotacismus Iotacismus dicitur, quando I litera pleniore sono, & supra iustum decorem extenditur: quo vitio ex nostratibus maximè laborant Angli septentrionales.

Lambdacismus. Lambdacismus, est vbi quis L nimis operosè sonat: vt Ellucet, pro elucet. Sauluus, pro saluus.

Nostrati vulgo diuersum vitium impingitur, nempe quod hanc literam pinguius iustò pronuntiant, dum

pro { Multus, Mollis, Falsus, } auditur, { Moultus. Moolis. Faulsus.

Ischnotes. Ischnotes, est quædam loquendi exilitas, quoties syllabas aliquas exilius & gracilius enunciamus, quàm par est: vt cùm

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus, { Nync, Tync, Eliquis, Elius.

Traulismus. Traulismus, est hæsitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem syllaba sæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit. Tututullius, pro Tullius.

Huic vitio vt fœdissimo, ita & periculosissimo, sic succurrendum putat Fabius: si exigatur à pueris, vt nomina & versus affectatæ difficultatis, ex plurimis & asperrimis inter se coëuntibus syllabis concatenatis, ac velut confragosis, quàm citissimè voluant: vt

Arx, tridens, rostris, sphinx, præster, torrida, seps, strix.

-postquam discordia tetra,

Belli ferratos postes, portasq; refregit.

Plateasmus Plateasmus, est quando crassius & voce plusquàm virili loqui nitimur: vt cùm

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus, { Mountes, Fountes, Pountes. } Vt etiam

pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus, { Argo, Sparma, Parago.

Sunt & alibi apud nostrates, qui pro V consonante sonant F, &

F, & contra, V, pro F: vt

Folo, Fis, Folui, Felle, pro Volo, Vis, Volui, Velle. Et rursum, Vero, Vers, Verre, pro Fero, Fers, Ferre.

S, verò mediam inter duas vocales corruptè sonant nonnulli, pro Læsus, Visus, Risus, pronuntiantes, Læzus, Vizus, Rizus. S.

H, in initio dictionis leniùs, in medio asperiùs enunciari volunt: malè ergo pro Homo, Hamus, Humus, Christus, Chrisma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, efferimus, Omo, Amus. Vmus, Cristus, Crisma. Cremes, Tus, Diptongus, Spæra. H.

Fœdè quoque erratur à nostris, vbi t, & d, tanquam aspiratas pronunciant: vt Amath, Caputh, Aputh, pro Amat, Caput, Apud.

At innumera penè sunt eius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEq; exigua Orthographiæ pars in scriptura rectè distinguenda consistere videtur. Proinde de clausularũ distinctionibus paucula annotasse, non fuerit superuacaneum.

Puncta ergo, siue notæ, quibus in scribendo vtuntur eruditi, Latinis dicuntur Subdistinctio, Media distinctio, Plena ac perfecta distinctio. Græcis, Comma, Colon, Periodus. Pũcta quæ

Subdistinctio seu cõma, est silentij nota, seu potiùs respirãdi locus, Comma.

locus, vtpote qua pronunciationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, vt quod sequitur, continuò succedere debeat. Notatur autem puncto deorsum caudato, ad hunc modum., . Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas:*

Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota distinguuntur orationum singulæ partes: vt Iuuenal. *Grammaticus, Rhetor, Geometres, pictor, aliptes:*

Græculus esuriens in cœlum iusseris ibit.

Colon. Media distinctio, seu colon, est vbi tantùm ferè de sententia restat, quantũ iam dictum est: & est perfecta periodi pars, notaturq; duobus punctis, sic, :. *Quemadmodum horologij vmbram progressam sentimus, progredientem non cernimus: & fruticem aut herbam creuisse apparet, crescere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex interuallo sentitur.*

Periodus. Plena distinctio, quę & periodus dicitur, ponitur post perfectam sententiã, quæ & puncto plano notatur, hoc modo, .

Dic mihi Musa virum captæ post tempora Troiæ,

Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Huc annumerari solent Parenthesis & Interrogatio.

Parenthesis Parenthesis, est sententia duab⁹ semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer: vt *princeps (quia bella minantur Hostes) militibus vrbes præmunit & armis.*

Interrogatio. Interrogatio, signatur duobus pũctis, ac superiore sursum caudato, sic, ?. vt *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?*

DE ETYMOLOGIA.

ETymologia, versatur in primis circa inuestigandas dictionum origines: vt num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes.

Cæterum Etymologia (quatenus nos hoc loco de ea disserimus) est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt Fortis, fortiter. Lego, legit, omnesq; orationis partes complectitur. Cicero notationem seu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος sermo.

De partibus orationis.

Partes orationis sunt octo: { Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, } { Aduerbium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio.

NOMEN.

NOMEN, est pars orationis quæ rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur, Substantiuum & Adiectiuum.

Substantiuum, est quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam. *Nomen substantiuum.*

Est autem Substantiuum duplex, { Appellatiuum, & Proprium.

Appellatiuum, est quod rem multis communem significat: vt *Homo, Lapis, Iustitia, Bonitas.* *Appellatiuum.*

Proprium, est quod rem vni indiuiduo propriam significat: vt *Iesus, Maria, Londinum, Thamesis.* *Proprium*

Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod vel differentiæ causa, vel veteri ritu preponitur: Vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.* *Prænomen.*

Nomen, quod suum est cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.* *Nomen.*

Cognomen, quod vel à cognatione impositum est: vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero.* Vel ab euentu aliquo: vt *Affricanus, Macedonicus, Germanicus.* *Cognomen.*

Adiectiuum, est quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, Alacris, Candidus, Clemens.* *Nomen adiectiuum.*

Adiectiuum est duplex: Commune, & Proprium.

Commune, est quod affectionem multis communem significat: vt *Bonus, malus, solers, satur.* *Commune.*

Proprium, est quod affectionem vni indiuiduo peculiarem significat: vt *Gradiuus Marti. Quirinus Romulo.* *Proprium.*

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidunt septem:

Species, Figura, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Comparatio.

DE SPECIE.

Species nominum est duplex: Primitiua & Deriuatiua.

Primitiua. Primitiua, est quæ aliunde non trahitur.

Deriuatiua Deriuatiua, est quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi.

Collectiuũ. Collectiuum scilicet, quod singulari numero multitudinem significat: vt *Concio, Cœtus, plebs, turba.*

Factitium. Factitium, quod à sono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, stridor, clangor.*

Interrogatiuum. Interrogatiuum: vt Quis, vter, qualis, quantus, quot, nunquis: Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliquando in Relatiua.

Redditiuum. Redditiuum, quod Interrogatiuo respondet: vt Talis, tantus, tot.

Numerale. Numerale, cuius species hæ numerantur.

Cardinale. Cardinale, à quo seu à fonte alij numeri dimanant: vt Vnus, duo, tres, quatuor.

Ordinale. Ordinale: vt Primus, secundus, tertius, quartus.

Distribut. Distributiuum: vt Singuli, bini, terni, quaterni.

Partitiuũ. Partitiuum, quod significat vel multa singulatim: vt Quisq; vnusquisque, vterque, neuter.

Vel vnum è multis: vt Alter, aliquis, cætera, reliquus.

Vniuersale Vniuersale: vt Omnis, cunctus, nullus, nemo.

Particul. Particulare: vt Aliquis, quisquam, vllus, quidam.

Deriuatiua Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirum Verbale: vt Lectio, litura, auditus, aratrum.

Patrium. Patrium: vt Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis, Aetonensis.

Gentile. Gentile: vt *Græcus, Latinus, Hæbræus, Anglus.*

Patronymicum. Patronymicum, quod vel à patre, vel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur: vt

Aeácides, fili⁹ vel nepos Aeáci.	Latóides, filius Latonæ.
Nerine, filia vel neptis Nerei.	Menelais, vxor Menelai.

Diminut. Diminutiuum: vt *Regulus, popellus, maiusculus, minusculus.*

Possessiuũ. Possessiuum: vt *Herilis, seruilis, regius, paternus.*

Materiale Materiale: vt *Faginus, lapideus, gemmeus, aureus.*

Locale:

Locale: vt *Hortensis, agrestis, marinus, montanus.* Locale.

Aduerbiale: vt *Hodiernus, hesternus, crastinus, clandestinus.* Aduerbiale

Participiale: vt *Amandus, docendus, videndus, scribendus.* Particip.

Et quæ in *Lis* exeunt, à verbis deducta: vt *Fictilis, Coctilis, Flexilis, pensilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut est simplex, vt *Iustus*: aut composita, vt *Iniustus.* Sunt qui huc addunt & decompositam: vt *Irreparabilis.*

DE NVMERO.

Numeri sunt duo: Singularis de vno: vt *Pater.* Pluralis de pluribus: vt *Patres.*

DE CASV.

Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox qua rem aliquam nominamus. Nominatiuus.

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi casus dici solet. Genitiuus.

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce octauum etiam casum comprehenderunt: vt *It clamor cœlo.* id est, *in cœlum.* Datiuus. Octauus casus.

Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus dici potest, qui verbum sequitur, vtpote in quem actio verbi immediatè transit: vt *Amo patrem.* Accusatiuus.

Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur. Vocatiuus.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri significamus. Hic Sextus atque Latinus casus appellatur, nempe quod Latinorum sit proprius. Ablatiuus. Latinus casus.

DE GENERE.

Genus, est sexus discretio. Et sunt genera numero septem: Masculinum, cuius nota est hic. Fœmininum, hæc. Neutrum, hoc. Commune, hic & hæc. Commune trium, hic, hęc & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum seu promiscuum, cum sub vna generis nota, vtrunq; sexum complectimur: vt *Hic anser.*

Hec aquila. Quanquam hoc quidem Genus ad præsens negocium non ita propriè spectare uidetur, cum hoc quidem loco non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Communis & Dubij differentia. Porrò inter commune genus & dubium, hec est differentia, quod vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durus parens, aut Canis fœta: quamdiu de eisdem ipsis indiuiduis loquèris, non licebit mutato genere dicere, Parentem iniquam, aut Canem fœtum. At verò dubij generis substantiuo posito, etiam si adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, Durum corticem, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere, eandem corticem esse & amaram.

Vt autem genera nominum adamussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos & Guilielmo Lilio Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

Masc. sunt Diuorum, Virorum, Fluuiorũ, Mensium. Ventorum.

PRopria quæ maribus tribuuntur, mascula dicas:
Vt sunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo. Virorum,
Vt Cato, Vergilius. Fluuiorum, vt Tybris, Orontes.
Mensium, vt October. Ventorum, vt Lybs, notus, auster.

DE FOEMININIS.

Fœm. sunt Dearum, Vrbium, Regionum, Insularum. Exceptio.

Propria fœmineum referentia nomina sexum,
Fœmineo generi tribuuntur: siue dearum
Sunt, vt Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis.
Vrbium, vt Elis, Opus. Regionum, vt Græcia, Persis.
Insulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus,
Excipienda tamen quædam sunt vrbium, vt ista
Mascula, Sulmo, Agragas. Quædam neutralia, vt Argos.
Tybur, Præneste, & genus Anxur quod dat vtrunque.

REGVLAE GENERALES APPELLATIVORVM.

Arborum.

APpellatiua arborum, erunt muliebria: vt alnus,
Cupressus, cedrus, mas spinus, mas oleaster.
Et sunt neutra siler, suber, thus, robur, acerque.

Epi-

EPICOENA.

SVnt etiam volucrum, ceu passer, hirundo: Ferarum, — *Volucrum.*
Vt Tygris, vulpes: & piscium, vt ostrea, coetus, — *Ferarum.*
Dicta epicoena, quibus vox ipsa genus feret aptum. — *Piscium.*
Attamen ex cunctis quæ diximus ante, notandum, — *Exceptio*
Omne quod exit in um, seu Græcum, siue Latinum, — *generalis.*
Esse genus neutrum: Sic inuariabile nomen.
Sed nunc de reliquis quæ Appellatiua vocantur, — *Vsus trium*
Aut quæ sunt tanquam appellatiua ordine dicam: — *regularum*
Nam genus his semper dignoscitur ex genitiuo, — *specialium.*
Infra vt monstrabit specialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

NOmen non crescens genitiuo, ceu caro carnis, — *Regula*
Capra capræ, nubes nubis, genus est muliebre. — *specialis.*

Quoniam Lilius noster, genus nominum appellatiuorum ex genitiuo dignoscendum docet, admonendi hoc loco sunt pueri, hanc primam regulam esse omnium nominum appellatiuorum non crescentium in genitiuo: cuius generis sunt omnia primæ & quartæ inflexionis, vt & secundæ etiam, præter paucula quædam, quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc classem plæraq; tertiæ declinationis, cuiusmodi sunt, Labes labis, Pestis pestis, Vis, genitiuo vis, Mater matris, Caro carnis.

Masculina excepta ex non crescentibus.

MAscula nomina in A, dicuntur multa virorum: — *In A.*
Vt Scriba, assecla, scurra & rabula, lixa, lanista.
Mascula Græcorum quot declinatio prima
Fundit in As & in Es, & ab illis quot per A fiunt:
Vt Satrapas satrapa, athletes athleta. Leguntur
Mascula item verres, natalis, aqualis. Ab asse
Nata, vt centussis, coniunge lienis & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, mensis, & ensis.

Fustis,

Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis.
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & vnguis.
Et vermis, vectis, postis, societur & axis.
In Er, Os, & Vs. Mascula in Er, ceu venter: in Os vel Vs, vt logos, annus.

Fœminina.

FOeminei generis sunt mater, humus, domus, aluus,
Et colus: & quartæ pro fructu ficus, acusq;
Porticus atque tribus, socrus, nurus, & manus, idus.
Huc anus addenda est, huc mystica vannus Iacchi.
His iungas Os in Vs, vertentia Græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthongus, byssus, abyssus,
Crystallus, synodus, saphirus, eremus, & arctus,
Cum multis alijs, quæ nunc perscribere longum est.

Neutra non crescentia.

In E. NEutrum nomen in E, si gignit Is, vt mare, rete:
Et quot in on vel in um fiunt, vt barbiton, ouum.
Est neutrum hippomanes genus, & neutrum cacoëthes,
Et virus, pelagus. neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non crescentia

INcerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis:
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro fructu ficus fici dans, atque Phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

Communia.

COmpositum à verbo dans a, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola à colo: id aduena monstrat
A venio. Adde senex, auriga, & verna, sodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

Secunda regula specialis.

Secunda regula specialis. NOmen crescentis, penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, velut hæc pietas pietatis,
Virtus virtutis monstrant, genus est muliebre.

Huc ſpectant quæ acuunt penultimam genitiui creſcentis, qualia ſunt omnia quintæ inflexionis, præter fides.

Omnia item monoſyllaba, præter Vis. Reliqua omnia ſunt tertiæ declinationis, vt ſunt omnia deſinentia

in { C, In, An, Ans } vt { Halec, halēcis. Delphin, Titan, } nis. { Infans, Quadrans, } antis { Ens, Vns } { Cōtinens, Triens, } entis Decuns, decūcis.

In Er longum, quæ Græcis per ηρ ſcribuntur: vt Crater, Character, Stater, Soter. ēris.

Latina in Er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur.

{ Inx, Anx, Vnx } vt { Syrinx, ingis. Phalanx, angis. Deunx, Septunx, } uncis. { Ons, Ors } vt { Effrons, Bifrons, } ontis. { Cohors, Cōſors, } ortis.

Præterea in o Latina, quæ ōnis, & ēnis habent in genitiuo: vt { Lectio, Ligo, Spado, } ōnis. Anio, ēnis.

Præter paucula gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo. ŏnis.

In Al neutra: vt Vectigal, animal. ālis. Cætera in Al, ſunt tertiæ regulæ. Al.

In En, quæ ēnis habent in genitiuo: vt Lien, Syren. ēnis. Cætera ſunt tertiæ regulæ. En.

In ων græca, quæ retinent ω in genitiuo: vt Damon, Ladon, Simon, Trion. ōnis.

Quædam variant: vt { Orion, Edon, Egeon, } ōnis & ŏnis. Cętera ſunt tertiæ regulę.

In Ar latina: vt { Laquear, Exemplar, Calcar, } āris. præter { Hepar, hepătis. Iubar, Nectar, Arar, } ăris. Ar.

In Or Latina: vt Amor, timor, vxor, ſoror. ōris.

Præter ſequentia, quæ ad tertiam regulam ſpectant: vt arbor, Or.

bor, marmor, æquor, ador, robor, &c. ŏris. Et Græca quoq; nonnulla: vt Rhetor, Hector, Nestor, Stentor, &c. ŏris.

As. In As Latina: vt Maiestas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. ātis. Excipe Anas anătis. & Græca quædam fœminina: vt Lampas, monas, trias, decas. ădis.

Es. In Es Latina aliquot: vt { Quies, Magnes, Locuples, } ētis. { Merces, Hæres, Cohæres, } ēdis.

Accedunt his etiam Græca quædam: vt Lebes, tapes, Dares, Chremes. ētis.

Is. In Is, quæ faciunt ītis, īnis, & īdis in genitiuo: vt

{ Samnis, Quiris, } ītis. { Salamis, Trachis, } īnis. { Psophis, Crenis, } īdis.

Cætera in is, sunt tertiæ regulæ.

Os. In os Latina: vt { Custos, ōdis. Nepos, ōtis. } præter { Compos, Impos, } ŏtis.

Et græca quæ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, ægoceros. ōtis.

Vs. In us, quæ mittunt genitiuum singularem in ūtis, ūdis, ūris, ūntis: vt Salus, palus, tellus, opus.

Præter vnam vocem Pecus pecŭdis.

Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius. ōris.

Ax. In Ax tam Latina quàm Græca: vt Limax, fornax, thorax, phæax, audax, bibax. ācis.

Excipe Græca quædam appellatiua & Gentilia: vt Abax, storax, styrax, smilax, colax, corax, dropax, pharnax, candax, ăcis. Syphax tamen variat, syphācis, & syphăcis.

Ex. In Ex paucula quædam: vt Veruex, ēcis. vibex, īcis. exlex, ēgis, alex, ēcis. Reliqua in ex, ad tertiā regulā referenda sunt.

Ix. In Ix Latina & Græca: vt Lodix, radix, cornix, spadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix, &c. īcis. Et verbalia omnia in trix: vt Victrix, nutrix, motrix, lotrix. īcis.

Cætera pertinent ad tertiam regulam.

Ox. In Ox substantiua & adiectiua: vt Celox, velox. ōcis.

Præter Cappadox, ŏcis. Allobrox, ŏgis.

In Vx: vt Pollux, pollûcis. Cætera sunt tertiæ regulæ. Vx.
In Yx: vt Bombyx, bombycis. Bebryx autem variat bebrycis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent. Yx.
In S greca, precedente p: vt Hydrops, cyclops, conops, cercops. ôpis. Reliqua in ops, ad tertiam regulã referenda sunt. S.

Masculina ex crescentibus acutè.

MAscula dicuntur monosyllaba nomina quædam:
Sal, sol, ren, & splen, car, ser, vir, vas vadis, as, mas.
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo.
Mos, flos, ros & tros, mus, dens, mons, pons, simul & fons.
Seps pro serpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & phryx.
Mascula sunt etiam polysyllaba in n, vt Acarnan, *Polysyllaba in N.*
Lichen, & delphin. Et in o, signantia corpus,
Vt leo, curculio: sic senio, ternio, sermo. O.
Mascula in Er, or, & os, ceu crater, conditor, heros: *In Er, Or. Os, dens.*
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens,
Quale bidens, quando pro instrumento reperitur.
Adde gigas, elephas, adamas, garamasq;, tapesq;:
Atque lebes, cures, magnes, vnumq; meridies, nomen quintæ, & quæ componuntur ab asse:
Vt dodrans, semis: iungantur mascula Samnis.
Hydrops, nycticorax, thorax, & mascula veruex,
Phœnix, & bombyx pro vermiculo. Attamen ex his
Sunt muliebre genus, Syren, mulier, soror vxor. *Fœminina.*

Neutra ex crescentibus acutè.

Sunt neutralia & hæc monosyllaba nomina, mel, fel, *Neutra.*
Lac, far, ver, cor, æs, vas vasis, os ossis, & oris.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polysyllaba, in arq;, *Al.*
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre. *Ar.*

Dubia.

Sunt dubia hęc, python, scrobs, serpens, bubo, rudens, grus, *Stirps pro progenie,*
Perdix, linx, limax, stirps pro trunco, pedis & calx. *Calx pro*
Adde dies, numero tantûm mas esto secundo. *saxo excocto. f. sunt.*

Communia.

Sunt commune parens, autorq́; infans, adolescens,
Dux, illex, hæres, exlex: à fronte creata,
Vt bifrons, custos, bos, fur, sus, atque sacerdos.

TERTIA *& vltima regula specialis.*

NOmen crescentis penultima si genitiui
Sit grauis, ut sanguis, genitiuo sanguinis, est mas.

Hæc contrà penultimam genitiui crescentis grauant. Cuius generis sunt paucula illa secūdæ declinationis, de quibus suprà meminimus: videlicet, Socer, gener, puer. ĕri. Adulter, adultĕri. Presbyter, vox ecclesiastica. Composita à vir viri: vt Leuir, Triumuir, Decemuir, Centumuir. ĭri.

Composita item à gero & fero: vt Armiger, clàuiger, caducifer, lucifer. ĕri. Et adiectiua quędā: vt Tener, sàtur, dexter, prosper. ĕri. Spectant huc & græca omnia neutri generis in a:

A. vt Poëma, dogma, sophisma, ænigma. ătis.

Yr. In yr item græca: vt Martyr, martyris. Psithyr, psithyris.

Vr. Omnia item in ur Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur. ŭris.

Vt. In ut etiam omnia: vt Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis.

O. Præterea in o Latina omnia, præter illa quæ superius excipiuntur: vt Imago, sartago, ordo, cardo. ĭnis.

In. In L: vt Annibal, ălis. Mugil, ĭlis. Consul, Præsul. ŭlis.

En. In En: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen. ĭnis.

On. In On græca, quæ sumunt o paruum in penultima genitiui singularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon. ŏnis.

Or. In Or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, pantocrator, apator. ŏris.

As. In As: vt Anas, anătis.
Et Græca: vt Archas, chilias, hebdomas, enneas. ădis.

Es. In Es Latina: vt Fomes, limes. ĭtis. Præses, Deses. ĭdis.

Is. In is latina & gręca: vt Sāguis, pollis. *ĭnis.* tyrānis, paropsis. *ĭdis.*

Ar. In ar latina & græca: vt Iubar, compar, nectar, bacchar. ăris.

In

In er latina & græca: vt Socer, gener. ĕri. Aër, æther. ĕris. Er.

In S, præcedente consonante, tam Latina quàm Græca: vt S, præcedente consonante.

Princeps, } cĭpis. | Aethiops, } ŏpis.
Hyems, } ĕmis. | Arabs, } ăbis.
Inops, } ŏpis. | Chalybs, } ybis.

In Os Latina: vt Compos. ŏtis. Os.

In us Latina & græca: vt Pecus, decus. ŏris. Vellus, vulnus. ĕris. Tripus, Oedipus. ŏdis. Vs.

In Ax Græca. vt Abax, storax, colax, climax. ăcis. Ax.

In Ex Latina: vt Index, vindex, carnifex, aruspex. ĭcis. Ex.

In Ix Latina & Græca: vt Varix, fornix, calix. ĭcis. Mastix. ĭgis. Ix.

In Ox Latina & Græca: vt Ox.

Præcox, Cappadox, } ŏcis. { Allobrox, Polyphlox, } ŏgis.

In ux Latina: vt { Coniux, Redux, } { coniŭgis. redŭcis. Vx.

Denique in yx Græca: vt Onyx, Sardonyx. ychis. Ceryx, Eryx. ychys. Yx.

Fœminina excepta ex crescentibus grauiter.

FOeminei generis sit hyperdissyllabon in do,
Quod dinis: atque in go, quod dat ginis, in genitiuo:
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idque
Monstrat compago compaginis: adijce virgo,
Grando, fides, compes, teges, & seges, arbor, hyemsque:
Sic Bacchar, syndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt lampas, iaspis,
Cassis, cuspis: in us vox vna pecus pecudis dans.
His forfex, pellex, carex, simul atque supellex,
Appendix, histrix, coxendix, adde filixque.

Neutra ex crescentibus grauiter.

Est neutrale genus signans rem non animatam,
Nomen in a, vt problema, en vt omen, ar vt iubar, ur dans,

Vt iecur, us vt onus, put vt occiput. Attamen ex his
Maſcula ſunt pecten, furfur: ſunt neutra cadauer,
Verber, iter, ſuber, pro fungo tuber & vber,
Gingiber & lacer, cicer, & piper, atque papauer,
Et ſicer atque ſiler. Neutra æquor, marmor, adorq;.
Atque pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia ex creſcentibus grauiter.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex.
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, ſilexq;,
Quamuis hæc melius vult maſcula dicier vſus.

Communia ex creſcentibus grauiter.

Communis generis ſunt iſta, vigil, pugil, exul,
Præſul, homo, nemo, martyr, Ligur, augur, & arcas.
Antiſtes, miles, pedes, interpres, comes, hoſpes.
Sicales, præſes, princeps, auceps, eques, obſes.
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruſpex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt fœlix, audax, retinent genus omne ſub vna:
Sub gemina ſi voce cadant, velut omnis & omne,
Vox commune duûm prior eſt, vox altera neutrum.
At ſi tres variant voces, ſacer vt ſacra, ſacrum,
Vox prima eſt mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At ſunt quæ flexu prope ſubſtantiua vocares,
Adiectiua tamen natura vſuq; reperta.
Talia ſunt pauper, puber, cum degener, vber,
Et diues, locuples, ſoſpes, comes, atque ſuperſtes.
Cum paucis alijs, quæ lectio iuſta docebit.

Hæc proprium quendam sibi flexum asciscere gaudent:
Campester, volucer, celeber, celer, atque saluber.
Iunge pedester, equester, & acer: iunge paluster,
Ac alacer, syluester. At hæc tu sic variabis:
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter sic:
Hic atque hæc celeris, rursum hoc celere est tibi neutrum.
Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

Declinatio, est variatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinque.

Prima nominum declinatio.

Prima declinatio complectitur quatuor terminationes:

A, As, } vt { Mensa, Aeneas, } { Es, E, } vt { Anchises, Penelope.

Porrò græca sunt oïa quæ in { As, Es, E, } finiuntur: vt { Thomas, Anchises, Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hæbræa quædam in am: vt Adam, Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus Adami. Abrahamus Abrahami.

As, accusatiuum in am & in an facit: vt Aeneas, Aeneam, vel Aenean. Vocatiuum in a: vt Aeneas, Aenea.

Es, in accusatiuo en sumit: vt Anchises, Anchisen. In vocatiuo & ablatiuo, e, vel, a: ut Anchise, vel Anchisa. **Es.**

E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accusatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e: vt **E.**

Nom.	Penelope,	Accusat.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Vocat.	Penelope,
Dat.	Penelope,	Ablat.	Penelope.

As, in genitiuo nominum Latinorum, interdum reperitur ad Græcorum imitationem: vt Pater familias, Filius familias. Id quod veteres obseruabant in multis alijs. Ennius. *Dux ipse vias*. Liuius Andronicus. *Mercurius, cumq; eo filius Latonas.* *As in genitiuo.*

pro Latonæ. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terræ*. Vergilius. *Nec auras, nec sonitus memor.*

Aulai & pictai, atque id genus alia, priscis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum syncopen admittit: vt Aeneadûm, Graiugenûm. pro Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus: Dea, mula, equa, liberta, ambæ, duæ. abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declinatio.

Secundæ declinationis terminationes sunt apud latinos quidam [quae]

Er,			Aper.
Ir,			Vir.
Vr,	vt		Satur.
Vs,			Dominus.
Vm,			Templum.

Et Græcorum,

Os,		Delos.
On,	vt	Ilion.
Eus,		Orpheus.

Os. Attica in Os, genitiuum in O mittunt, accusatiuum in On: vt Androgeos, Androgeo. Accusatiuo Androgeon.

Vs. Quædam græca contracta in us, vocatiuum formant in u: vt Panthus, Oedipus. ô Panthu, Oedipu.

Notabis & Latina quædam, tam in us quàm in e mittere vocatiuum singularem: vt Agnus, vulgus, lucus, fluui⁹, chorus, populus pro natione. Quin Ouidius ausus est dicere, *Latmius Endymion, non est tibi luna rubori.* Sed Atticam Græcorum dialecton imitat⁹, quæ vocatiuum recto similem semper format.

Eus. Eus, genitiuum format in ei vel eos, datiuum in ei, accusatiuum in ea, vocatiuum in eu: vt

Nominatiuo Orpheus.	Acc. Orphea. Ouid. Orpheon.
Gen. Orphei vel Orpheos.	Vocatiuo Orpheu.
Datiuo Orphei.	Ablatiuo Orpheo.

Notandæ sunt deniq; syncopationes illæ, Deûm, Virûm, pro Deorum. Virorum.

Ambo &c. Item anomala illa, Ambo & duo, quas duas voces poetæ

etiam

etiam in accusatiuo masculino vsurpant: vt Vergilius. *Si duo præterea tales Idæa tulisset Terra viros.* Horatius. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obstringam ambo.* Cicero in Philip. secunda. *Præter duo vos, nemo sic loquitur.* *duo in accusatiuo masculino.*

TERTIA DECLINATIO.

TErtia declinatio admodum varia est, cuius difficiliores duntaxat casus hoc loco attingemus.

Quorundam accusatiui flectuntur tantùm in im: vt Vim, rauim, tussim, sitim, maguderim, amussim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accusatiui: vt Tybrim, Ararim.

Quædam accusatiuos flectunt in im & in em communiter: vt Buris, peluis, clauis, securis, puppis, torquis, turris, restis, febris, nauis, bipennis, aqualis. im vel em. *Accusatiuus in em, im.*

Ablatiuus regulariter in e desinit: vt Pectus, salus. Ablatiuo Pectore, salute. *Ablatiuus singularis.*

Propria nomina adiectiuis similia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemente, Iuuenale, Martiale. &c.

At neutra desinentia in al, ar, & e, ablatiuũ magna ex parte mittunt in I: vt { Vectigal, Calcar, Mare, } Ablatiuo { Vectigali. Calcari. Mari.

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis est, non à nominatiuo rete. Par cum compositis, tam e quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compare, vel ri. *Retis.*

Hæc tamen e retinent, Far, hepar, iubar, nectar, gausape, præsepe, e.

Et hæc propria, { Soracte, Præneste, Reate, } Ablatiuo { Soracte. Præneste. Reate.

Festorum nomina, quæ tantùm pluralia sunt, genitiuum interdum in orum mittunt: ut Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliorum, Vinaliorum. *Festorum nomina.*

Interdum autem in ïum: vt Floralia, feralia. Genitiuo Floralium, feralium.

Aliquando verò tam in orum quàm ïum:

vt { Parentalia, Saturnalia, } Genitiuo { Parentaliorum, Saturnaliorum, } vel ïum.

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter Quinquatrijs, quod iuxta secundam declinationem format prædictos casus.

Mensium nomina. Mensium nomina in er, vel is, ablatiuum in i, solùm mittunt: vt { September, Aprilis, } Ablatiuo { Septembri. Aprili.

Quorum accusatiuus in im tantùm desinit, ijs ablatiuꝰ exit in i: vt { Sitim, Tussim, } Ablatiuo { Siti. Tussi.

Adiectiua quæ nominatiuum in is, vel er, & e, neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solùm:

vt { Fortis, Mollis, Dulcis } Ablat. { Forti. Molli. Dulci. } Sic { Acer, Acris, Acre, } Ablat. Acri.

Nota. Licet Poëtæ interdum metri causa, E pro I vsurpent.

Cętera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax, duplex. Ablatiuo Capace, duplice, vel ci.

Præter { Pauper, Degener, Vber, } { Sospes, Hospes, } { quæ in e tantùm faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: vt Melior, doctior. Ablatiuo meliore, doctiore, vel ri.

Similiter & substantiua quædam: vt Ignis, amnis, anguis, supellex, vnguis, uectis. Ablatiuo e, vel i.

Rarius autem Ciuis, Rariùs etiam Arpinas, } Ablatiuo { Ciue vel Ciui. Arpinate, vel ti.

Et sic de cęteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundem modū ablatiuos formant, quorum accusatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis. Ablatiuo Puppe, naue, vel i. Et verbalia item in trix: vt { Victrix, Altrix, } Ablatiuo { Victrice, Altrice, } vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus singularis exit in I tantùm, vel in E & I, nominatiuum pluralem mittunt in ïa: vt Molli, duplice vel ci. Nominatiuo plurali, Mollia, duplicia. Præter Vbera,

bera, plura vel pluria, aplustra vel aplustria. Et comparatiua: vt Meliora, fortiora, doctiora, priora. *Genitiuus pluralis.*

Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium: vt Vtili, vtilium, puppe vel pi, puppium.

Præter comparatiua: vt { Maiorum, Meliorum. } Item præter ista, Supplicum, complicum, strigilum, artificum, vigilum, veterum, memorum, pugilum, inopum. At plus plurium format.

Sunt & quæ syncopam aliquando admittunt, cuiusmodi sunt, Sapientûm, pro sapientium. Serpentûm, pro serpentium.

Quando noīatiui singulares duab⁹ consonantib⁹ finiūtur, gtī. plu. exeūt in ium: vt		Gtō. Plu.	
	Glans,		Glandium.
	Trabs,		Trabium.
	Merx,		Mercium.
	Pars,		Partium.
	Vrbs,		Vrbium.
	Falx,		Falcium.

Excipe hyemum, principum, participum, municipum, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuo & genitiuo singularibus reperiuntur pares syllabæ, genitiuus pluralis desinit in ium:

vt	Collis,	is. Genitiuo	Collium.
	Mensis,		Mensium.
	Auris,		Aurium.

Adde istis, Litium, ditium, vitium, salium, manium, penatium.

Excipe tamen Canum, panum, iuuenum, apum, opum.

As format assium, mas marium, vas vadis, vadium, nox noctium, nix niuium, os ossium, faux faucium, mus murium, caro carnium, cor cordium. Alituum ab ales, assumit u.

Boum anomalum est, ut etiam bobus vel bubus.

Quorum genitiui singulares desinunt in ium, accusatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium, omnium. Partes, omnes, vel eis. *Accusatiuus pluralis.*

Græco fonte deriuata plæráque, quando iuxta linguæ suæ morem variantur, genitiuum mittunt in os: vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis. Genitiuo Titános, Panos, Daphnidos, Phyllidos. Datiuum verò in i, breue: vt Titáni, Pani, Daphnidi, Phyllidi. *Græcorum declinatio.*

 Accusatiuum

Accusatiuum in a, nisi sint neutri[us] generis in a, non terminatia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea.

Is tamen, & ys, per os purum declinata in genitiuo, accusatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos.	Accusatiuo	Tethyn.
Decapolis, lios.		Decapolin.
Genesis, genesios.		Genesin.
Metamorphôsis, sios.		Metamorphôsin.

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atq; hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accusatiuum formant, alterum in N, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accusatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios. accusatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs, accusatiuum in ô mittunt:

vt	Sapphô, Sapphûs.	hanc	Sapphô.
	Mantô, mantûs.		Mantô.
	Cliô, Cliûs.		Cliô.

Vocatiuus. Vocatiuus nominatiuo magna ex parte similis est, in nonnullis tamen à nominatiuo abiicitur s: vt

Pallas, Pallantis.	Vocat. ô	Palla.
Theseus, Theseos.		Theseu.
Tethys, Tethyos.		Tethy.
Phyllis, Phyllidos.	Vocat. ô	Phylli.
Alexis, Alexios.		Alexi.
Achilles, Achilleos.		Achille.

Græca neutra in A. Neutra singularia in a, græca sunt: vt Problema, poëma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita syllaba tum: vt Hoc problematum, hoc poëmatum. Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vsu sunt: ut Problematis, poëmatis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis inest, nam duas tantùm sortitur terminationes in recto singulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis Anus, tumultus, ornatus, dixerunt, Anuis, tumulti, ornati, in genitiuo.

Terentius.

Terentius. *Eius anuis causa.* Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ŭi habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs fructu, concubitu. *Datiuus sing.*

Verg. *Quod neque concubitu indulgent.* Ter. *Vestitu nimio indulges.*

Currûm autem pro curruum, Synæresis est: vt & in alijs declinationibus fieri solet.

Iēsus, in accusatiuo Iēsum habet, in reliquis verò casibus vbique Iēsu. *Iesus.*

Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ŭbus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, specus, quercus, partus, portus, veru. ŭbus. *Datiuus & Ablat. plu.*

Cętera omnia in ĭbus: vt Fructibus, fœtib9, manib9, motib9.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio, genitiuum, datiuum, & ablatiuum pluralem in paucioribus sortita est, quemadmodum infrà in Heteroclitis fusiùs tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei.*

Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat. Cicero. *Equites verò daturos illius dies pœnas.* Vergilius. *Munera læticiamq; dij.* Salustius. *vix decima parte die reliqua.* *Genitiuus singularis.*

Cæterùm præter ista quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæ à grammaticis Heteroclita dicuntur. Hęc partim varia probatorum autorum lectione, partim à sequentibus regulis discere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS.

QVæ genus aut flexum variant, quæcunque notato
Ritu deficiunt, superántue, Heteroclita sunto. *Heteroclita quæ sunt.*

Variantia

VARIANTIA GENVS.

Fœminina. Hæc genus ac partim flexum variantia cernis:
Pergamus infœlix vrbs Troum, Pergama gignit.
Quod nisi plurali careat, facit ipsa supellex,
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.
Neutra. Dat prior his numerus neutrum genus, alter vtrunque
Rastrum cum frœno, filum, simul atque capistrum.
Argos item & cœlum, sunt singula neutra. Sed audi,
Mascula duntaxat cœlos vocitabis, & Argos.
Fræna sed & frænos, quo pacto & cætera formant:
Nundinũ, & hinc epulũ, quibus addito balneũ. Et hęc sunt,
Neutra quidem primo, muliebria ritè secundo.
Balnea plurali Iuuenalem constat habere.
Masculina. Hæc maribus dantur singlaria, plurima neutris.
Mænalus, atque sacer mons Dyndimus, Ismarus, atque
Tartara, Taygetus, sic Tænera, Massica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter vtrunque,
Sibilus, atque iocus, locus, & Campanus, Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ sequitur manca est numero casúue propago.

APTOTA.

Aptôta, sũt quæ à recto non variant casum. Quæ nullum variant casum, vt fas, nil, nihil, instar:
Multa & in u, simul i, vt sunt hæc, cornuꝗ, genuꝗ.
Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

MONOPTOTA.

Monoptôta sunt, quæ vnico in obliquo reperiuntur. Estque Monoptôton nomen, cui vox cadit vna,
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu:
Promptu, permissu: plurali legiuus astus:
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

Diptôta

DIPTOTA.

Sunt diptota quibus duplex flexura remansit: Diptota quæ duobus
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoque sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis.
Iugeris & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere, suppetiæ quarto quoque suppetias dant.
Tantundem dat tantidem. Simul impetis hoc dat
Impete. Iunge vicem, sexto vice, nec lego plura.
Verberis atque vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

TRIPTOTA.

Treis quibus inflectis casus, Triptota vocantur: Triptota quæ tribus.
Vt precis atque precem, petit & prece blandus amicam.
Sic opis est nostræ: fer opem legi, atque ope dignus.
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.
Integra vox vis est, nisi desit forte datiuus,
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Quæ referunt, vt qui: quæ percontantur, vt ecquis: Defecta vocatiuo.
Et quæ distribuunt, vt nullus, neuter, & omnis:
Infinita solent his iungi, vt quilibet, alter:
Quinto hæc sæpe carent casu: & pronomina, præter
Quatuor hæc infrà, Noster, nostras, meus, & tu.

Propria cuncta notes, quibus est natura coërcens, Defecta plurali.
Plurima ne fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma.
Ida, Tagus, Lelaps, Pernassus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, pensa, herbas, vda, metalla,
In quibus autorum quæ sint placita, ipse requiras:
Est vbi pluralem retinent hæc, est vbi spernunt.

Neutra sing. carentia quibusdam casibus pluralibus.

HOrdea, farra, forum, mel, mulsum, defruta, thusq;,
Treis tantùm similes voces pluralia seruant.

Hesperus

Appellat. masculina defecta plurali.

Hesperus & vesper, pontus, limusq;, fimusq;.
Sic penus & sanguis: Sic æther, nemo: sed ista
Mascula sunt, numerum vix excedentia primum.

Appellat. fœm. carentia plurali.

Singula fœminei generis, pluralia rarô:
Pubes atque salus, sic talio, cum indole, tussis.
Pix, humus, atque lues, sitis & fuga, iunge quietem.
Sic cholera, atque fames, bilisq;, senecta, iuuentus.
Sed tamen hæc soboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis similes casus plurali sæpe tenebunt.
Excipe res, species, facies, aciesq;, diesq;,
Quas uoces numero totas licet esse secundo.
Istis multa solent muliebria nectere, vt hæc sunt:
Stultitia, inuidia, & sapientia, desidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet,
Quam tibi præfixam, ceu certum collige filum,
Rariùs his numerum, quandoq; sed adde secundum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre secundum:
Delicium, senium, lœthum, cœnumq;, salumq;.
Sic barathrum, uirus, vitrum, viscumq;, penumq;.
Iustitium, nihilum, ver, lac, gluten, simul halec.
Adde gelu, folium, iubar, hîc quoque talia ponas,
Quæ tibi si obserues, occurrent multa legenti.

Masculina plurali.

Mascula sunt tantùm numero contenta secundo:
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes.
Menses profluuium, lemures, fasti, atque minores,
Cum genus assignant natales: adde penates,
Et loca plurali, quales Gabijq;, Locriq;,
Et quæcunq; legas passim similis rationis.

Fœminina carentia plurali.

Hæc sunt fœminei generis, numeriq; secundi:
Exuuiæ, phaleræ, gratesq;, manubiæ, & idus:
Antiæ & induciæ, simul insidiæq;, minæq;.
Excubiæ, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ.
Quisquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;.

Inferiæ & feriæ, sic primitiæq́, plagæq́
Retia signantes, vt valuæ, diuitiæq́:
Nuptiæ item & lactes: Addantur Thebæ & Athenæ.
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.
Rariùs hæc primo plurali neutra leguntur: Neutra ca-rentia sing.
Mœnia cum tesquis, præcordia, lustra ferarum.
Arma, mapalia, sic bellaria, munia, castra.
Funus iusta petit, petit & sponsalia virgo.
Rostra disertus amat, pueriq́ crepundia gestant.
Infantesq́ colunt cunabula, consulit exta
Augur, & absoluens superis effata recantat:
Festa Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quod si plura leges, licet hac quoque classe reponas.

REDVNDANTIA.

Hæc quasi luxuriant varias imitantia formas,
Nam genus & vocem variant tonitrus tonitruq́.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum, atque bacillum.
Sensus & hoc sensum, tignus, tignumq́, tapetum
Atque tapete tapes, punctus punctumq́: Sinapi,
Quod genus immutans, fertur scelerata sinapis.
Sinus & hoc sinum vas lactis, mendaq́ mendum.
Viscus & hoc viscum, sic cornu & flexile cornum.
At Lucanus ait, Cornus tibi cura sinistri.
Euentus simul euentum. Sed quid moror istis?
Talia doctorum tibi lectio mille ministrat:
Sed tibi præterea quædam sunt Græca notanda,
Quæ quarto casu fœtum peperere Latinum.
Nam panther panthêra creat, crateraq́ crater.
Cassida cassis habet, sed & æther æthera fundit.
Hinc cratera venit, venit æthera, sic caput ipsum
Cassida magna tegit, nec vult panthera domari.
Vertitur his rectus, sensus manet, & genus vnum: Vocum di-uersæ ter-
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, stipis & stips.

minationes sub eodem genero. Sic cinis atque ciner, vomis vomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubis puber. Quibus addes
Quæ pariunt or & os, honor & labor, arbor, odorq́ꝫ.
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoque multa
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger, Meleâgrus ſic Meleâger.
Teucrus item Teucer. Dabis huc & cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederit, & lectio caſta.

Declinationem variantia. Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundi:
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore ficus.
His colus atque penus, cornus quando arbor habetur.
Sic lacus atque domus, licet hæc nec vbique recurrant.
His quoque plura leges, quæ priſcis iure relinquas.

Adiectiua luxuriantia. Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda
Multa, ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt:
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cliuusq́ꝫ, animusq́ꝫ,
Et quot limus habet, quot frænum & cera, bacillum:
A quibus us ſimul is formes, vt inermus, inermis.
Rarior eſt hilarus, vox eſt hilaris bene nota.

COMPARATIO NOMINVM.

Comparantur nomina, quorum ſignificatio augeri minuiue poteſt. Gradus comparationis ſunt tres.

Poſitiuus gradus. Poſitiuus, qui rem ſine exceſſu ſignificat: vt Albus, niger, probus, improbus.

Comparatiuus. Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui per aduerbium Magis, auget: vt Albior, probior. id eſt, Magis albus, magis prob⁹. Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, addita ſyllaba or: vt ab Amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus. Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum aduerbio Valdè, vel Maximè ſignificat: vt

Doctiſ-

Doctissimus, } id est, { Valdè doctus, } vel maximè { doctus.
Iustissimus, } id est, { Valdè iustus, } vel maximè { Iustus.

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, adiectis s, & simus: vt à Candidi, prudenti, fit Candidissimus, Prudentissimus.

Quæ verò positiua in r, desinunt, adiecto rimus, superlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus: Niger, nigerrimus. *In rimus.*

Excipiuntur Dextimus à Dexter. Maturimus, siue Maturissimus, ab antiquo Matur.

Sex ista in lis, superlatiuum formant in limus: nempe Facilis, facilimus: Docilis, docilimus: Agilis, agilimus: Gracilis, gracilimus: Humilis, humilimus: Similis, similimus. *In lis.*

Quæ deriuantur à dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur. *Deriuata à dico, loquor, &c.*

Maledicus, Maledicentior, Maledicentissim⁹, } à dico. { Magniloquuus, Magniloquentior, Magniloquentissim⁹, } à loquor

Plautus tamen à mendaciloquus, & confidentiloquus, vsurpat, mendaciloquius & confidentiloquius.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolentissimus, } à volo. { Magnificus, Magnificentior, Magnificentissimus, } à facio.

Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè Idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus. *Comparatio nom. in us purum.*

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acre iudicium adhibendum est, vt quæ in legendis autoribus rarò occurrunt, rarò itidem vsurpentur. Ciusmodi sunt quæ sequuntur.

Assiduior, Strenuior, } { Egregissimus, Mirificissimus, } { Pientissimus, vel pijssimus, } Ipsissimus.
Perpetuissimus, Tuissimus, } { Exiguissimus, apud Ouidium. Multissimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus,

maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus, plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus, ab antiquo Deter. Nequã, nequior, nequissim⁹. Citra, citerior, citim⁹. Intra, interior, intim⁹. Infra, inferior, infim⁹. Extra, exterior, extim⁹, vel extremus. Supra, superior, supremus, vel summus. Post, posterior, postremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propè, propior, proximus. à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutissimus. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Comparatio manca. Inclytus, inclytissimus. Meritus, meritissimus. Opimus, opimior. Sinister, sinisterior.

Ocyor, Ocyssimus, } ab ὠκυς. { Nouus, Nouissimus. } { Iuuenis, Iunior.

Adolescens, Adolescentior. } { Senex, Senior, Maximus natu. } { Potior, Potissimus. } { Ante, Anterior.

Longinquus, Longinquior, } { Nuper, Nuperrim⁹. } { Penè, Penissimus.

Comparatio abusiua. Interdum autem à substantiuis fit comparatio, sed abusiuè:

vt { Neronior, Cinædior, Punior, } à { Nerone. Cinædo. Pœno.

DE PRONOMINE.

Ronomen est pars orationis, qua in demonstrãda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina sunt quindecim: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Quibus addi possunt & sua composita: vt Egomet, Tute, Idem. & similia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidunt pronomini, Species, Numerus, Casus, Gen⁹, Declinatio.

clinatio, Persona, Figura.

Species pronominum est duplex: Primitiua & Deriuatiua.

Ad primitiuam spectant ista: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. Primitiua.

Ex primitiuis alia sunt Demonstratiua, alia Relatiua.

Demonstratiua, dicuntur eadem quæ & primitiua, nimirũ Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. Demonstratiua.

Relatiua autem sunt, Ille, ipse, iste, hic, is, idem, qui. Relatiua.

Deriuatiua sunt, Meus, tuus, su', noster, vester, nostras, vestras. Deriuatiua. Deriuatiuorum alia sunt Possessiua, alia Gentilia.

Possessiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester. Possessiua.

Gentilia ex eo dicũtur, quod gentem aut nationem, vel partes & sectas significent: ut Nostras, vestras, & cuias nomen. Gentilia.

DE NVMERO.

Numerus Pronominum duplex est: Singularis, vt Ego: Pluralis, vt Nos.

DE CASV.

Casus autem sunt sex, quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia Pronomina, præter hæc quatuor: Tu, meus, noster, nostras. Martialis tamen pronomini Ipse, vocatiuum tribuere videtur, quum ait.

Vt Martis reuocetur amor, sæuiq; tonantis,
A te Iuno petat Ceston & ipsa Venus.

DE GENERE.

Genera sunt in pronominibus, perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur; vt Ego, tu, sui. Alia per tria genera uariantur; vt Meus, mea, meum.

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum sunt quatuor.

Genitiuus autem primæ declinationis exit in i: vt

Ego, Tu,	} Genit.	{ Mei, Tui,	}	{ & Sui, quod recto caret in vtroque numero.

Genitiuus secundæ desinit in iũs, vel ius. Cuius formæ sunt

Ille, Ipse, Iste,	} Genitiuo	{ Illius. Ipsius. Istius.	Hic, Is, Qui,	} Genitiuo	{ Huius. Eius. Cuius.

Tertia. Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum quæ per tres terminationes variantur. Cuius sortis sunt,

Ntõ.	Meus, mea, meum.	Gtõ.	Mei, meæ, mei.
	Tuus, tua, tuum.		Tui, tuæ, tui.
	Suus, sua, suum.		Sui, suæ, sui.
	Noster, nostra, nostrũ.		Nostri, nostræ, nostri.
	Vester, vestra, vestrũ.		Vestri, vestræ, vestri.

Quarta. Genitiuus quartæ habet àtis: ex quo ordine sunt

Nostras,	Genitiuo	Nostràtis.
Vestras,		Vestràtis.
Cuias,		Cuiàtis.

Cæteri obliqui in vtroque numero, ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Personæ Pronominum sunt tres, Prima, Secunda, Tertia, vt Ego. Tu. Ille.

DE FIGVRA.

Figura est duplex, Simplex, vt ego: Cõposita, vt Egomet.

Pronominũ compositio. Pronomina inter se componuntur: vt Egoipse, tuipse, suiipsius, meiĳpsius.

Nominatiuo	Istic,	Accusat.	Istunc,	Ablat.	Istoc,
	Istæc,		Istanc,		Istac,
	Istoc vel Istuc.		Istoc vel Istuc.		Istoc.

Pluraliter, Nominatiuo & Accusatiuo Istæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi.

Componuntur & cum præpositionibus: vt Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum.

Componuntur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas, ab Ecce.

Ellum, Ellam, Ellos, Ellas, ab Ecce. Vt & Idem quoq; ab is & demum.

Cum

Cum coniunctione quoque componuntur: vt

Ntō. { Hiccine, Hæccine, Hoccine, } Actō. { Hunccine, Hanccine, Hoccine. } Ablat. { Hoccine, Haccine, Hoccine.

Pluraliter, Hæccine, neutrum.

Componuntur denique cum syllabicis adiectionibus: vt Met, Te, Ce, Pte.

Met, adijcitur primæ & secundæ personæ: ut Egomet, meimet, mihimet, memet, nosmet, &c. Sic sibimet quoq; ac semet dicimus. Met.

Tumet autem in recto non dicim⁹, ne putetur esse verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, nosmet, &c. Tumet.

Te adijcitur istis, { Tu, Te, } vt { Tute. Tete. Te.

Ce, adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iste, quoties in s, desinunt: vt Huiusce, hisce, illiusce, istiusce, hosce, illosce, istosce. Ce.

Pte, apponitur istis ablatiuis, { Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra, } vt { Meapte, Tuapte, Suapte, Nostrapte, Vestrapte. Pte.

Interdum etiam masculinis & neutris adijci solet: vt Meapte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Nostropte dāno. &c.

Quis & qui, ad hunc modum componuntur.

Quis in compositione, hisce particulis postponitur. Quis.

En, Ne, Alius, Num, Si, } vt { Ecquis. Nequis. Aliquis. Nunquis. Siquis. } { Et hæc tam in fœminino singulari, quàm in neutro plurali, qua habent non quæ: vt Si qua mulier. Nequa flagitia. &c.

Præter Ecquis, quod vtrunque in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua. Ecquis.

His autem particulis præponitur Quis in compositione:

Nam, Piam, Putas, Quam, Que, } vt { Quisnam, Quispiam, Quisputas, Quisquam, Quisque. } { Et hæc vbique (præterquam in ablatiuo singulari (Quæ habent, non Qua: vt Quænam doctrina. Negotia quæpiam. Optima quæq;.

Quis. Quis, etiam cum seipso componitur: vt Quisquis: quod & in hunc modum variatur.

Ntõ. { Quisquis, Quicquid, } Accusatiuo quicquid. Ablat { Quoquo, Quaqua, Quoquo.

Qui, in compositione præponitur his particulis.

Dam, Vis, Libet, Cunq; } vt { Quidam, Quiuis, Quilibet, Quicunq;. } { Et hæc vbiq; præterquam in ablatiuo singulari, Quę retinent non Qua: vt Quædam puella. Quæcunque facinora.

DE VERBO.

Verbum, est pars orationis, quę modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agerére, aut pati significat: vt Sum, existo: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum diuiditur in primis in Personale, ut Doceo: & Impersonale, vt Oportet.

Personale, est quod certis personis distinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contrà, Impersonale dicitur, quod diuersarum personarũ vocibus non distinguitur nec variatur: vt Pœnitet, tædet, miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt ista: Genus, Modus, Tempus, Figura, Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinque sunt verborum genera, { Actiuum, Passiuum, Neutrum, } { Deponens, Commune.

ACTIVVM.

Actiuum, est quod agere significat, & in o finitum, passiuum in or formare potest: vt Doceo, doceor. Lego, legor.

PASSIVVM.

Passiuum, est quod pati significat, & in or finitũ, actiui formam, r, dempto, resumere potest: vt Amor, amo. Afficior, afficio.

NEVTRVM.

Neutrum, est quod in o, vel in m, finitum, nec actiuam nec passiuam formam integrè induere potest: vt Curro, ambulo, iaceo, sum. Neutrorum tria sunt genera.

Nam aliud Substantiuum dicitur: vt Sum, es, est, sumus, &c. Neutrum substant.

Aliud Absolutum, sic dictum, quod ipsum per se sensum absoluat. Neutrum absolutum.

Atque hoc rursum duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso verbo significat, nec in aliud transeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterũ verò passionem in ipso completam indicat: vt Palleo, rubeo, albesco, nigresco.

Est præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuæ vocis vsurpat:

vt	Bibo vinum,	Vinum bibitur.
	Curro stadium,	Stadium curritur.
	Viuo vitam,	Vita viuitur.

Sunt denique quæ simplicia quidem neutra sunt, composita verò agendi vim concipiunt: vt Eo, adeo: mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui significationem habet: vt Loquor verbum, vel neutri: vt Philosophor.

COMMVNE.

Commune, quod in or finitum, tam actiuam quàm passiuam significationem obtinet: vt Veneror, criminor, consolor, stipulor, speculor, osculor, adulor, frustror, dignor, testor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior: multaq; id genus alia, quæ passim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum sex enumerantur.

Indicatiuus, qui simpliciter aliquid fieri, aut non fieri definit: vt *Probitas laudatur & alget*. Hic modus aliquando per inter-

rogationem vsurpantur: vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem: vt *An in astu venit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus. Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, sed presens duplex: vt apud Propertiũ.

Aut si es dura nega, sin es non dura venito.

Verg. *Tityre dum redeo, breuis est via, pasce capellas:*
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum autem à subiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. *Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec vllum*
Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Quin & illa passiua, Præceptum sit, Dictum sit, Determinatum sit, præteriti imperatiui esse fatetur Priscianus.

Hic modus etiam Permissiuus dicitur, quod interdum per hunc permissio significetur: vt

Si sine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata: nec illos Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam Suppositiuus, aut Hortatiuus appellatur: vt Verg. *-eamus, & in media arma ruamus.*

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquã, nec refert factáne sit, an fiat, an sit facienda: vt *Vtinam bonis literis suus detur honos.*

Modus Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, quinque separata ijsdem vocibus tempora habere videntur, vt est autor Linacrus. Præterea notandum est, Præsens huius modi assumere aliquando significationem futuri: vt *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis. Potentialis, quo posse, velle, aut debere fieri aliquid significamus: vt *Expectes eadem à summo minimoq; Poëta?* pro potes expectare. *Non expectes vt statim gratias agat, qui sanatur inuitus.* pro Non debes expectare. *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare.

Græcorum optandi modus. Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per Optatiuum modum, & particulam ἂν exprimunt.

Subiunctiuus. Subiunctiuus, qui nisi alteri subijciatur orationi, vel alterã sibi subiectam orationem habeat, per se sententiam non absoluit.

soluit: vt *Si fueris fœlix multos numerabis amicos:*
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (sicut dictum est) conueniunt: discernuntur verò significatu & signis. Optatiuus enim semper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neque vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem semper aliquam coniunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas. Quum cœnauero.* Nota.

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri & personæ differentiam: vt *Malim probus esse, quàm haberi.* Infinitiuus.

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinque.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: vt *Scribo.* Præsens.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuisse significatur, non tamen absolutam tunc temporis fuisse actionem. Verg. *Hic templum Iunoni ingens Sydonia Dido*
Condebat. Erat enim adhuc in opere. Imperfectū

Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio. Hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Alterum quo proximè præteritum exprimitur: vt *Pransus sum.* Alterum, quo vlterius præteritum indicatur: vt *Pransus fui.* Non enim si modò pransus sis, Pransus fui, commodè aptéue dixeris. Perfectum.

Plusquam perfectū, quo actio iam diu præterita significatur. Plusquam perfectum.

Futurum, quo res in futuro geranda significatur. Hic Promissiuus modus à nonnullis vocatur, quod videatur aliquid promitte aut velle facere: vt Ouidius. Futurum.
Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod exactum vocant: vt *Videro, abiero.* Terentius. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.* Exactum.

Quod quidem exactū futurum etiam in subiunctiuo modo reperitur. Plin. *Ero securior dum legam, statimq; timebo quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura est duplex, Simplex, vt facio: Composita, vt calefacio.

Verba cõposita, quorũ simplicia exoleuerũt, sunt defendo, offẽdo, aspicio, cõspicio, adipiscor, experior, cõperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, cõpello, appello, incẽdo, accẽdo, ingruo, cõgruo, infligo, instigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quędam etiam videntur à grȩcis nata: vt { Impleo, à πλῶ. Percello, à κέλλω.

DE SPECIE. Species est duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ est prima verbi positio: vt Ferueo.

Deriuatiua Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Feruesco.

Deriuatiuorum genera sunt quinque.

Inchoatiua. Inchoatiua, à grammaticis appellata (quæ Valla meditatiua potiùs & augmentatiua appellat) in sco desinunt: vt Labasco, calesco, ingemisco, edormisco.

Hæc aut inchoationem significant: vt Lucessit, id est, incipit lucere, aut certè gliscere & intendi: vt apud Vergilium. *Explere mentem nequit, ardescitq; tuendo.* Hoc est, magis magisq; ardet. Ex his plæraq; pro thematibus primariis vsurpantur: vt *Timesco, hisco, conticesco.* id est, *Timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua. Frequentatiua, desinunt in to, so, xo, aut tor: vt Visito, affecto, scriptito, pulso, viso, quasso, nexo, texo, vexo, sector, scitor, sciscitor. Significant autem vel assiduitatem quandã vel conatũ: vt Dictito. i. frequenter dico. Viso. i. eo ad videndũ.

Apparatiua. Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & similia id genus, quȩ à grammaticis etiam Apparatiua appellari solent.

Desideratiua. Desideratiua finiunt in urio: vt Lecturio, parturio, esurio, cœnaturio. Hȩc ad significationem suorum primitiuorum studium atque appetentiam quandam adiiciunt: vt Lecturio, id est legere cupio. Cœnaturio, id est cupio cœnare.

Diminutiua. Diminutiua in Lo, vel sso exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitisso. id est parùm ac modicè sorbeo, canto, bibo.

Imitatiua. Imitatiua, sunt quȩ imitationem significant: vt Patrisso, Atticisso, Platonisso. At latini hac forma nõ adeò delectati sunt, vnde pro Græcisso, Græcor vsi sunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe: Bacchor, à Baccho.

DE PERSONA.

Tres sunt verbi personæ, Prima, vt Lego: Secunda, vt legis:

Tertia, vt legit.

NVMERVS.

Numeri sunt item duo, Singularis, vt lego: Pluralis, vt legim⁹

DE CONIVGATIONE.

Quandoquidem de coniugandorũ verborũ ratione in Rudimẽtis Anglicis traditũ est, quę pueri tãquã vngues suos exactissimè callere debent: proximũ fuerit, vt hæ Guilielmi Lilij de pręteritis & supinis regulę lucidissimę quidem illę, cõpendiosissimæq́; nec sane min⁹ vtiles, pari auiditate imbibantur.

G. L. DE SIMPLICIVM

verborum Primæ coniugationis, communi præterito.

S in præsenti, perfectum format in aui:
Vt no nas naui, vocito vocitas, vocitaui.
Deme lauo laui, iuuo iuui, nexoq́; nexui,
Et seco quod secui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.
Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono verbum
Quod sonui, crepo quod crepui, veto quod vetui dat.
Atque cubo cubui. Raro hæc formantur in aui,
Do, das, ritè dedi: sto, stas, formare steti vult.

Hypermeter.

Hypermeter versus plus iusto vna syllaba constat, sed collidenda cum prima voce sequẽtis versus, id quod omnium commune est.

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES in præsenti, perfectum format ũi dans,
Vt nigreo, nigres, nigrui: Iubeo excipe iussi.
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoque. Mulceo mulsi.
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq́;
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.
Quatuor his infra geminatur syllaba prima.
Pendeo namque pependi, mordeo vultq́; momordi:
Spondeo habere spospondi, tondeo vultq́; totondi.
Suadeo suasi; rideo risi, habet ardeo & arsi.
L vel R, ante geo si stet, geo vertitur in si: Vrgeo

Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Leo. Dat fleo fles, fleui, leo les, leui: indeq; natum,
Deleo deleui, pleo ples pleui, neo neui.
A maneo, mansi formatur, torqueo torsi.
Veo. Hæreo vult hæsi. Veo fit ui, vt ferueo ferui,
Niueo & inde satum, poscit conniueo niui,
Et nixi. Iunge his cieo ciui, vieoq; vieui.

TERTIA CONIVGATIO.

Tertia præteritum formabit vt hic manifestum:
Bo. Bo fit bi, vt lambo lambi, scribo excipe scripsi:
Et nubo nupsi: antiquum cumbo cubui dat.
Co. Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci
Et persi. Dico dixi, duco quoque duxi.
Do. Do fit di, vt mando mandi. Sed scindo scidi dat.
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi.
Iunge cado cecidi, pro verbero, cædo cecîdi.
Cedo. Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi.
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do semper faciunt si.
Go. Go fit xi, vt iungo iunxi. Sed, r, ante go, vult si:
Vt spargo sparsi, lego legi, & ago facit egi.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;.
Dat frango fregi, cum signat pango pacisci,
Vult pepigi, pro iungo pegi, pro cano panxi.
Ho. Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi.
Lo. Lo fit ŭi, colo ceu colui: Psallo excipe cum p,
Et sallo sine p, nam salli format vtrunque.
Dat vello velli, vulsi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;.
Mo. Mo fit ŭi, vomo ceu vomui, sed emo facit emi.
Como petit compsi, promo prompsi: Adijce demo

Quod format dempsi, sumo sumpsi, premo pressi.
No fit ui, sino ceu siui: temno excipe tempsi. No.
Dat sterno straui, sperno spreui, lino leui.
Interdum lini & liui, cerno quoque creui.
Gigno, pono, cano, genui, posui, cecini dant.
Po fit psi, vt scalpo scalpsi, rumpo excipe rupi. Po.
Et strepo quod format strepui, crepo quod crepui dat.
Quo fit qui, vt linquo liqui: coquo demito coxi. Quo.
Ro fit ui, sero seu pro planto & semino, seui, Ro.
Quod serui melius dat, mutans significatum.
Vult verro verri & versi, vro vssi, gero gessi,
Quæro quæsiui, tero triui, curro cucurri.
So velut accerso, arcesso, incesso, atque lacesso, So.
Formabit siui. Sed tolle capesso capessi,
Quodq; capessiui facit, atque facesso facessi.
Sic viso visi, sed pinso pinsui habebit.
Sco fit ui, vt pasco paui, vult posco poposci, Sco.
Vult didici disco, quexi formare quinisco.
To fit ti, vt verto verti: Sed sisto notetur To.
Pro facio stare actiuum, nam iure stiti dat.
Sterto stertui habet, meto messui: ab ecto fit exi:
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq;
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoque nexi.
Dat mitto misi, petij peto, siue petiui.
Vo fit ui, vt voluo volui, viuo excipe vixi, Vo.
Nexo vt nexui habet, sic texo texui habebit.
Fit cio ci, vt facio feci, iacio quoque ieci,
Antiquum latio lexi, specio quoque spexi. Cio.
Fit dio di, vt fodio fodi. Gio ceu fugio, gi. Dio. Gio.
Fit pio pi: vt capio cepi, cupio excipe piui, Pio.
Et rapio rapui, sapio sapui, atque sapiui. Rio.
Fit rio ri: vt pario peperi. Tio ssi, geminans S, Tio.
Vt quatio quassi, quod vix reperitur in vsu. Deniq;

Deniq; ūo fit ūi, vt statuo statui, pluo pluui
Format, siue plui. Struo sed struxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

Verborum quartæ commune præteritū. Pes proceleusmaticus.

QVarta dat is, iui, monstrat scio, scis, tibi sciui:
Excipias venio dans veni, cambio campsi,
Raucio rausi, farcio farsi, sarcio sarsi.
Sepio sepsi, sentio sensi, fulcio fulsi.
Haurio item hausi, sanxio sanxi, vincio vinxi:
Pro salto, salio salui, & amicio amicui dat.
Parcius vtemur, cambiui, hauriui, amiciui,
Sepiui, sanxiui, sarsiui, atque saliui.

DE COMPOSITORVM VERBORVM præteritis.

PRæteritum dat idem simplex & compositiuum,
Vt docui edocui monstrat. Sed syllaba semper
Quam simplex geminat, composito non geminatur.
Præterquam tribus his, præcurro, excurro, repungo.
Atque à do, disco, sto, posco, rite creatis.

Plico. A plico compositum cum sub, vel nomine, vt ista:
Supplico, multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, ūi vel in aui.

Oleo. Quamuis vult oleo simplex olui, tamen inde
Quoduis compositum melius formabit oleui.
Simplicis at formam redolet sequitur, suboletq;.

Pungo. Composita à pungo, formabunt omnia punxi:
Vult vnum pupugi, interdumq; repungo repunxi.

Do. Natum à do, quando est inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo vel obdo,
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum
Abscondo abscondi. Natum à sto stas, stiti habebit.

Sto. Verba hæc simplicia præsentis præteritiq;,
Si componantur, vocalem primam in E mutant,
Damno, lacto, sacro, fallo, arceo, tracto, fatiscor.

Partio,carpo,patro,ſcando,ſpargo,parioq́, Partio.
Cuius nata peri,duo comperit & reperit dant.
Cætera ſed perũi,velut hæc,aperire,operire.
A paſco paui,tantùm compoſta notentur Paſco.
Hæc duo,compeſco,diſpeſco,peſcui habere.
Cætera vt epaſco,ſeruabunt ſimplicis vſum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

Hæc Habeo,lateo,ſalio,ſtatuo,cado,lędo,
Pango dans pegi,cano,quæro,cædo cecidi.
Tango,egeo,teneo,taceo,ſapio,rapioq́,
Si componantur,vocalem primam in I mutant:
Vt rapio rapui,eripio eripui. A cano natum, Cano.
Præteritum per ũi,ceu concino concinui dat.
A placeo ſic diſpliceo,ſed ſimplicis vſum Placeo.
Hæc duo,complaceo,cum perplaceo bene ſeruant.
Compoſita à pango,retinent a: quatuor iſta, Pango.
Depango,oppango,circumpango,atque repango.
A maneo manſi,minui dant quatuor iſta, Maneo.
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq́.
Simplicis at verbi ſeruabunt cætera formam.
Compoſita à ſcalpo,calco,ſalto,a per u mutant: Scalpo.
Id tibi demonſtrant exculpo,inculco,reſulto.
Compoſita à claudo,quatio,lauo,reijciunt a: Claudo.
Id docet à claudo,occludo,excludo: à quatioq́
Percutio,excutio: à lauo,proluo,diluo,nata.

Mutantia primam vocalem vbiq; in I, præterquam in præterito.

Hæc ſi componas,ago,emo,ſedeo,rego,frango,
Et capio,iacio,latio,ſpecio,premo,ſemper
Vocalem primam præſentis in I,ſibi mutant,
Præteriti nunquam,ceu frango,refringo refregi.
A capio,incipio incepi. Sed pauca notentur:

Namq;

Namq; suum simplex perago sequitur, satagoq;.

Ago. Vtq; ab ago, dego dat degi, cogo coegi,

Rego. A rego sic pergo perrexi, vult quoque surgo

Surrexi, media præsentis syllaba adempta.

Facio. Nil variat facio, nisi præposito præeunte,

Id docet olfacio, cum calfacio, inficioq;.

Lego. A lego nata, re, se, per, præ, sub, trans, præeunte,

Præsentis seruant vocalem, in i, cætera mutant:

De quibus hæc, intelligo, diligo, negligo, tantùm

Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

DE SIMPLICIVM VERBORVM SVPINIS.

NVnc ex præterito discas formare Supinum:

Bi. Bi sibi tum format, sic namque bibi bibitum sit.

Ci. Ci fit ctum, vt vici victum, testatur & ici

Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.

Di. Di fit sum, vt vidi visum: quædam geminant S,

Vt pandi passum, sedi sessum, adde scidi quod

Dat scissum, atque fidi fissum, fodi quoque fossum.

Hic etiam aduertas, quod syllaba prima supinis,

Quam vult præteritum geminari, non geminatur:

Idq; totondi dans tonsum docet, atque cecidi

Quod cæsum, & cecidi quod dat casum, atq; tetendi

Quod tentum & tensum, tutudi tunsum, atque pepedi

Quod format peditum, adde dedi quod iure datum vult.

Gi. Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq;

Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoq; tactum.

Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.

Li. Li fit sum, vt salli, stans pro sale condio, salsum.

Dat pepuli pulsum, ceculi culsum, atque fefelli

Falsum: dat velli vulsum, tuli habet quoq; latum.

Mi, Ni, Pi, Qui. Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, velut hic manifestum:

Emi emptum, veni ventum, cecini à cano, cantum.

A capio cepi, dans captum, à cœpio cœptum.
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.
Ri fit sum, vt verri versum, peperi excipe partum. Ri.
Si fit sum, vt visi visum: tamen ss, geminato, Si.
Misi formabit missum, fulsi excipe fultum:
Hausi haustum, sarsi sartum, farsi quoque fartum.
Vssi vstum, gessi gestum, torsi duo, tortum
Et torsum, indulsi indultum, indulsumq́ requirit.
Psi fit ptum, vt scripsi scriptum, campsi excipe campsum. Psi.
Ti fit tum, à sto namq́ steti, à sistoq́ stiti fit Ti.
Præterito commune statum: verti excipe versum.
Vi fit tum, vt flaui flatum, paui excipe pastum. Vi.
Dat laui lotum, interdum lautum atque lauatum,
Potaui potum, interdum facit & potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à sero seui
Formes ritè satum. Liui liniq́ litum dat.
Solui à soluo solutum, volui à voluo volutum.
Vult singultiui singultum, væneo, vænis,
Væniui, vænum, sepeliui ritè sepultum.
Quod dat ūi dat itū, vt domui domitū: excipe quoduis Vi.
Verbum in ūo, quia semper ūi formabit in utum:
Exui vt exutum, à ruo deme rui, ruitum dans.
Vult secui sectum, necui nectum, fricuiq́
Frictum: miscui item mixtum, & amicui dat amictum. Proceleusmaticum.
Torrui habet tostum, docui doctum, tenuiq́
Tentum, consului consultum, alui altum, alitumq́,
Sic salui saltum, colui occului quoque cultum.
Pinsui habet pistum, rapui raptum, seruiq́
A sero, vult sertum, sic texui habet quoque textum.
Hæc sed ūi mutant in sum, nam censeo censum,
Cellui habet celsum, meto messui habet quoq́ messum.
Nexui item nexum, sic pexui habet quoque pexum.
Dat patui passum, carui cassum, caritumq́.

Xi. Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abijciunt, n,
Nam finxi fictum, minxi mictum, inque supino
Dat pinxi pictum, strinxi, rinxi quoque, rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

DE COMPOSITORVM VERBOrum Supinis.

Tundo. COmpositum vt simplex formatur quodq; supinum,
Ruo. Quamuis non eadem stet semper syllaba vtriq;,
Salio. Composita à tunsum, dempta n, tusum: à ruitum fit,
Sero. I media dempta, rutum, & à saltum quoque sultum.
A sero, quando satum format, composita situm dant.
Hæc Captum, factum, iactum, raptum, a, per, e, mutant,
Et cantum, partum, sparsum, carptum, quoque fartum.
Edo. Verbum Edo compositum, non estum, sed facit esum,
Vnum duntaxat comedo, formabit vtrunq;.
A nosco tantûm duo, cognitum & agnitum habentur,
Cætera dant notum, nullo est iam noscitum in vsu.

PRAETERITA VERBORVM IN OR.

VErba in or, admittunt ex posteriore supino
Præteritum, verso u, per us, & sum consociato,
Vel fui: vt à lectu, lectus sum vel fui. At horum
Nunc est deponens, nunc est commune notandum.
Patior. Nam labor lapsus, patior dat passus, & eius
Nata, vt compatior, compassus, perpetiorq;
Fateor. Formans perpessus. Fateor quod fassus, & inde
Nata, vt confiteor confessus, diffiteorq;
Gradior. Formans diffessus. Gradior dat gressus, & inde
Nata, vt digredior digressus. Iunge fatiscor,
Fessus sum, mensus sum metior: vtor & vsus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orsus.
Nitor nisus vel nixus sum, vlciscor & vltus.
Irascor simul iratus, reor atque ratus sum.
Obliuiscor vult oblitus sum: fruor optat Fructus

Fructus vel fruitus: misereri iunge misertus.
Vult tuor & tueor, non tutus, sed tuitus sum, Tuor.
Quamuis & tutum & tuitum sit vtrique supinum.
A loquor adde loquutus, & à sequor adde sequutus. Loquor.
Experior facit expertus, formare paciscor
Gaudet pactus, nanciscor nactus. Apiscor, Apiscor.
Quod vetus est verbũ, aptus sum: vnde adipiscor adeptus.
Iunge queror questus, proficiscor iunge profectus.
Expergiscor, sum experrectus. Et hæc quoque commi-
niscor commentus, nascor natus, moriorq;
Mortuus, atque orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM
præteritum mutuantibus.

PRæteritum actiuæ & passiuæ vocis habent hæc:
Cœno, cœnaui & cœnatus sum tibi format.
Iuro iuraui & iuratus, potoq; potaui, Versus hypermeter.
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & cassus, prandeo prandi
Et pransus, pateo patui & passus, placeoq;
Dat placui & placitus, suesco sueui atque suetus.
Væneo pro vendor, væniui, venditus & sum,
Nubo nupsi, nuptaq; sum, mereor meritus sum,
Vel merui: adde libet libuit, libitum. Et Licet adde
Quod licuit, licitum. Tædet quod tæduit, & dat
Pertæsum: adde pudet, faciens puduit puditumq;.
Atque piget, tibi quod format piguit, pigitumq;.

De Neutropassiuorum præteritis.

NEutropassiuum sic præteritum tibi format:
Gaudeo gauisus sum, fido fisus, & audeo Versus hypermeter.
Ausus sum, fio factus, soleo solitus sum.
Mœreo sum mœstus, sed Phocæ nomen habetur.

DE VERBIS PRAETERITVM mutuantibus.

QVædam præteritum verba accipiunt aliunde.
Incoeptiuum in sco, stans pro primario, adoptat
Præteritum eiusdem verbi: vult ergo tepesco,
A tepeo tepui, feruesco à ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: à concutio vult
Præteritum quatio concussi, à percutioq́;
Percussi, ferio: à mingo vult meio minxi.
Hypermeter. A sedeo sido vult sidi, à suffero tollo,
Sustuli: & à fuo sum fui, & à tulo ritè fero, tuli.
A sto sisto steti, tantùm pro stare, furoq́;
Insaniui, à verbo eiusdem significati.
Sic poscunt vescor, medeor, liquor, & reminiscor,
Præteritum à pascor, medicor, liquefio, recordor.

De Verbis Præterito carentibus.

PRæteritum fugiunt vergo, ambigo, glisco, fatisco:
Polleo, nideo. Ad hæc incoeptiua, vt puerasco:
Et passiua, quibus caruere actiua supinis:
Vt metuor, timeor. Meditatiua omnia, præter
Parturio, esurio, quæ præterium duo seruant.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nunquam retinebunt verba supinum:
Lambo, mico micui, rudo, scabo, parco peperci,
Dispesco, posco, disco, compesco, quinisco,
Dego, ango, sugo, lingo, mingo, satagoq́;
Psallo, volo, nolo, malo, tremo, strideo, strido.
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compositum, vt renuo, à cado vt incido: præter
Occido, quod facit occasum, recidoq́; recasum.
Respuo, lingo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo,

Et sterto, timeo: sic luceo, & arceo, cuius
Composita ercitum habent. Sic à gruo, vt ingruo, natum.
Et quæcunque in ui formantur neutra secundæ,
Exceptis oleo, doleo, placeo, taceoq́.
Pareo, item careo, noceo, pateo, lateoq́.
Et valeo, caleo, gaudent hæc namque supino.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

SEd nunc vt totum percurras ordine verbum,
Istis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec versibus apta,
Qui rectis pedibus, plenisq́ incedere gaudent,
Hisce sequens dabitur, quem cernis sermo solutus.

Præsens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plu. aiunt. **Aio.**
Præteritum imperfectũ. Aiebam, aiebas, aiebat. Plural. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.
Præsens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, Aias, aiat. Pluraliter, aiamus, aiant. Præsens participium, Aiens.
Præsens optatiuus & subiunctiuus, Ausim, ausis, ausit. Pluraliter ausint. **Ausim.**

Imperatiuus, Aue, aueto. Pluraliter, Auete, auetote. **Aue.**

Imperatiuus, Cedo. Pluraliter, Cedite. **Cedo.**
Futurũ. Faxo, faxis, faxit pro faciam vel fecero. Pl. Faxint. **Faxo.**

Imperfectũ Opt. Potent. & Subiunct. Forem, fores, foret. pro essem, esses, esset. Pluraliier, Forent. **Forem.**
Infinitiuus, Fore, id est, futurum esse.

Præsens Indicatiuus, Quæso. Pluraliter, Quæsumus. **Quæso.**
Infit, sola vox est, Dicit seu dixit significans. **Infit.**

Presens indicat. Inquio vel inquã, inquis, inquit. Pl. Inquiũt. **Inquio.**
Præterperfectum, Inquisti, inquit. Futurũ, Inquies, inquiet.
Imperatiuus, Inque apud Terentium: Inquito apud Plautũ.
Præsens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, Inquiat.
Participium, Inquiens. Futurum, Inquies, inquiet.

Odi. Hęc quatuor sequentia, odi, cœpi, memini, noui, omnes voces pręteriti perfecti & plusquam perfecti, omnium modorum integras habent: vt & futuri quoq;, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiūt, nisi quod memini in imperatiuo sing. memento, Pl. Mementote habet.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer à for, simplicia non reperiri.

Praeterea {Dic, Duc, Fer, Fac,} pro {Dice, Duce, Fere, Face,} voces esse per apocopen concisas & decurtatas.

Deniq; notabunt, Eo & queo, habere imperfectum Ibam, quibam, in futuro, Ibo, quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

T de personalibus quidem hactenus dictum esto, deinceps verò de Impersonalibus dicēdum, quæ nominatiuum certę personæ non recipiūt, sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos: vt quod Anglicè personaliter dicimus, I *must reade vergil*, Latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Vergiliū.

Impersonalia cur sic dicta. Impersonalia igitur appellantur, nō quod persona careant, (habent enim vt videmus, vocem tertię personæ tam actiuam quàm passiuā, quàm plurima) sed quia nulli⁹ personæ, aut numeri certam significationem, nisi ex adiūcto nominis vel pronominis casu obliquo sortiātur. Nā Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq; singularis: Oportet nos, primæ personæ pluralis: Oportet te, secūdæ personę singularis: Oportet vos, secundæ pluralis. atque itidem de reliquis.

Sunt igitur Impersonalia duplicia, {Actiuæ vocis, & Passiuæ vocis.}

Impersona. Impersonalia actiuæ vocis sunt hæc, & his similia: Est, Interest,

Interest,	Libet,	Accidit,	Expedit,	Solet,
Refert,	Pœnitet,	Contingit,	Liquet,	Vacat,
Placet,	Tædet,	Euenit,	Licet,	Præstat,
Restat,	Oportet,	Iuuat,	Cōducit,	Piget,
Decet,	Potest,	Constat,	Miseret,	Pudet.

lia actiuæ vocis.

Deniq; nullum ferè verbum est tam personale, vt nō idem impersonalis formam possit induere: nec è diuerso. Nam horum quædam personaliter vsurpantur: vt *Virtus placet probis. Pecunia omnia potest. Ars iuuat egentes.*

Quædam verò semper manent impersonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametsi legere est apud Terentium. *Quæ adsolent, quæq; oportent signa ad salutem esse, huic omnia esse video.*

Coniugantur autem in terttia persona singulari per omnes modos. A liquet, non extat præteritum. *Cōiugātur in tertia persona.*

Tædet, pertæsum est format.

Miseret & miserescit, misertum est.

Inueniuntur etiam in vsu, { Placitum est, Libitum est, Puditum est, Licitum est, Pigitum est, } præter à { Placet. Libet. Pudet. Licet. Piget. }

Impersonalia passiuæ vocis, fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur. *Impersonalia passiuæ vocis.*

Impersonalia Supinis ac vocibus Gerundij carent. *Carent Supino & Gerundijs.*

DE GERVNDIIS.

GErundi porrò voces participialia vocari possunt, quod similia participijs sunt: sicut prouerbialia dicimus, quę sunt similia prouerbijs.

Proinde quia videbamus parùm conuenire inter grammaticos, vtrum ad verba an ad participia propiùs pertinerent, hinc in confinio vtriusque partis relinquimus, vt vtri velint sese regno addicant.

Porrò à nomine casum, à verbo agendi vel patiendi, vel neutrius, significationem accipiunt.

Et quia temporum nec discrimen discretis vocibus recipiunt, neque numeros aut personas admittunt, ideò nec iusta

Terminationes Gerundi.

verba esse possunt, nec participia.
Gerundi terminationes sunt tres, { Di, genitiui casus. Do, datiui & ablatiui. Dum, nominatiui & accu.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte significare, nulli dubium est, licet interdum etiam passiuè significent. Cuius rei exempla erunt ista: *Athenas quoque missus erudiendi causa.* id est, vt erudiretur. *Vritq; videndo fœmina.* id est, dum videtur. *Satis ad cognoscendum illustria. Ars ad discendum facilis.* id est, vt cognoscantur, vt discatur.

DE SVPINIS.

SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omniáque cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem Prius in um, Posterius in u: vt Visum, visu. Significant autem Prius quidem ferè actiuè (sicut in Rudimentis dictum est) Posterius verò passiuè.

DE PARTICIPIO.

PARTICIPIVM, est pars orationis inflexa casu, quæ à Nomine genera, casus, & declinationem: à Verbo tempora & significationes: ab vtroque Numerum & Figuram accipit.

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt participio sex, { Genus, Casus, Tempus, } { Significatio, Numerus, Figura.

De genere autem & casu, & declinatione, idem hîc statuendum, quod suprà in nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorum sunt quatuor.

Præsens. Præsens in ans vel ens: vt Amans, Legens.

Cæterum Iens, participium ab eo, simplex rariùs legitur in nominatiuo, sed euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Composita in iens. Composita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent,

bent, genitiuū autem in untis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis: præter unum Ambiens, ambientis. &c.

Hanc formam sequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundum. Pręter ambiendi, ambiendo, ambiendū.

Præteritum verò in { Tus, Sus, Xus, } vt { Doctus. Visus. Nexus. } Præterit.

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ vt plurimùm significationis: Aut neutralis, vt Lecturus, cursurus. Alterum verò in Dus, passiuæ significationis semper: vt Legendus. Futurum.

SIGNIFICATIO.

Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens, docturus. Verberans, verberaturus.

A neutris cadentia, neutraliter significant: vt Currens, cursurus. Dolens, doliturus.

A quibusdam neutris reperiuntur etiam participia in Dus: vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus. Participia in dus.

Passiuè significant, quæ à passiuis descendunt: vt Lectus, legendus. Auditus, audiendus.

Fiunt & participia passiua ab huiusmodi neutris, quorum tertiæ personæ passiuè vsurpantur: vt *Aratur terra*. Hinc arata & aranda terra. Participia paßiua à neutris.

Participia formata à deponentibus, imitantur significationem suorum verborum: vt Loquens, loquutus, loquuturus. à loquor. Participia paß. à deponentibus.

Deponentibus quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in Dus: vt

Sequendus, Loquendus, } { Vtendus, Patiendus, } { Obliuiscendus. & alia id genus.

Habent & deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc passiuè significant: vt

Vergilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*

Terentius. *Meditata sunt mihi omnia mea incommoda.*

Vergilius. *-mentitaq; tela Agnoscant.*

Communium deniq; verborum participia, ipsorum significationem induunt: vt Criminans, criminatus, criminaturus,

criminandus.

Impersonalia carent particip. Ab impersonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæsus, pœnitendus, pudendus.

Participia deducta à verbis præter analog. Hæc participia præter analogiam à verbis suis deducũtur: Pariturus, nasciturus, sonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, Nosciturus, moriturus, oriturus, osurus, futurus.

Participia deriuata à nominibus. Similia participijs sunt ista: Tunicatus, togatus, personatus, laruatus. Et innumera huius sortis vocabula, quæ à nominibus, non à verbis deriuantur.

NVMERVS.

Est & numerus in participijs, vt in nomine: Singularis, vt Legens: Pluralis, vt Legentes.

FIGVRA.

Figura est duplex, { Simplex, Composita, } vt { Spirans. Respirans.

Participia fiunt nomina participialia. Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium casum quàm suum verbum regunt: vt

Abundans lactis. Alieni appetens. } { Patiens inediæ. Fugitans litium.

Vel cum componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt Infans, indoctus, innocens, inneptus.

Vel cum comparantur: vt { Amans, Amantior, Amantissimus. } { Doctus, Doctior, Doctissimus.

Vel cum tempus significare desinunt: vt

Expectem qui me nunquam visurus abisti? Hòc est, *Qui eo animo discessisti, vt me amplius non videes.*

Nullam mentionem fecit cometarum, non prætermissurus, si quid explorati haberet. id est, *ita affectus, vt non prætemitteret.*

Amandus est doctissimus quisque. i. *dignus est, vel Debet amari.*

Vita laudata. i. *laudabilis.*

Eijcienda est hæc mollities animi. id est, *debet eijci.*

Participia præs. temporis fiunt nomina. Participia præsentis temporis, non raro fiunt substantiua nomina Modò in masculino genere: vt Oriens, occidens, profluens, confluens. Modò in fœminino: vt Consonans, continens Modò in neutro: vt Contingens, accidens, antecedens, consequens,

consequens. Modò in communi genere pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, diligens, sitiens, indulgens. Animans, modò fœmininum, modò neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

Duerbium, est pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, sensum eius perficit atq; explanat. Explanat etiam interdum & nomen: vt *Homo egregiè impudens. Ne parùm sis leno. Nimium philosophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parùm honestè se gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, { Significatio, Comparatio, } { Species, Figura.

Significationis varietas ex verborũ circũstãtijs colligenda est.

In Loco significant: Hîc, illîc, istîc, intus, foris, usquã, nusquam, vbi, vbiq;, vbicũq;, vbilibet, vtrobiq;, vbiuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, sicubi, inibi, ibidẽ, inferius, superius. **Aduerbia Loci.**

Ad locum respiciũt, Hùc, illùc, istùc, intrò, aliò, quò, aliquò, nequò, quoquò, si quò, eò, eodem, quolibet, quouis, quocunque, foras, horsum, aliorsum, dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, vtroque, neutrò, quoquouersum. **Ad Locum** *significãtia.*

A loco denotãt, Hinc, illinc, istinc, intus, foras, inde, vnde, aliunde, alicũde, sicunde, necũde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, supernè, infernè, cœlitus, funditus. *A loco significãtia.*

Denique per locum innuunt, Hâc, illâc, istâc, quâcunq;, eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, siquâ, nequâ, quaquâ. **Per locum** *significantia.*

Aduerbia temporis sunt: Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudũ, iamdudũ, quam pridem, iampridem, vsq;, quousq;, toties, quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridiè, postridiè, perendiè, manè, vesperi, nudiustertius, nudiusquart⁹, nudiusquint⁹, nudiussext⁹, &c Diû, noctû, interdiu, nunc, iam, nuper, aliàs, olim, item, pridem, tantisper, paulisper, parumper, sępè, rarò, subinde, identidem, plærũq;, quotidie, quotannis, nunquã, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc. *Temporis Aduerbia.*

huc,hactenus,in dies,in horas,vt primũ,quũ primũ, ſimu-
lac,ſimulatq;,idẽtidem,plerũq;. Vſq;,temporis & loci Aduer-
biũ eſt: vt vſq; *ſub obſcurũ noctis. Ab Aethiopia eſt vſq; hæc.* Eſt & vbi
pro ſemper aut continuè ponitur: vt *Vſque metu micuere ſinus.*

Vſque.

Numeri. Aduerbia Numeri: vt Semel, bis, ter, quater, quinquies, ſepties, vigeſies, trigeſies, quadragies, quinquagies, ſeptuagies, octogies, Centies, Millies, infinities.

Ordinis. Ordinis ſunt, Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouiſſimò, in primis, poſtremò, primùm, iam primùm, denique, demùm, tandem, adſummùm.

Interrogandi. Aduerbia Interrogandi ſunt, Cur, quamobrem, quare, quomodò, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quo, vnde, quantum?

Vocandi. Vocandi ſunt, ô, heus, eho, & ſi qua ſunt ſimilia.

Negandi. Negandi: vt Haud, non, minimè, nequaquam, ne pro non. & ſimilia.

Affirmãdi. Affirmandi: vt Etiam, ſic, quidni, ſane, prorſus, nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, ſcilicet.

Iurandi. Iurandi: vt Hercle, mehercules, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Caſtor, ecaſtor.

Hortandi. Hortandi: vt Agè, ſodes, ſultis, amabò, agèdum, ehó dum, eia, agitè.

Prohibẽdi. Prohibendi: vt Ne, non.

Optandi. Optandi: ut Vtinam, ſi, ô ſi, ô.

Excludẽdi. Excludendi: vt Modò, dummodò, tantummodò, ſolummodò, tantùm, ſolùm, duntaxat, demùm.

Congregãdi. Congregandi: vt Simul, vnà, pariter, populatim, vniuerſim, coniunctim, &c.

Segregãdi. Segregandi: vt Seorſim, gregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariam, trifariam, omnifariam, plurifariam, oſtiatim.

Diuerſit. Diuerſitatis: vt Aliter, ſecus.

Eligendi. Eligendi: vt Potiùs, potiſſimùm, immò, ſatiùs.

Intendendi

Intendendi: vt Valdè, nimis, nimium, immodicè, impendio, impensè, prorsus, penitus, funditus, radicitus, omnino. Intendendi.

Remittendi: vt Aegrè, paulatim, sensim, pedetentim. Remittendi

Concedentis: vt Licet, esto, demus, sit ita, sit sane. Cōcedentis

Negatæ solitudinis: vt Non solùm, non tantùm, non modò, nedum. Negatæ solitudinis.

Qualitatis: vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter. Qualitatis

Quantitatis: vt Parùm, minimè, maximè, summùm, adsummùm, & similia. Quātitatis

Comparandi: ut Tam, quàm, magis, minus, maximè, minimè, æquè. Cōparandi

Rei non peractæ: vt Fermè, ferè, propè, propomedum, tātùm, tantùm non, modò non. Rei nō peractæ.

Demonstrandi: vt En, ecce, sic. Vt cùm dicimus, *Sic scribito.* Demonstrandi.

Explanādi: vt id est, hoc est, quasi dicas, putà, vtputà, vtpote. Explanādi

Dubitandi: vt Forsan, forsitan, fortassis, fortasse. Dubitandi.

Euentus: vt Fortè, casu, forte fortuna. Euentus.

Similitudinis: ut Sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, tāquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti. Similitudinis.

COMPARATIO.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui: vt Doctè, doctiùs illo, doctissimè omnium. Cōparatio.

Similiter & quædam alia: vt Benè, meliùs, optimè. Malè, peiùs, pessimè. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè. Nuper, nuperrimè. & similia.

SPECIES.

Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet: vt *Heri, cras.*

Deriuatiua, est eorum quæ nata sunt aliunde: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad græcorum imitationem: vt Recens, pro recenter. toruum, pro toruè.

FIGVRA.

Figura est duplex: Simplex, vt Prudenter: Compositа, vt Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

Coniunctio, est pars orationis quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONIVNCTIONI.

Coniunctioni accidunt, Figura, Potestas, & Ordo.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt nam: Composita, vt namq;.

POTESTAS.

Potestas, id est significatio, est varia. Aliæ enim è coniunctionibus Copulatiuæ sunt: vt Et, ac, que, atque, quoq;, etiam, item, itidem, cum & tum.

Tum. Tum item geminatum: vt *Vir tum probus, tum eruditus.*

Huc spectant & his contrariæ: vt Nec, neque, neu, neue.

Suspensiuæ. Hæ quatuor sequentes, Et, que, nec, neque, cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur, quod aliud semper expectari faciant: vt *Et fugit, & pugnat. Nec sapit ista, nec sentit.*

Disiūctiuæ. Aliæ Disiunctiuæ: vt Aut, vel, ve, seu, siue.

At istæ cum geminantur, Suspensiuæ etiam vocantur: vt *vel scribit, vel dictat.*

Discretiuæ. Aliæ discretiuæ: vt Sed, sedenim, at, ast, atqui, quidem, autem, quoq;, scilicet, cæterum, verò, enimuerò, quodsi, verum, porrò, quin.

Rationales seu illatiuæ. Aliæ rationales seu illatiuæ: vt Ergo, ideo, igitur, itaque, idcirco, quare, quamobrem, quo circa, proinde, propterea, ob eam rem, ea re. Cicero. *Ea re statim ad te Aristocritum misi.*

Causales. Aliæ causales, id est, quæ rationem præcedentis orationis inferunt: vt Nam, namque, enim, etenim, quod, quia, quippe, vtpote, siquidem, quando, quandoquidem, propterea quod, quoniam, quatenus, & pro quia.

Vergilius. *Audieras, & fama fuit.* pro Nam, vel quia fuit. Quò pro quia: ut Cicero. *Non quò quicquam desit, sed quia valdè cupio.* Ouidius. *Crede mihi bene qui latuit, benè vixit: & intra*

Fortunam debet quisque manere suam.

Aliæ

Aliæ perfectiuæ, seu absolutiuæ: vt Vti, quō pro vt. Perfectiuæ.

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt queam ferre.*

Ne pro Vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia ne fiant.*

Aliæ continuatiuæ: vt Si, sin, ni, nisi. Cōtinuat.

Aliæ dubitatiuæ: vt Ne, an, anne, num, nūquid, vtrum, necne. Dubitatiuæ.

Aliæ aduersatiuæ: vt Etsi, quāquam, quamuis, licet, tametsi, & aliæ id genus. Aduersatiuæ.

Aliæ redditiuæ earundem: vt Tamen, attamen, sedtamen, veruntamen. Redditiuæ.

Aliæ Diminutiuæ: vt Saltem, at, certè, vel: vt *Ne vel latum digitum discesseris.* Diminutiuæ.

Aliæ Electiuæ: vt Quam, ac, atque, ut, quando pro quam accipiuntur. Electiuæ.

Expletiuæ: vt Quidem, equidem, nimirum, autem, scilicet, quoque, nam, profectò, verò, enimuerò, sedenim, enim pro certè. Vergilius. *Nam quis te Iuuenum confidentißimè nostras Iußit adire domos.* Terentius. *At enim non sinam.* Expletiuæ.

Sunt dictiones quæ nunc aduerbia, nunc coniunctiones, nunc præpositiones esse inueniuntur: vt Cum, quoties casui fungitur, præpositio est. Cum.

In genere coniunctiones adeò tenui discrimine ab aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundantur: vt Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo coniunctionum est triplex: nempe

Præpositiuus, earum scilicet, quæ in sententiarum exordio ponuntur. Præpositiuus.

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secundum in clausula, uel tertium, vel ad summum quartum locum occupant. Subiunctiuus.

Communis. Cōmunis.

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi solent: vt Nam, quare, ac, ast, atque, et, aut, vel, nec, neque, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi. Præpositiuæ.

Subiunctiuę verò sunt, Quidem, quoq;, autem, verò, enim. Et tres enclyticæ: Que, ne, ve, sic dictæ, quod accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt Horatius. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:* Subiunctiuæ quæ. Encliticæ.

Indoctusq; pilæ, disciue trochiue quiescit. Sunt & aliæ quoque voces aliquot enclyticæ: vt Dum, sis, nam, &c.

Communes Communes denique dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquę ferè omnes, pręter prædictas: vt Equidem, ergo, igitur, saltem, tamen, quanquam, &c.

DE PRAEPOSITIONE.

PRæpositio, est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vel in Cõpositione, vel in Appositione præponitur.

Appositione: vt *Christus sedet ad dexteram Patris.*

Cõpositione: vt *Adactũ iuramentũ adhibendũ admonuit.*

Quædam præpositiones postponi suis casibus inueniuntur:

{Cum, Tenus,} {Versus, Vsque,} vt {Quibuscum, Pube tenus,} {Angliam versus. Ad occidentẽ vsq;}

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Præpositiones postpositæ suis casibus. Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Cęterum in ijsdem casibus mira est significationis varietas, quæ non tam regulis, quàm assiduò legendi atq; scribendi vsu discenda est. Exempli causa.

Secundum. Secundum aliud significat cùm dico: *Secundum aurem vulnus accepit.* id est, *iuxta aurem.* Aliud verò hîc: *Secundum Deum parentes amandi sunt.* id est, *proximè post Deum.* Aliud in hac oratione. *Secundum quietem satis mihi fœlix visus sum.* id est, *in quiete, vel inter quietem.*

Præpositiones Accusatiuum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

AD. *Ad calendas Græcas.*

APVD. Vergil. *At benè apud memores veteris stat gratia facti.*

ANTE. Horatius. *-diciq; beatus*
Antę obitum nemo, supremáque funera debet.

ADVERSVS. *Ne Hercules quidem aduersus duos.*

CIS. *Cis Thamesim sita est Aetona.*

CITRA. VLTRA. Horat. *Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,*
Quos vltra citraq; nequit consistere rectum.

Intra.

INTRA. Ouidius. *Crede mihi benè qui latuit, benè uixit: & intra*
Fortunam debet quisque manere suam.

EXTRA. Plin. Maior. *Extra omnem ingenij aleam positus Cicero.*

CIRCVM, locale est: *ut Circum montem.*

CIRCA. *Circa forum. Circa viginti annos.*

CIRCITER, tempus & numerum significat: *ut Circiter horam decimam.*

Cæsar. *Circiter duo millia desiderati sunt.*

CONTRA. *Ne contra stimulum calces.*

ERGA. *Princeps erga populum clemens.*

INTER. Horatius. *Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.*

INFRA. Terentius. *Quem ego infra omnes infimum esse puto.*

SVPRA. Salustius. *Dux hostium cum exercitu supra caput est.*

IVXTA. Terentius. *Cùm lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.*

OB. *Fœda mors ob oculos versabatur.*

PER. Horatius. *Impiger extremos currit mercator ad Indos,*
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

PROPE. *Prope vrbem. Prope mortem.*

PRAETER. Terentius. *Ita fugias, ne præter casam.*

PROPTER. *Aliquid mali, propter vicinum malum.*

POST. Horatius. *O ciues ciues, quærenda pecunia primum est,*
Virtus post nummos.

PENES. Ouidius. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*

TRANS. Horatius. *Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt.*

Præpositiones Ablatiuum regentes.

A. Terenti[illegible] *A me nulla tibi orta est iniuria.*

AB. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*

ABS. Ter. *Abs quouis homine beneficium accipere cum opus est, gaudeas.*

ABSQVE. Ter. *Absque eo esset. Absque pecunia misere viuitur.*

CVM. Mimus. *Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.*

CLAM. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*

CORAM. *Coram Senatu res acta est.*

DE. *Sophistæ rixantur de lana caprina.*

E. *Qui falsum testimoniũ dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deijciebatur.*

EX. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*

PRO. Mimus. *Comes facundus in uiu, pro vehiculo est.*
PRAE. Terentius. *Huic aliquid prae manu dederis.*
SINE. Idem. *Sine Cerere & Baccho, friget Venus.*
TENVS. Verg. - *capulóque tenus ferrum impulit ira.*

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Hæ quatuor, vtrunque casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

IN. Ter. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.
Ouid. *Inque domo: superas scandere cura fuit.* motum quodammodo [innuit.
Verg. *Sub lucem exportant calathis.* i. *paulò ante lucem.*
Idem. *Vasto vidisse sub antro.*
SVPER. Vergilius. *Super ripas Tyberis. Fronde super uiridi.*
SVBTER. *Subter terram. Densa subter testudine casus.* Verg.

Præposit. nũquam extra compo sit. repertæ

Sunt & prępositiones, quę nunquam extra compositionem inueniuntur, nimirum

Am, Di, Dis, } vt { Ambio, Diduco, Distraho, } { Re, Se, Con, } vt { Recipio, Sepono, Condono.

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiente componitur, amittit n: vt Coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

NTERIECTIO, est pars orationis, quæ sub incóndita voce subitò prorũpentem, animi affectũ demonstrat. Tot autem sunt Interiectionum significationes, quot animi perturbati sunt mot⁹.

Exultantis: vt Euax, vah. Plaut. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: ut Heu, hoi, hei, ò, ah. Terentius. *I intrò, hoi, hei.* Vergilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Terentius. *Hei, vereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Terentius. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt Apagè, apagésis. Ter. *Apagésis, egon formidolosus?*

Laudantis: ut Euge. Martialis. *Citò, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis:

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terentius. *O, qui vocare?*
Deridentis: vt Hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex improuiso aliquid deprehendentis: vt Atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi sunt verba.*

Exclamantis: vt Oh, proh, proh nefas. Seneca. *Oh paupertas fœlix.*

Imprecantis: vt Malùm, ve malùm. Ter. *Quid hoc (malùm) infœlicitatis est.*

Ridentis: vt Ha ha he. Terentius, *Ha ha he, defessa iam misera sum, te ridendo.*

Silentium iniungentis: vt Au. Terent. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum est.*

Illud hîc obseruandum est, nomina quoque & verba quandoque interiectionis loco poni: vt apud Vergilium. *Nauibus infandum amißis.* Cicero. *Sed amabo te, cura.* Immò quæuis orationis pars, affectum animi inconditum significans, interiectionis uice fungitur.

Aliæ partes fiunt Interiectiones.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua, tradita sint pueris, tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub ferula defunguuntur, abundè sufficere arbitramur. Quod si cui tamen adlubescit quicquam his altius exactiúsque peruestigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perscrutandáque opera relegandum censemus: Quorum cum magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, qui vel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq́; Linacro nostro comparari posse videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE

octo partium Orationis.

TQVE de octo quidem orationis partibus, earúmque speciebus, quatenus ad Etymologiam attinet, hactenus dictũ esto: deinceps de eisdem, quatenus ad Syntaxim, quę constructio dicitur, agemus.

Est igitur Syntaxis, debita partium orationis inter

Cōstructio quid sit. ter se compositio connexioq́;, iuxta rectam Grammatices rationem. Ea uerò est, qua veterum probatissimi, tum in scribendo, tum in loquendo sunt vsi.

Cōcordantia Grammatices. Cæterum, priusquam de partium orationis structura singulatim pertractemus, quædam in genere de tribus grammaticæ concordantijs sunt paucis edisserenda.

CONCORDANTIA NOminatiui & Verbi.

Prima cōcordantia. VErbum personale, cohæret cum Nominatiuo in numero & persona: vt *Nunquam sera est ad bonos mores via. Fortuna nunquam perpetuò est bona.*

Nominatiuus primæ vel secundę personæ rarissimè exprimitur, nisi causa discretionis: vt *Vos damnastis.* quasi dicat præterea nemo: aut emphasis gratia: vt Terentius. *Tu es patronus, tu pater, si deseris tu, perimus.* quasi dicat præcipuè & præ alijs tu patronus es. Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum significatio ad homines tantū pertinet, tertiæ personæ nominatiuus sæpè subauditur: vt Est, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in similibus: vt Terentius. *Fertur atrocia flagitia designasse.* Ouidius. *Téque ferunt iræ pœnituisse tuæ.*

Non semper vox casualis est verbo nominatiuus, sed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non est meum.* Plautus. Aliquādo oratio: vt Ouid. *Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros.*

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello, Partim signorum sunt combusta.*

EXCEPTIO PRIMA.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: vt *Te redijsse incolumem, gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Resolui potest hic modus per quod & vt, ad hunc modum: *Quod tu redijsti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.*

Verbum inter duos nominatiuos, diuersorum numerorum positum, cum alterutro conuenire potest: vt Ter. *Amantium iræ, amoris redintegratio est.* Ouid. *–quid enim nisi vota supersunt?*

Idem. *Pectora percußit, pectus quoque robora fiunt.*
Vergilius. *-nihil hic nisi carmina desunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt *Tædet me vitæ. Pertæsum est coniugij.* de quibus in suo loco.

Nomen multitudinis singulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Pars abiere. Vterque deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBstantiui & Adiectiui.

ADiectiuũ cũ Substantiuo, genere, numero, & casu consentit: vt Iuuenalis. *Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.*

Ad eundem modũ participia & pronomina substantiuis adnectũtur: vt Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos,*
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primùm pectora vulnus mea senserunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio supplet locum substantiui: vt
Audito regem Doroborniam proficisã.

CONCORDANTIA RElatiui & Antecedentis.

RElatiuum cum Antecedente, concordat genere, numero, & persona: vt *-vir bonus est quis?* *Tertia cõcordantia.*
Qui consulta patrum, qui leges iuraq; seruat.

Nec vnica vox solùm, sed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt
Terentius. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.*

Relatiuum inter antecedentia, diuersorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Val. Maximus. *Nota.*
Senatus aßiduam stationem eò loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.
Cicero. *Propius à terra Iouis stella fertur, quæ Phaëton dicitur.*

Nunc cum posteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.*
In coitu lunæ, quod interlunium vocant.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomem adiectiuum, respondet primitiuo, quod in possessiuo intelligitur: vt Terent. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.* Ouidius. *Nostros vidisti flentis ocellos.*

Quoties nullus nominatiuꝰ interferitur inter relatiuum & verbum, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boëtius. *Fœlix qui potuit boni Fontem visere lucidum.*

Casus Relatiui.

At si nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuū regetur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cum verbo in oratione locatur: vt Ouidius. *Gratia ab officio, quod mora tardat abest.* Vergilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui similem non uidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo scribit. Quem uidendo obstupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poëtæ sordent. &c.*

SVBSTANTIVORVM

constructio.

Genitiuus festiuitatis.

QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ. Arma Achillis. Cultor agri.*

Proinde hic genitiuus sæpissimè adiectiuum in possessiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus. Heri filius, Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, vrbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio.

Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem connectuntur: vt Ouid. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.* Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est, absque substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: vt *Paululum pecuniæ.* Hoc noctis. Catul. *Non uidemus manticæ quod in tergo est.* Iuuenalis. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantum, nempe priore substantiuo per Eclipsim subaudito: vt in huiusmodi locutionibus.

Terentius. *Vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram. Ventum erat ad Vestæ.* vtrobiq; subauditur templum. Verg. *Hectoris Andromachæ.* subauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* subauditur *filia.* Terent. *Huius video Byrrhiam.* subaudi *seruum.*

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentiùs in ablatiuo vel genitiuo: vt *Vir nulla fide.* Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuiq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Autoritate tua nobis opus est.* Gellius. *Pecuniam qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse, non accepit.*

Opus autem adiectiuè, pro necessarius quandoq; poni videtur, varieq; construitur. Cicero. *Dux nobis & autor opus est.* Idem. *Dicis nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi.* Terentius. *Alia quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multùm opus non fuisse.*

ADIECTIVORVM CONstructio. GENITIVVS.

ADiectiua, quæ desiderium, notitiam, memoriam, atq; ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: vt Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.* Vergilius. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto breuis æui.* Terentius. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis.* Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.* Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur: vt *Audax ingenij.* Ouidius. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus est vitiorum fugax.* Horatius. *Vtilium sagax.* Idem. *Propositi tenax.* Vergilius. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri.* Plau. *Pecuniarum petax. &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulant. Quorum farraginem, satis quidem amplam, congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædam & certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicer. *Quanquam te Marce fili, annum iam audientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet præceptis institutisq; philosophiæ, propter summam & doctoris autoritatem & vrbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. Vtrum horum mauis, accipe.*

Tibullus. *Quisquis fuit ille Deorum.*

Terentius. *An quisquam hominum est æquè miser vt ego?*

Vergilius. *-diuûm promittere nemo Auderet.*

Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit, nondum constat. Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamē sensu, ablatiuum exigunt cum præpositione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò sensu datiuum: vt Vergil. *-nulli pietate secundus.*

Nom. varia constructio

Vsurpantur autem & cum his præpositionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Est deus è vobis alter.*

Idem. *Solus de superis.* Vergilius. *Primus inter omnes.*

Idem. *Primus ibi ante omnes magna comitante caterua,*
Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

Interrogatiuum.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiusdem casus & temporis erunt: vt *Quarum rerum nulla est satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consulitur de religione.*

Fallit hęc regula, quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium. vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ Syntaxeos: vt *Furtíne accusas, an homicidij, an vtroque?*

Exceptio.

Fallit denique cùm per possessiua Meus, tuus, suus, &c. respondendum est: vt *Cuius est hic codex? Meus.*

Comparatiua & superlatiua.

Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè, genitiuum, vnde & genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuum autem ad duo, superlatiuum ad plura refertur: vt *Manuum fortior est dextera. Digitorum medius est longissimus.* Accipiũtur autem partitiuè cum per E, ex, aut inter, exponuntur: vt *Vergilius poëtarum doctissimus.* id est ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adsciscunt: vt Horatius. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.* id est, *quàm aurum, quàm virtutes.* Adsciscunt & alterum ablatiuum

qui mensuram excessus significat: vt Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras submißius.*

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò tu peßimus omnium poëta,*
Quantò tu optimus omnium patronus.

Erasmus. *Nocturnæ lucubrationes longè periculosißimæ habentur.*
Longè cæteris peritior es, sed non multò melior tamen.

Iuuenalis. *Omne animi vitium tantò conspectius in se*
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, similitudo, dissimilitudo, voluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuum transeũt: vt Verg. *Sis bonus ô fœlixq; tuis.* Mar. *Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti.* *Est finitimus oratori poëta.* Ouid. *Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.* Martialis. *Iucundus amicis.* *Omnibus supplex.* Horatius. *Si facis vt patriæ sit idoneus, vtilis agro.* **Commodũ & incommodum.**

Huc referuntur adiectiua ex con præpositione composita: vt Contubernalis, commilito, conseruus, cognatus. &c. **Composita cum con.**

Quædam ex his quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.* Terentius. *Patres æquum esse censent, nos iamiam à pueris illicò nasci senes, neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.* Idem. *Domini similis es.* Ausonius. *Mens conscia recti.* Vergilius. *Præterea regina tui fidißima dextra Occidit ipsa sua.* **Similitudo.**

Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt Cicero *Commune animantium omnium est, coniunctionis appetitus, procreandi causa.* *Mors omnibus communis.* *Hoc mihi tecum commune est.* Salust. *Non aliena consilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.* Cicero. *Non alienus à Sceuolæ studijs.* Ouidius. *—vobis immunibus huius Esse mali dabitur.* Plinius. *Caprificus omnibus immunis est.* *Immunes ab illis malis sumus.* **Varia construct. quorũdam adiectiuorum.**

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiun-

 guntur.

guntur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.*

In Bilis, & dus. Verbalia in bilis, accepta passiuè, vt & participia, seu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt Martialis. *O mihi post nullos Iuli memorande sodales.* Statius. *–nulli penetrabilis astro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Mensura. Magnitudinis mensura, subijcitur adiectiuis in accusatiuo: *vt Gnomon septem pedes longus, vmbram non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum & in ablatiuo: vt Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.* Interdum etiam & genitiuo: vt Colum. *In morem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.*

ABLATIVVS.

Copia & Inopia. Adiectiua quæ ad copiam, ægestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt Plautus. *Amor & melle & felle est fœcundißimus.* Horat. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.* Vergilius. *At fessæ multa referunt se nocte minores, Crura thymo plena.* Idem. *Quæ regio in terris nostri non plena laboris?* Idem. *Diues opum, diues pictai vestis & auri.* Persius. *O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes.* *Expers fraudis. Gratiæ beatus.*

Diuersitas. Nomina diuersitatis, ablatiuum sibi cum præpositione subijciunt: vt Vergilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuersus ab isto.* Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuersum.*

Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam: vt *Pallidus ira. Incuruus senectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.*

Modus rei. Forma vel modus rei, adijcitur nominibus in ablatiuo: vt *Facies miris modis pallida. Nomine grammaticus, re barbarus.* Cicero. *Sum tibi natura parens, præceptor consilijs.* Vergilius. *Troianus origine Cæsar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.*

Dignus, &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi casum adiectum volunt: vt Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.* Vergil. *Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ.* Idem. *Sorte tua côtentus abi.*

Horum

Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant: vt Ouidius. *Militia est operis altera digna tui.*
Vergilius. *Descendam magnorum haud quaquam indignus auorum.*

PRONOMINVM constructio.

MEi, tui, sui, nostri, vestri, genitiui primitiuorum, ponuntur cùm passio significatur: vt *Languet desiderio tui.* Ouidius. *Parsq; tui latitat corpore clausa meo. Imago nostri.* *Primitiua pronomina.*

Meus, tuus, suus, noster, vester, adijciuntur cùm actio vel possessio rei denotatur: vt *Fauet desiderio tuo. Imago nostra.* id est, *quam nos poßidemus.*

Nostrûm & vestrûm genitiui, sequũtur distributiua, partitiua, comparatiua, & superlatiua: vt *Vnusquisque vestrûm. Nemo nostrûm. Ne cui vestrûm sit mirum. Maior vestrûm. Maximus natu nostrûm.* *Deriuatiua pronomina.*

Hæc possessiua, meus, tuus, suus, noster & vester, hos genitiuos post se recipiunt: Ipsius, solius, vnius, duorũ, triũ, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiusq; & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in possessiuo inclusum referuntur: vt *Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris.* *Poßeßiua pronomina.*

Cicero. *Dico mea vnius opera Rempublicam esse liberatam.*
Idem. *Meum solius peccatum corrigi non potest.*
Erasmus. *Noster duorum euentus ostendat, vtra gens sit melior.*
In sua cuiusque laude præstantior. Nostra omnium memoria.
Brutus ad Ciceronem. *Vestris paucorum respondet laudibus.*
Horatius. *—scripta Cum mea nemo legat, vulgo recitare timetis.*

Sui & suus, reciproca sunt, hoc est, semper reflectuntur ad id quod præcessit in eadem oratione: vt *Petrus nimium admiratur se. Parcit erroribus suis.* *Reciproca.*
Aut annexa per copulam: vt *Magnopere petrus rogat, ne se deserat. Cicero reminiscitur clientum suorum.*

Ipse, ex pronominibus solùm trium personarum significationem repræsentat: vt *Ipse vidi, Ipse videris, Ipse dixit.* *Ipse.*
Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipse ego, Ipse ille, Ipse Hercules.*

Idem etiam omnibus personis iungi potest: vt *Ego idem adsum.* *Idem.*

sum. Terentius. *Idem has nuptias perge facere.*
Vergilius. *-idem iungat vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Demonst. Hæc demonstratiua, Hic, ille, iste, sic distinguuntur. Hic, mihi proximum demonstrat: Iste, eum qui apud te est. Ille, eum qui ab utroque remotus est, indicat.

Ille & iste. Ille tum vsurpatur, cum ob eminentiam rem quampiam demonstramus: vt *Alexander ille Magnus.* Iste verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terent. *Istum æmulum quoad poteris, ab ea pellito.*

Hic & ille Hic & ille, cum ad duo anteposita referuntur, hic ad posterius & propius, ille ad prius & remotius propriè ac vsitatissimè referri debet: vt Columel. *Agricolæ contrarium est pastoris propositum: ille quàm maximè subacto & puro solo gaudet, hic nouali graminosóque: Ille fructum è terra sperat, hic è pecore.* Est tamen vbi è diuerso pronomen Hic, ad remotius suppositum referri inuenias, & Ille ad proximius.

VERBORVM CONSTRVCTIO.

Nominatiuus post Verbum.

Nominatiuus vtrinque. Verba substantiua, vt Sum, forem, fio, existo: verba vocandi passiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs similia: vt scribor, salutor, habeor, existimor. Item verba gestus: vt sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinque nominatiuum expetunt: vt *Deus est summum bonum. Perpusilli vocantur nani. Fides religionis nostræ fundamentum habetur. Malus pastor, dormit supinus.* Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Deniq; omnia ferè verba post se nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum supposito verbi, casu, genere & numero concordat: vt *Rex mandauit primus extirpari hæresim. Pij orant taciti. Boni discunt seduli.*

Infinitum quoque vtrinque eosdem casus habet, præcipuè cum verba optandi, eisque similia accedunt: vt
Hypocrita cupit videri iustus: Hypocrita cupit se videri iustum.
Malo diues esse, quàm haberi: Malo me diuitem esse, quàm haberi.
Claudianus. *Viuitur exiguo melius. -natura beatis*
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Martialis.

Martialis. *Nobis non licet esse tam disertis*, vel *disertos*.
Terentius. *Expedit bonas esse uobis*.
Ouidius. *Quo mihi commisso non licet esse piam*. Quamuis in his postremis exemplis, subaudiuntur accusatiui ante uerba infinita: *Nos esse disertos. Vos esse bonas. Me esse piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

SVm, genitiuum postulat, quoties significat pessessionem, aut ad aliquid pertinere: vt Vergilius. *Pecus est Meliboei*. Cicero. *Adolescentis est maiores natu reuereri*. Possess. &c. officium.
Vergil. *—regum est, Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, vestrum, humanum, belluinum, & similia.
Non est meum contra autoritatem Senatus dicere.
Terentius. *Eia haud vestrum est iracundos esse. Humanum est irasci.*

At hîc subintelligi videtur officium, quod aliquando etiam exprimitur: vt Terent. *Tuũ est offitium has benè vt adsimules nuptias.*

Verba æstimandi, genitiuis gaudent: vt *Plurimi paßim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literæ.* Aestimandi verba.
Horatius. *Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis annis.*

Aestimo, vel genitiuum vel ablatiuum adsciscit: vt
Val. Max. *Non huius te æstimo. Magno vbique virtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruntij, his verbis, æstimo, pendo, facio, peculiariter adiĳciuntur: vt
Ego illum floccipendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.
Singularia sunt illa: *Aequi boni consulo. Aequi boni facio.* id est, *in bonam accipio partem.*

Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, & consimilia, genitiuum postulant qui crimen significet: vt Accusandi verba.
Plaut. *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet.*
Cicero. *Etiam sceleris condemnat generum suum.*
Ouidius. *Parce tuum vatem sceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum pristinæ fortunæ. Furti absolutus est.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpositione, vel sine præpositione: vt
Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*

Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*
Cicero. *Putaui ea de re admonendum esse te.*

Vterq;, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus verbis subduntur: vt *Accusas furti, an stupri, an vtróque? siue de vtróque? Ambobus, vel de ambobus? Neutro, vel de neutro? De pluribus simul accusaris.*

Satago, misereor, miseresco, genitiuum admittunt: vt
Ter. *Is rerum suarum satagit.* Verg. *-oro miserere laborum*
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Statius. *Et generis miseresce tui.*

Misereor, &c.

At misereor & miseresco, rariùs cum datiuo leguntur.
Seneca. *Huic succurro, huic misereor.*
Boëtius. *Dilige iure bonos, & miseresce malis.*

Reminiscor &c.

Reminiscor, obliuiscor, memini, genitiuum aut accusatiuum desiderant: vt *Datæ fidei reminiscitur. Proprium est stultitiæ, aliorum vitia cernere, obliuisci suorum.*
Terent. *Faciam vt meique ac huius diei, ac loci semper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant senes meminerunt.*
Memini de hac re, de armis, de te. id est, *mentionem feci.*

Potior, aut genitiuo, aut ablatiuo iungitur: vt
Plautus. *Romani signorum & armorum potiti sunt.*
Vergilius. *Egreßi optata Troës potiuntur arena.*

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi.

Omnia verba acquisitiuè posita, adsciscunt datiuum eius rei, cui aliquid quocunque modo acquiritur: vt
Plautus. *Mihi istic nec seritur, nec metitur.*
Vergilius. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba significantia commodum aut incommodū, regunt datiuum: vt Vergil. *Illa seges demùm votis respondet auari Agricolæ. Non potes mihi commodare, nec incommodare.*
Idem. *-validis incumbite remis. Suam eruditionem tibi acceptam fert.*

Ex his quædam efferuntur etiam cum accusatiuo: vt
Cicero. *Vnum studetis omnes, vnum sentitis.*
Plautus. *Si ea memorem quæ ad ventris victum conducunt, mora est.*

Cicero. *In hæc studia incumbite. Naturáne plus ad eloquentiam conferat, an doctrina. Fessum quies plurimùm iuuat.*

Verba comparandi, regunt datiuum: vt Verg. *-sic paruis componere magna solebam. Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.* | Verba comparandi.

Interdum additur ablatiuus cum præpositione: vt *Comparo Vergilium cum Homero.*

Aliquando accusatiuum cum præpositione Ad: vt *Si ad eum comparatur, nihil est.*

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum: vt *Fortuna multis nimium dedit, nulli satis. Ingratus est, qui gratiam benemerenti non reponit.* | Verba dandi.

Hæc variam habent constructionem: *Dono tibi hoc munus: Dono te hoc munere.* Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.* | Varia constructio.

Terentius. *Plurima salute Parmenonem summum suum impertit Gnato. Aspersit mihi labem: Aspersit me labe. Instrauit equo penulam: Instrauit equum penula.* Ouid. *vt piget infido cosuluisse viro.* id est, *dedisse consilium*, vel etiam *prospexisse.*

Luc. *Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris.* id est, *petit consilium. Consule saluti tuæ.* id est, *prospice.*

Terent. *Pessimè istuc in te atque in illum consulis.* id est, *statuis.*

Metuo, timeo, formido tibi, vel *de te.* id est, *sum sollicitus pro te.*

Metuo, timeo, formido te, vel *à te.* scilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi ac soluendi, regunt datiuum: vt Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio sanctißimè esse obseruaturum.* | Verba promittendi.

Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi & nunciandi, datiuum requirunt. vt Horatius. *Imperat aut seruit collecta pecunia cuique.* | Verba imperandi.

Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpè caueto.*

Dicimus tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item, *Refero ad Senatum.* id est, propono, scribo. Mitto tibi & ad te. Do tibi literas vt ad aliquem feras. Do ad te literas, id est, mitto vt legas.

Verba fidendi, datiuum regunt: vt Hor. *-vacuis committere venis, Nil nisi lene decet. Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.* | Verba fidendi.

Verba obsequendi & repugnandi, datiuum regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ædificant.* | Verba obsequendi.

virtuti omnia parent. Ipsum *hunc orabo, huic supplicabo.*
Persius. -*venienti occurrite morbo.* -*ignauis precibus fortuna repugnat.*
At ex his quaedam cum alijs casibus copulātur: *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc accessit meis malis. Illud constat omnibus,* seu *inter omnes.* Terentius. *Haec fratri mecum non conueniunt:*
Iuuen. -*saeuis inter se conuenit vrsis. Ausculto tibi.* id est, *obedio. Ausculto te.* id est, *audio. Adamas dissidet magneti,* seu *cum magnete. Certat cum illo.* & Graecanicè, *illi. Noli pugnare duobus.* id est, *contra duos.* Vergilius. -*tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi. Verba minandi & irascendi, regunt datiuum: vt, *Vtrique mortem minatus est.* Terent. *Adolescenti nihil est quod succenseat.*

Sum, cum compositis, praeter possum, exigit datiuum: vt *Rex pius, est reipublicae ornamento. Mihi nec obest, nec prodest.* Horatius. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant verba composita cum his praepositionibus.

Verba cōposita. PRAE. Cicero. *Ego meis maioribus virtute praeluxi.* Sed praeeo, prouinco, praecedo, praecurro, praeuertor, accusatiuo iungūtur.

AD. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

CON. *Conducit hoc tuae laudi. Commixit nobis.*

SVB. Terentius. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*

ANTE. Cicero. *Iniquissimam pacem iustissimo bello antefero.*

POST. *Posthabeo, postpono famae pecuniam.*

Vergilius. *Postposui tamen illorum mea seria ludo.*
Terentius dixit: *Qui suum comodum posthabuit prae meo commodo.*

OB. Terentius. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*

IN. *Impendet omnibus periculum.*

INTER. Cicero. *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam praefuit.*

Varia constructio. Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintil. *Praestat ingenio alius alium. Multos virorum anteit sapientia.* Terent. *In amore haec insunt vitia.* Plin. *Interdico tibi aqua & igni.*

Est pro habeo, datiuum exigit: vt
Persius. *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno*
Vergil. *Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.*

Huic confine est suppetit: vt

Horatius. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.*

Sum cum multis alijs, geminum adsciscit datiuum: vt *Exitio est auidis mare nautis. Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio uertis. Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.*

Est vbi hic datiuus tibi, aut sibi, aut etiam mihi, nulla necessitatis, at festiuitatis potius causa additur: vt

Ego tibi hoc effectum dabo.

Terentius. *Expedi mihi hoc negotium. Suo sibi hunc iugulo gladio.*

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verbarum transitiua cuiuscunq; generis, siue actiui, siue communis, siue deponentis, exigunt accusatiuum: vt Horat. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.* Idem. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* Vergilius. *In primis venerare deos. Aper agros depopulatur.* *Verba transitiua.*

Quin etiam verba, quamlibet alioqui intransitiua atque absoluta, accusatiuum admittunt cognatæ significationis: vt *Neutra transitiua.*

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Nestor.*

Vergilius. *- longam incomitata videtur Ire viam.*

Plautus. *Duram seruit seruitutem.*

Hunc accusatiuum mutant autores non rarò in ablatiuum: vt Plautus. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.*

Suetonius. *Morte obijt repentina.*

Sunt & quæ figuratè accusatiuum habent: vt

Vergilius *Nec vox hominum sonat, ô Dea certè.*

Iuuenalis. *Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.*

Horatius. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hyrcum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, vestiendi, duplicem regunt Accusatiuum: vt *Verba rogandi.*

Vergil. *Tu modò posce Deum veniam. Dedocebo te istos mores. Ridiculum est, te me admonere istud.* Terent. *Induit se calceos, quos prius exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum: vt

Virgil. *Ipsum obtestemur, veniámque oremus ab ipso.*

Terent. *Suspitionem istam ex illis quære.*

Vestiendi verba.

Vestiendi verba, interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt *Induo te tunica. uel tibi tunicam.* Ouid. *-hoc te celauimus vnum.* Cicero. *Bassus noster de hoc me celauit.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

Quoduis verbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

Vt *Dæmona non armis, sed morte subegit Iēsus.*
Horat. *Naturam expellas furca licet, vsq; recurret.*
Vergilius. *Hi iaculis, illi certant defendere saxis.*

CAVSA.

Terent. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa. Vehementer ira excanduit.*
Horatius. *Inuidus alterius rebus, macrescit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

Vt, *Mira celeritate rem peregit.*
Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.
Ouidius. *Dum vires anniq; sinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua senecta pede.

Ablatiuo causæ aut modi actionis, aliquando additur præpositio: vt *Baccharis præ ebrietate. Summa cum humanitate tractauit hominem.*

Nomen precij.

Quibuslibet verbis, additur nomen precij in ablatiuo casu: vt *Teruntio, seu vitiosa nuce, non emerim.*
Liuius. *Multo sanguine ac vulneribus ea victoria stetit.*

Vili, &c.

Vili, paulò, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sæpè sine substantiuis: vt
Terentius. *Redime te captum, quàm queas minimo. Vili vænit triticum.*
Seneca. *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Exceptio.

Excipiuntur hi genitiui sine substantiuis positi: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq;: vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.*
Ouidius. *Vix Priamus tanti, totaq; Troia fuit.*

Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt

Aul.

Aul. Gellius. *Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.*
Minori precio vendidi, quàm emi.

Valeo, etiam interdum cum accusatiuo iunctum reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quod denos æris valebant: quinarij, quod quinos.* Valeo.

Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt Terentius. *Amore abundas Antipho.* Verba abundandi.
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.
Salustius. *Sylla omnes suos diuitijs expleuit.* Terentius. *Hoc te crimine expedi.* Cicero. *Homines nequißimi, quibus te onerant mendatijs?*
Vergilius. *Ego hoc te fasce leuabo.*
Salustius. *Aliquem familiarem suo sermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Verg. *Quàm diues niuei pecoris, quàm lactis abundans.*
Terentius. *Quasi tu huius indigeas patris.*
Quid est, quod in hac causa defensionis egeat?
Vergilius. *Implentur veteris Bacchi, pinguisq; ferinæ.*
Idem. *Postquam dextera fuit cædis saturata.*
Cicero. *Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum quòd erat. Paternum seruum sui participauit consilij.*

Fungor, fruor, vtor, & similia, ablatiuo iunguntur. Fungor.
Cicero. *Qui adipisci veram gloriam volunt, iustitiæ fungantur officijs.*
Optimum est aliena frui insania. In re mala, animo si bono vtare, iuuat.
Vergilius. *Aspice venturo, lætentur vt omnia seclo.*
Cæsar. *Qui sua victoria tam insolenter gloriarentur.*
Hora. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Vescor carnibus.*
Vergilius. *-haud equidem tali me dignor honore.*
Terentius. *Vt malis gaudeat alienis.*
Plautus. *Exemplorum multitudine supersedendum est.*
Macrobius. *Regni cum societate muneraut.*
Plautus. *Communicabo te semper mensa mea.*

Prosequor te amore, laude, honore, &c. i. amo, laudo, honoro. Afficio te gaudio, supplicio, dolore. &c. id est, exhilaro, punio, contristo. Prosequor, Afficio.

Mereor, cum aduerbijs, benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, pessimè, ablatiuo adhæret cum præpositione De: vt Mereor.

De me nunquam benè meritus es. Erasmus de lingua Latina optimè meritus est. Catilina pessimè de republica meruit.

Verba accipiendi. Quædam accipiendi, distandi, & auferendi verba, ablatiuum cum præpositione optant: vt *Istuc ex multis iampridem audiueram.* Luc. *A trepido vix abstinet ira magistro. Nasci à principibus fortuitũ est. Procul abest ab vrbe Imperator.*

Vertitur hic ablatiuus, aliquando in datiuum: vt Horatius. *Viuere si rectè nescis, discede peritis.*
Ouidius. *Est virtus placitis abstinuisse bonis.*
Vergilius. *Heu fuge nate dea, teq; his (ait) eripe flammis.*

Verba comparandi. Verbis, quę vim cõparationis obtinent, adijcitur ablatiuus significans mensuram excessus: vt *Deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab ijs virtutibus superari.*

Ablat. absolutus. Quibuslibet verbis additur ablatiuus absolutè sumptus: vt *Imperante Augusto, natus est Christus: Imperante Tyberio, crucifixus.* Iuuenalis. *Credo pudicitiam Saturno rege moratam In terris.*
Nil desperandum Christo duce, & auspice Christo.
Iam Maria audito Christum venisse, cucurrit.

Synecdoche. Verbis quibusdam additur auferendi casus per Synecdochen, & poëticè accusatiuus: vt *Aegrotat animo magis quàm corpore. Candet dentes. Rubet capillos.*

Quędam tamen efferuntur in gignendi casu: vt *Absurdè facis, qui angas te animi. Exanimatus pendet animi. Desipiebam mentis.*
Plaut. *Discrutior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Diuersi casus. Eidem verbo diuersi casus, diuersæ rationis apponi possunt: vt *Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.*

Passiuis additur ablatiu9 agentis, sed antecedente prepositione, interdum & datiuus: vt Horat: *–laudatur ab his, culpatur ab illis.* Cicero. *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentius datiuis gaudent: vt Vergilius. *Nulla tuarum audita mihi nec visa sororum.*
Horatius. *Oblitusq; meorum obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Constructio neutropass. Vapulo, væneo, liceo, exulo, fio, neutropassiua, passiuam constructionem habent: vt *A præceptore vapulabis. Malo à tue spoliari.*

liari, quàm ab hoste vænire. Quid fiet ab illo? virtus paruo pretiò licet omnibus. Cur à conuiuijs exulat philosophia?

Quibusdam tùm verbis, tùm adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt

Vergilius. *-iuuat vsque morari, Et conferre gradum.*

Ouid. *Dicere quæ puduit, scribere iußit amor.*

Martialis. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*

Vergilius. *-& erat tum dignus amari.*

Horatius. *Audax omnia perpeti. Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè & absolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* subauditur decet, oportet, par est, æquum est, aut aliquid simile.

Vergilius. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces*

In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma. id est, *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia siue Gerundiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborum: vt Cicer. *Efferor studio videndi parentes.*

Ouidius. *Vtendum est ætate, cito pede labitur ætas.*

Verg. *-scitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Gerundia in di, pendent à quibusdam tum substantiuis, tum adiectiuis: vt Verg. *Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?* Di.

Idem. *Secropias innatus apes amor vrget habendi.*

Idem. *Aeneas celsa in puppi, iam certus eundi.*

Poëticè infinitus modus loco gerundij ponitur: vt Nota.

Vergilius. *-studium quibus arua tueri. Peritus medicari.*

Interdum non inuenustè adijcitur gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem.* Terentius. *Date crescendi copiam nouarum.* *Concessa est diripiendi pomorum atque obsoniorum licentia.*

Gerundia in Do, pendent ab his præpositionibus, A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt Cicer. *Ignaui à discendo citò deterrentur. Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum est.* Do.

Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accusando vberior gloria comparatur. Consultatur de transeundo in Galliam.*

Quintilianus. *Rectè scribendi ratio, cum loquendo coniuncta est.*
Plautus. *Pro vapulando ab hoste mercedem petam.*
Ponuntur & absque præpositione: vt
Verg. *-alitur vitium, crescitque tegendo. Scribendo disces scribere.*
Dum. Gerundia in dum, pendent ab his præpositionibus: Inter, ante, ad, ob, propter: vt *Inter cœnandum hilares este.*
Vergilius. *-ante domandum Ingentes tollent animos.*
Cicero. *Locus ad agendum amplißimus.*
Idem. *Ob absoluendum munus ne acceperis. Veni propter te redimendum.*
Cum significatur necessitas, ponuntur citra præpositionem addito verbo est. Iu. *Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.*
Vergilius. *Vigilandum est ei, qui cupit vincere.*
Gerundia in nomina vertuntur. Vertuntur gerundi voces in nomina Adiectiua: vt
Vergilius. *Tantus amor florum & generandi gloria mellis.*
Ad accusandos homines duci præmio, proximum latrocinio est.
Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS. VM.

VM. Prius Supinum actiuè significat, & sequitur verbum aut participium, significans motum ad locum: vt
Ouidius. *Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.*
Milites sunt mißi speculatum arcem.
Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum: At hoc supinum in neutropassiuis, & cum infinito iri, passiuè significat: vt Plautus. *Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus sum.* Terentius. *Postquam audierat non datum iri vxorem filio.*
Nota. Poëtice dicunt, *Eo visere. Vado videre.*
Ponitur & absolutè cum verbo est: vt
Terentius. *Actum est, ilicet, peristi.*
Ouidius. *Itum est in viscera terræ. Cessatum est satis.*
V. Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: vt *Sum extra noxam, sed non est facile purgatu.*
Quod factu fœdum est, idem est & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum spectatu arbitramur.
Istis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu:* Cubitu & venatu, nomina potius censenda videntur, quàm supina.

De

DE TEMPORE ET LOCO.

Tempus.

QVæ significant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vsurpantur, in accusatiuo rarò: vt *Nemo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus est consul.* Pars temporis.

Quanquã hec eclipsis videtur esse præpositionis per, vel sub.

Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo, interdum & ablatiuo efferuntur: vt Vergilius. *Hic iam ter centum totos regnabitur annos.* Duratio temporis.

Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*

Idem. *Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*

Suetonius. *Imperauit triennio & decem mensibus, octoq; diebus.*

Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die, De nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui. Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo. Tertio, vel ad tertium calendas, vel calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci, in accusatiuo effertur, interdũ & in ablatiuo: vt Vergilius. *Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)*
Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas.
Iam mille passus processeram. Abest bidui, subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter. *Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.*

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cũ præpositione verbis significantibus in loco, ad locum, à loco, aut per locum: vt *In foro versatur. Meruit sub rege in Gallia.* Vergilius. *-ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*

Salust. *Legantur in Hispaniam, maiores natu nobiles.*

E Sicilia decedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis loci, in quo fit actio, modò primæ vel secundę declinationis, & singularis numeri sit. Iuue. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.* Loca propria.

Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum sequũtur formam. Terent. *Domi belliq; simul viximus.*

Cicero. *Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.*

domi. Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt *Vescor domi meæ, non alienæ.*

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.* Sueton. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum scribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri præsidium.*

Cicero. *Cum vna sola legione fuit Carthagini.*

Horatius. *Romæ Tybur amo ventosus Tybure Romam.*

Cicero. *Qum tu Narbone mensas hospitum conuomeres.*

Idem. *Commendo tibi domum eius quæ est Sycione.*

Sic vtimur ruri & rure: vt *Ruri ferè se continet.*

Persius, *—rure paterno Est tibi far modicum.*

AD LOCVM.

Verbis significantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt *Concessi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas.*

Ad hunc modum vtimur Rus & Domus: vt *Ego rus ibo.*

Vergilius. *Ite domum saturæ, venit hesperus, ite capellæ.*

A LOCO. PER LOCVM.

Verbis significantib⁹ motum à loco, aut per locum, adijcitur proprium loci in ablatiuo: vt *Nisi ante Romam profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco (siue per Eboracum) sum facturus iter.*

Ad eundem modum vsurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exijt domo.* Terentius. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM CONstructio. GENITIVVS.

HAec tria impersonalia, Interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuiâ: vt *Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos.*

Refert multum Christianæ reipublicæ, Episcopos doctos & pios esse.

Prudentis est multa dissimulare. Tua refert teipsum nosse.

Cicero. *Ea cædes crimini potissimum datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur

Adijciuntur & illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest.* Et, *Interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc impersonalia: Accidit, certum est, contingit, constat, confert, cõpetit, conducit, conuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, superest, sufficit, vacat pro ocium est: vt *Conuenit mihi tecum.*

Salustius. *Emori per virtutem mihi præstat, quàm per dedecus viuere.*

Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.

Terent. *Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero.*

A nouerca malefit priuignis. A Deo nobis benefit.

Vergilius. *Stat mihi casus renouare omnes.* id est, *statutum est.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt: Iuuat, decet cum compositis, delectat, oportet: vt *Me iuuat ire per altum.*

Vxorem ædes curare decet. Dedecet viros muliebriter rixari.

Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem esse oportet.*

His verò Attinet, pertinet, spectat, propriè additur præpositio ad: ut *Mêne vis dicere quod ad te attinet? Spectat ad omnes bene viuere.* Quintilianus. *Pertinet in vtramque partem.*

His impersonalibus subijcitur accusatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miseret, miserescit, pudet, piget: ut Cicero. *Si ad centesimum vixisset annum, senectutis eum suæ non pœniteret.* *Tædet animam meam vitæ meæ. Aliorum te miseret. Tui nec miseret, nec pudet. Fratris me quidem pudet, pigétque.* — *Accusatiuus cum Genitiuo.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: vt Verg. *Non omnes arbusta iuuant, humilesq; myricæ.*

Ouidius. *Namque decent animos mollia regna tuos.*

Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta, delectat. Nemo miserorum commiserescit. Te non pudet istud? Non te hæc pudent?*

Cœpit, incipit, desinit, debet, solet, & potest, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt Quintilianus. *Vbi primùm cœperat non conuenire, questio oriebatur.* — *Cœpit, cu*

Idem. *Tædere solet auaros impendij. Desinit illum studij tædere.*
Sacerdotem inscitiæ pudere debet.
Quintilianus. *Peruenire ad summum, nisi ex principijs non potest.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, similem cũ personalibus passiuis casum obtinet: vt Cęsar. *Ab hostibus cõstãter pugnatur.* Qui quidem casus interdum non exprimitur: ut Verg. *-strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ vocis, pro singulis personis utriusque numeri indifferenter accipi potest: ut *Statur.* id est *sto, stas, stat. Stamus, statis, stant.* Videlicet ex vi adiuncti obliqui: vt *Statur à me.* id est, *sto. Statur ab illis.* id est, *stant.*

PARTICIPII CONstructio.

PArticipia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Verg. *-duplices tendens ad sydera palmas, Talia voce refert.* Idem. *Vbera lacte domum referent distenta capellæ. Diligendus ab omnibus.* Quamuis in his usitatior est datiuus: ut Terentius. *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Genitiuus. Participiorum uoces, cum fiunt nomina, genitiuum postulãt: vt Salust. *Alieni appetens. Sui profusus. Cupientißimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.*

ACCVSATIVVS.

Accusatiuus Exosus, perosus, pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt *Immundam segnitiem perosæ.*
Astronomus exosus ad vnum mulieres.
Suetonius. *Pertæsus ignauiam suam.*

Exosus, & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, uidelicet passiuè significantia: Vt *Germani Romanis perosi sunt. Exosus Deo & sanctis.*

ABLATIVVS.

Ablatiuus. Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus, æditus, in ablatiuum feruntur: vt Terent. *Bona bonis prognata parentibus.*
Vergilius. *-sate sanguine diuûm.* Idem. *-quo sanguine cretus?*
Ouidius. *Venus orta mari, mare præstat eunti. Terra æditus.*

ADVERBII CONSTRVCTIO.

NOMINATIVVS.

EN & ecce, demonstrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs iunguntur, accusatiuo rariùs. Vergil. *En Priamus, sunt hîc etiam sua præmia laudi.* Cicero. *Ecce tibi status noster.* Vergil. *en quatuor aras: Ecce duo tibi Daphni, duoq́; altaria Phœbo.*

En & ecce, exprobrantis, soli accusatiuo nectuntur: vt *En animum & mentem.* Iuue. *En habitum.* Ter. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum post se recipiunt.

Loci: vt Vbi, vbinā, nusquam, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quo terrarum abijt? Nusquam loci inuenitur. Eò impudentiæ ventum est.* Loci.

Temporis: vt nunc, tunc, tum, interea, pridie, postridie: vt *Nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram. Pridie eius diei pugnam inierunt. Pridie calendarum, seu calendas.* Temporis.

Quantitatis: vt Parùm, satis, abundè, &c: vt *Satis loquentiæ, sapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.* Quātitatis.

Instar, æquiparationem, mensuram, aut similitudinem significat: vt Vergil. *Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant. Mittitur Philippus solus, in quo instar omnium auxiliorum erat. Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.* Instar.

Hic apponitur interdum præpositio Ad: vt *Vallis ad instar castrorum clauditur.*

Populus Ro. è parua origine, ad tantæ magnitudinis instar emicuit.

Terent. *Ah, minimè gentium, non faciam.* Hic genitiuus *gentium*, festiuitatis causa additur. Genitiuus festiuitatis.

DATIVVS.

Quędam datiuum admittunt nominum vnde deducta sunt: vt *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic. Et sibi inutiliter viuit. Propinquius tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci, vesperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad uos afferri vesperi.*

Accusatiuus

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis, vnde sunt profecta: vt *Castra propius vrbem mouentur.* Salustius. *Proximè Hispaniam sunt Mauri.*

Cedò. Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terentius. *Cedò quemuis arbitrum.*

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secus: & illa duo, ante, post, cum ablatiuo non rarò inueniuntur: vt *Multò aliter. Paulò secus. Multò ante. Longè secus.* Vergilius. *–longo post tempore venit.* Nisi & ipsa aduerbia potius censenda sunt.

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus cōparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt *Accessit propius illo. Optimè omnium dixit.* Cicero. *Legimus propius ad deos, & propius à terris.* Liuius. *Paulò plus trecenta vehicula sunt amissa.* Idem. *Hominum eo die cæsa plus duo millia.*

Plus. Plus, nominatiuo, genitiuo, accusatiuo & ablatiuo iunctū reperitur: vt Liuius. *Plus quàm quinquaginta hominum ceciderunt. Abierat acies paulò plus quingentos passus.* Terentius. *Dies triginta, aut plus eo, in naue fui.*

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, postquam, & cum, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò subiunctiuis apponuntur: vt Verg. *Hæc vbi dicta dedit.* Ter. *Vbi nos lauerimus, si voles lauato.* Vergilius. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.* Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem Vellit.* Hîc prius Aduerbium, posterius Coniunctio esse videtur.

Donec. Donec, pro Quamdiu, indicatiuo gaudet: vt Ouidius. *Donec eram sospes.* Pro quousq; nunc indicatiuum, nunc subiunctiuum exigit: vt Vergilius. *Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iussit.* Colu. *Donec ea aqua quam adieceris, decocta sit.* Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos.*

Dum. Dum, de re præsenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poscit: vt Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*

Idem.

Idem. *Ego te meum dici tantisper volo, dum quod te dignum est facis.*

Dum pro dummodo, nunc potentiali, nunc subiunctiuo nectitur: vt *Dum prosim tibi. Dum ne ab hoc me falli comperiam.*

Dum pro donec, subiunctiuo tantùm: vt Vergilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æstas.*

Quoad, pro quamdiu, vel Indicatiuis, vel Subiunctiuis, pro Donec, subiunctiuis solis adhibetur: vt *Quoad expectes contubernalem?* Cicero. *Quoad possem & liceret, ab eius latere nunquam discederem. Omnia integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.* **Quoad.**

Simulac, simulatq; indicatiuo & subiunctiuo adhærent: vt *Simulac belli patiens erat.* Verg. *-simulatque adoleuerit ætas.* **Simulac.**

Quemadmodum, ut, vtcunque, sicut, vtrunque modum admittunt. Erasmus. *Vt salutabis, ita & resalutaberis.* Horatius. *Vt sementem feceris, ita & metes.* **Quemadmodum.**

Vt pro postquam, indicatiuo iungitur: vt, *Vt ventum est in vrbem.*

Quasi, seu, tanquam, perinde, acsi, haud, secus, acsi, quum proprium habent verbum, subiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipse aliquid.* Terent. *Quasi non norimus nos inter nos.* Aliàs copulant consimiles casus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi quasi amico.* **Quasi, &c.**

Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel subiunctiuis præponitur: vt Vergilius. *-ne sæui magna sacerdos.* Terentius. *Hic nebulo magnus est, ne metuas.* **Ne.**

Ne, pro non, cæteris modis inseruit.

Aduerbia, accedente casu, transeunt in præpositiones: vt Iuuenalis. *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

DE CONIVNCTIONVM constructione.

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, nisi, præterquam, an, similes omnino casus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophontem & Platonem. Vtinam calidus esses, aut frigidus. Albus an ater homo sit, nescio. Est minor natu quàm tu. Nemini placet, nisi (vel præterquam) sibi.* Excepto si casualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poscat: vt *Emi librum centußi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.*

Horatius.

Horatius. *-in Meti descendant iudicis aures, Et patris & nostras.*

Coniunctiones copulatiuæ & disiunctiuæ, aliquoties similes modos & tempora conglutinant: vt
Recto stat corpore, despicitq; terras.

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: vt Terentius. *Nisi me lactasses amantem, & vana spe produceres.*
Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare possum.

Etsi, &c. Etsi, tametsi, etiamsi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sæpiùs postulant. Quamuis & licet, subiunctiuos frequentiùs: vt
Etsi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminisse horret.
Vergilius. *Quamuis Elysios miretur Græcia campos.*
Ouidius. *Ipse licet venias musis comitatus Homere,*
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni, nisi, &c. Ni, nisi, si, quidem, quod, quia, quam, postquam, posteaquam, vbi pro postquam, nunquam, priusquam, & indicatiuis & subiũctiuis adhęrent: vt *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Castigo te, non quod odio habeam, sed quod amem. Aliud honestum iudicas, quàm philosophi statuant.* Plin. *Grauius accusas quàm patitur tua consuetudo.*

Si. Si, vtrique modo iungitur. Etsi pro quamuis, subiunctiuo tantùm: vt Terentius. *Redeam? non si me obsecret.*
Si quis, tantùm indicatiuo: vt *Si quis adest.*

Quando. Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: vt Verg. *Dicite (quandoquidem in molli consedimus herba)*
Quoniam mihi non credis, ipse facito periculum.

Quippe. Quippe, cum proprium habet verbum, gaudet indicatiuo: vt *Danda est huic venia, quippe ægrotat.*
Si addideris Qui, vtrunque admittit modum: ut
Non est huic danda venia, quippe qui iam bis peierauit. siue *peierauerit.*

Qui. Qui, cum habet uim causalem, subiunctiuum postulat: ut
Stultus es, qui huic credas.

Cum. Cum pro quamuis, pro quandoquidem, uel quoniam, subiunctiuis semper adhæret: ut
Cicero. *Nos cum præcipi nihil posse dicamus, tamen alijs de rebus disserere solemus.* Verg. *Cum sis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cum & Tum. Cum & Tum: item Tum geminatum, similes modos copulant.

lant. Est autem in Cùm quiddam minus, atq; ideò in priore clausulæ parte statuitur: In Tùm quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte collocatur: vt

Amplectitur cùm eruditos omnes, tum in primis Marcellum.

Odit tùm literas, tùm virtutem.

Ne, an, num, interrogandi particulę, indicatiuum amant: vt Vergilius. *-superátne & vesátur aura Aetherea?* Ne, an, num.

At cum accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, subiunctiuū postulant: vt, *vise num redierit. Nihil refert feceris ne, an persuaseris.*

Vt, causalis seu perfectiua cōiunctio: & vt pro ne non, post verba timoris, nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: vt

Terentius. *Filium perduxere illuc secum, vt vnà esset meum.*

Idem. *Te oro Daue, vt redeat iam in viam.*

Idem. *Metuo vt substet hospes.* id est, *ne non substet.*

Vt, concedentis, seu positum pro quanquam: & vt pro vtpote, subiunctiuo seruit: vt Vt.

Vt omnia contingant quæ volo, leuari non possum.

Non est tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui solus relictus fueris.

Vt pro postquam, pro quemadmodum, vel sicut, & Interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt

Cicero. *Vt ab vrbe discessi, nullum intermisi diem, quin scriberem.*

Terentius. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*

Idem. *Credo vt est dementia.* Vergil. *Vt valet? vt meminit nostri?*

Quanquam de hoc in aduerbij quoque constructione paulò suprà est dictum.

PRAEPOSITIONVM

constructio.

Præpositio subaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis.* id est, *in loco.*

Apparuit illi humana specie. id est, *sub humana specie.*

Discessit magistratu. id est, *à magistratu.*

Præpositio in compositione, eundem nonnunquam casum regit, quem & extra compositionem regebat: ut

Verg. *Nec posse Italia Teucrorum auertere regem. Prætereo te insalutatum.*

Idem. *-emoti procumbunt cardine postes.* Idem. *Detrudūt naues scopulo.*

Verba composita cum a, ab, &c. Verba composita cum a, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt easdem præpositiones cum suo casu extra cõpositionem, idq; eleganter: vt *Abstinuerunt à viris.*
Terent. *Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus.*
Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cum ex insidijs euaseris.*
Terentius. *Postquam excessit ex Ephebis.*
In rempublicam cogitatione curaq; incumbe.

In pro erga &c. In pro erga, contra, & ad, accusatiuum habet: vt
Vergil. *Accipit in Teucros animum mentemq; benignam.*
Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantum,*
Quid Troës potuere?

Item In, accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: vt
Vergilius. *Estq; locus parteis vbi se via findit in ambas.*
Ouid. *Versa est in cineres sospite Troia viro. -amorq; crescit in horas.*

In, cum significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt
Ouid. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub. Sub pro ad, per, & ante, accusatiuo innititur: vt
Sub vmbram properemus. Liuius. *Legati ferè sub id tempus ad res repetendas missi.* id est, *per id tempus.*
Verg. *-sub noctem cura recursat.* id est, *Paulò ante noctem.* vel *instante nocte.* Aliàs ablatiuum admittit: vt
Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.
Verg. *-sub nocte silenti.* id est *in nocte silenti.*

Super pro vltra, accusatiuo iungitur: vt
Vergil. *-super Garamantas & Indos, Proferet imperium.*

Super. Super, pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus super ea re variusque rumor.* Vergilius. *Fronde super viridi.*

Subter. Subter, vno significatu vtriq; casui apud autores iungitur: vt Liuius. *Pugnatum est super, subterq; terras.* Verg. *-omnes Ferre libet subter densa testudine casus.*

Tenus. Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: vt *Pube tenus, Pectoribus tenus.* At genitiuo tantùm plurali: vt *Crurum tenus.*

Præposit. migrant in aduerbia. Prepositiones, cùm casum amittunt, migrant in aduerbia: vt Verg. *-longo post tempore venit.* Idem. *Pone subit coniux, ferimur per opaca locorum.* Idem. *-coram quem quæritis adsum Troius Aeneas.*

Interiectio

INTERIECTIONVM constructio.

INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur: vt Vergilius. *Spem gregis (ah) silice in nuda connixa reliquit.* Terentius. *Quæ malum dementia?*

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo iungitur: ut *O festus dies hominis.* Verg. *O fortunatos nimium bona si sua norint Agricolas.* Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.* O.

Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Verg. *Heu prisca fides.* Idem. *Heu stirpem inuisam.* Terentius *Prò Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.* Idem. *Prò Deûm atque hominum fidem.* *Prò sancte Iupiter.* Heu, Pro.

Hei & Veh, datiuo apponuntur: vt Ouid. *Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.* Terent. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi?* Hei, Veh.

DE FIGVRIS.

FIGVRA, est nouata arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantùm genera, Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex, { Próthesis, Aphæresis, Epenthesis, } { Syncope, Paragoge, Apocope.

Próthesis, est appositio literæ vel syllabę ad principium dictionis: Vt *Gnatus*, pro *natus*. *Tetuli*, pro *tuli*. *Prothesis.*

Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio dictionis: vt *Ruit*, pro *eruit*. *Temnere*, pro *contemnere*. *Aphæresis*

Epenthesis, est interpositio literæ vel syllabæ in medio dictionis: vt *Relliquias*, *relligio*, addita *l*. *Induperatorē*, pro *Imperatorē*. *Epenthesis*

Syncope. Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis: vt *Abijt, petijt, dixti, repostum. &c.*

Paragoge. Paragoge, est appositio literæ uel syllabæ ad finem dictionis: vt *Dicier*, pro *dici*.

Apocope. Apocope, est ablatio literæ vel syllabæ à fine dictionis: ut *Peculi*, pro *peculij*. *Dixtin*, pro *dixtine*. *Ingeni*, pro *ingenij*.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ cõstructionis sunt octo: Appositio, Euocatio, Syllepsis, Prolepsis, Zeugma, Synthesis, Antiptôsis, Synecdoche.

APPOSITIO.

Appositio quid sit. APpositio est duorum substantiuorũ eiusdem casus, quorum altero declaratur alterũ, cõtinuata siue immediata coniunctio: vt *Flumen Rhenus*. Potest autem Appositio, plurium substantiuorum esse: vt *Marcus, Tullius, Cicero*.

Interdum apud autores in diuersis casibus ponuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: vt *Vrbs Patauij*, apud Vergilium. *Vrbs Antiochiæ*, apud Ciceronem.

In Appositione, substantiua non semper eiusdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorũ caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorũ numerorum esse possunt: vt *Vrbs Athenæ*.

Ouid. *In me turba ruunt luxuriosa proci.*

Vergilius. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appositio.

Restringendæ generalitatis gratia: vt *Vrbs Roma*. *Animal equus*.

Tollendæ æquiuocationis causa: vt *Taurus mõs Asiæ*. *Lupus piscis*.

Et ad proprietatem attribuendam: ut *Erasmus vir exactissimo iudicio*. *Nireus adolescens insigni forma*. *Timotheus homo incredibili fortuna*.

EVOCATIO.

CVm prima vel secunda persona, immediatè ad se euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel secundæ personæ: vt *Ego pauper laboro*. *Tu diues ludis*. Est ergo Euocatio immediata tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio.

Obseruandum

Obseruandum verò est, verbum semper cõuenire cum persona euocante: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Nam in Euocatione quatuor sunt: Persona Euocans, quæ semper est prima vel secunda: Euocata, quæ semper est tertia: Verbum, quod semper est primæ vel secundę personæ: & Absentia coniunctionis.

In Euocatione, persona vocans & euocata, aliquando sunt diuersorum numerorum, vtpote vel cum persona euocata careret numero singulari: vt *Ego tuæ delitiæ istuc veniam.* Aut cùm est nomen collectiuum: vt *Magna pars studiosorũ amœnitates quærimus.* hîc subauditur *nos.* Aut deniq; cùm est nomen distributiuum: vt *In magnis læsi rebus vterq; sumus.* subintelligitur *nos.* Euocatio varia.

Duplex autem est Euocatio, Explicita, vbi tã persona euocans quàm euocata exprimitur: & Implicita, vbi persona euocans subintelligitur: vt *Sum pius Aeneas.* subintelligitur Ego. *Populus superamur ab vno.* subauditur *nos.*

SYLLEPSIS.

SYllepsis, seu Conceptio, est comprehensio indignioris sub digniore, à συμ con, & λύβω sumo.

Duplex autem est conceptio: Personarum scilicet, quoties persona concipitur cum persona: & Generum, quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur obseruabis.

Copulatum per cõiunctionem, Et, nec, neq;, & cum pro Et acceptum, est pluralis numeri: ac proinde verbum, aut adiectiuum aut relatiuum exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectium, aut relatiuum, genere & persona cũ digniore supposito, ac substantiuo quadrabit: vt *Quin tu & soror facitis? Ego & mater miseri perimus. Tu & vxor qui adfuistis, testes estote.*

Conceptio Personarum.

Dignior enim est persona prima quàm secunda aut tertia, & dignior secunda quàm tertia: vt *Ego & pater sumus in tuto. Tu atque frater estis in periculo. Neque ego, neque tu sapimus.* Dignior personę.

Vergilius. *-diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*

Idem. -*Rhemus cum fratre Quirino Iura dabant.*

Cum. Cum tamen singulare verbum magis amat: vt *Tu quid ego & populus mecum desiderat, audi.*

Conceptio Generum.

Dignius genus. Dignius etiam est masculinum genus quàm fœmininũ aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrum: vt *Rex & regina beati. Chalybs & aurum sunt in fornace probati. Hinc per vim, leges & plebiscita coactæ.*

At cùm substantiua res inanimatas significant, adiectiuum aut relatiuum vsitatiùs in neutro genere ponitur: vt Vergilius. *-cum Daphnidis arcum Fregisti, & calamos, quæ tu peruerse Menalca, Et cũ vidisti puero donata, dolebas.* Salust. *Ira & ægritudo permista sunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & discordia ciuilis, grata fuerunt. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.*

Porrò conceptio aliàs directa est, nempe cùm concipiens. i. dignius, & conceptum, id est indigni⁹, copulantur per Et, vel atque, vel que: aliàs indirecta, cùm copulantur per Cùm: vt *Ego cum fratre sumus candidi.* Vbi vtraq; Conceptio est indirecta.

Est etiam quædam Conceptio generum Implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec gen⁹ cõceptum explicãtur, sed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam, Vterq; est formosus: loquens de sponso & sponsa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterque iacet.* loquens de Marte & Venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

PRolepsis seu Præsumptio, est pronunciatio quędam rerũ summaria. Fit autem quum congregatio siue totum, cum verbo vel adiectiuo aptè coheret: deinde partes totius ad idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hîc congregatio seu totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri: vt *Duæ aquilæ*. aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrsis*. Nam copulatum æquiualet plurali: vt

Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum:
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt
Populus viuit, alij in penuria, alij in delitijs.

Sulpitius & Aldus, quinque dicunt in prolepsi esse necessaria: Congregationem, vt in priore exemplo, *Duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*: Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinationem, vt *ab oriente & occidente*: & ordinem, videlicet quod totum præcedat, partes sequantur.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrunt, hic à dextra, ille à sinistra, Hippodromi.* & Implicita, in qua aliquid tacetur: vt *Alter in alterius iactantes lumina vultus,*
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet, *Et alter in alterius*. Et, *Alter alterius onera portate*. vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione, videlicet, *Et alter alterius*. Ter. *Curemus æquam vterque partem*. hic totum *nos*, subintelligitur: & partes *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque*.

Diomedes Prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestum est, antè describimus: vt Verg. *-Lauiniaq; venit Littora*. Lauinium enim nondum erat, quũ Aeneas veniret in Italiam. Dicitur verò Prolepsis à πρὸ quod est ante, & λήβω, sumo.

ZEVGMA.

Zeugma, est vnius verbi vel adiectiui, viciniori respondentis, ad diuersa supposita reductio: ad vnum quidem expressè, ad alterum verò per supplementum: vt Cicer. *Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omniũ, nihil hic munitißimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt?* Hic *Mouerunt*, expressè reducitur ad *ora vultusq;*: at ad cætera per supplementum. Subintelligendum est enim, præsidium mouit, vigiliç mouerunt, timor po-

puli mouit, bonorū concursus mouit, habendi senatus locus mouit. Attamen quando est comparatio vel similitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt *Ego melius quā tu scribo.* *Ego sicut fœnum arui.* *Hoc ille ita prudenter atque ego fecisset.*

Item per nisi: vt Terentius. *Talem filium nulla nisi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui soleant: vt

Quid nisi secretæ læserunt Phyllida syluæ.

De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui suprà est dictum: vt Cicero. *Quare vt arbitror, prius hîc te nos, quàm istic tu nos videbis.*

Tribus modis fit Zeugma. In persona: vt *Ego & tu studet.*

In genere: vt *Maritus & vxor est irata.*

In numero: vt *-hîc illius arma, Hîc currus fuit.*

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur protozeugma: vt *Dormio ego & tu.* Quandoq; in medio, & vocatur Mesozeugma: vt *Ego dormio & tu.* Quandoque in fine, & vocatur Hypozeugma: vt *Ego & tu dormis.*

Requirūtur autem in Zeugmate quatuor: Duo substātiua: vt *Rex & regina.* Cōiunctio, quę vel copulatiua vel disiūctiua, vel etiam expletiua esse potest: vt Et, vel, &c. Verbū vel adiectiuum: vt *Irata est.* & quod verbum vel adiectiuum viciniori supposito respondeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego.* *Cœnas quando nos.*

Quando verbum ad duo supposita reducitur, & cum vtroque conuenit, est Zeugma, vt dicūt Locutionis, nō Constructionis: vt *Ioannes fuit piscator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quasi copulatum à Græco verbo ζευγνύω, vel ζευγνύμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

Synthesis, est oratio congrua sensū, non voce: vt Vergilius. *Pars in frusta secant.* *Gens armati.*

Fit autem Synthesis nunc in genere tantùm, idq; aut sexus discernendi causa: vt *Anser fœta.* *Elephantus grauida.* aut supplementi gratia: vt *Præneste sub ipsa.* subauditur *vrbe.* *Centauro in magna.* subintelligitur *naui.*

Nunc

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.* Nūc verò in genere & numero simul: vt *Pars mersi tenuere ratem.* Vergilius. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera paßi.*

Dicitur autem Synthesis, à σὺν, quod est con, & θέσις positio: quia est cōpositio, id est, cōstructio, facta gratia significationis.

ANTIPTOSIS.

Antiptôsis, ab ἀντὶ quod est pro, & πτῶσις casus, est positio casus pro casu, idque interdum non inuenustè: vt Verg. *Vrbem quam statuo vestra est.* Terent. *Populo vt placeret, quas fecisset fabulas. Sermonem quem audistis, non est meus. Eius non venit in mentem.* pro *id.*

Quanquam hîc *venit*, impersonaliter potius vsurpari existimādum est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegantia referti.* pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne estis autores mihi?* pro *eius.* Interdum autem fit durior Antiptôsis: vt *Salue primus omnium parens patriæ appellate.* pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occisurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNECDOCHE.

Synecdoche, est cum id quod partis est, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod solis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem significantia: item verba passiua & neutralia, significantia aliquam passionem, possunt regere accusatiuum aut ablatiuum, significantem locum in quo est proprietas aut passio: vt *Aeger pedes*, vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput*, vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra bipenni.* *Effusas laniata comas, contusáque pectus.*

Nam illæ græcæ phrases sunt, *Excepto quod non simul esses. Cætera lætus. Cætera similis, vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche, à σὺν quod est con, & ἐκδέχομαι suscipio, videlicet, quod totum cum sua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ constructionis elegantius pernoscere, legat Thomam Linacrum, de Eclipsi, Pleonasmo, & Enallage, deq; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copiosè disserentem.

DE PROSODIA.

PROSODIA, est quæ rectam vocum pronuntiationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia, in { Tonum, Spiritum, Tempus.

Tonus. Tonus, est lex vel nota, qua syllaba in dictione eleuatur, vel deprimitur.

Est autem tonus triplex, { Acutus, Grauis, Circumflexus.

Tonus acutus, est virgula recta, ascendens in dexterã, sic ´.

Grauis est virgula obliqua, descendens in dexteram ad hũc modum, \`.

Circumflexus, est quiddam ex vtrisq; conflatũ, hac figura, ^.

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars, in summo literæ apposita, quam sic pinges, '.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt *Tanton' me crimine dignum dixisti?* pro *tantóne*.

Spiritus. Spiritus duo sunt, Asper, & Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba. vt *Homo, Honor*.

Leuis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt *Amo, Onus*.

TONORVM REGVLA I.

Monosyllaba. Monosyllaba dictio breuis, aut positione longa, acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx*. Natura longa circumflectitur: vt *spês, flôs, sâl, thûs, rûs*.

REGVLA II.

Dissyllaba. In dissyllaba dictione, si prior lõga fuerit natura, posterior breuis, prior circumflectitur: vt *Lûna, Mûsa*. In cæteris acuitur: vt *Situs, látus, sólers*.

REGVLA III.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértus, penátes*. Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt *Dóminus, Póntifex*.

Excipiuntur composita à facio: vt *Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit*, quæ penultimam acuunt.

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur

cumflectitur penultima: vt *Românus, amâtor*.

Composita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Madefis, calefit, benefit, satisfit*.

APPENDIX.

Quia hodie propter hominum imperitiam circumflexus ab acuto vix prolatione discernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA IIII.

Quinque sunt, quæ tonorum regulas perturbant. *Quæ tonos perturbant.*

DIFFERENTIA.

Differentia tonum transponit: vt Vná aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic có, alió, aliquó, continuó, sedulò, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, & id genus alia: putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliâs, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa, circumflectitur: vt Verg. *-illius ergô venimus*. Hæc igitur omnia sicut græca acutisona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia uerò grauantur.

Sic differentię causa, antepenultima suspenditur in his, Déinde, próinde, périnde, aliquando, síquando, néquando, húcusque, á longe, dé longe, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quínimo, enímuero, propémodum, ádmodum, áffabre, intereá loci, nihiló minus, pauló minus, cum nõ sunt orationes diuersę, uti sunt pube‿tenus, crurum‿tenus: nõ enim cõposita sunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio tonum inuertit, id quod vsu venit in præpositionibus, quæ postpositæ grauantur: vt

Transtra per & remos. Te penes imperium.

ATTRACTIO.

Attractio tonum mutat cũ post vocabulũ aliquod sequitur cõiunctio inclinatiua: vt Que, ne, ue, Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámque acuunt: vt *Lumináque laurúsque Dei*. Sic Dum, sis, nam, pare lea.

Vbi autem est manifesta compositio, non variatur tonus: ut Dénique, vtique, itaque, vndique, hiccine, & huiusmodi.

Vbique tamen temporis sui tonum seruat, & vbîuis.

CONCISIO.

Concisio transfert tonum, cum dictiones per syncopen aut apocopen castrãtur. Tũc enim tonũ retinent integrę dictionis; vt Vergili, Valeri, Mercuri : pro Vergilij, Valerij, Mercurij.

Sic quędam nomina & pronomina syncopata, circũflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, nostrâs, vestrâs, cuiâs : ab Arpinâtis, Rauennâtis, nostrâtis, &c. Sic Donec à donecum. Sic hûc, illûc, istûc, adhuc, pro hucce, illucce, &c. Et composita à dic, duc, fer, fac: pro benedic, reduc, calefac.

IDIOMA.

IDIOMA, hoc est linguæ proprietas, tonum variat, adeò, vt si dictiones græcæ integrè ad nos veniant, seruent tonum suum: vt Symóis, períphas, penultimam acuunt, at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam.

Quæ autem prorsus Latina fiunt, Latinum quoque tonum seruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licet apud græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, sóphia, symphónia, tonũ recipiunt in antepenultima, licet in sua lingua habeãt in penultima.

Porrò si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes in prosa oratione, semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Mediocris.

DE CARMINVM RATIONE.

HACTENVS de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarum tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus. Tempus, est syllabæ pronunciandæ mensura.

Syllaba. Syllaba breuis, vnius est temporis, Longa verò duorum.

Tempus breue sic notatur, ᴗ. vel sic, v.

Longum autem sic, –, *vel sic*, ^: vt – u Terra.
Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Est autem Pes, duarum syllabarum pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione. **Pes.**

Pedum alij dissyllabi, alij trissyllabi.
De tetrasyllabis autem non multũ attinet ad hoc nostrum institutũ disserere.

Dissyllabi sunt,	Spondæus,	vt,	– –	*Virtus.*
	Pyrrhichius,		v v	*Deus.*
	Trochæus,		– u	*Panis.*
	Iambus,		v –	*Amans.*
Trissyllabi octo,	Molossus,	vt,	– – –	*Magnates.*
	Tribrachus,		v v u	*Dominus.*
	Dactylus,		– v v	*Scribere.*
	Anapæstus,		v v –	*Pietas.*
	Bacchius,		v – –	*Honestas.*
	Antibacchius,		– – v	*Audire.*
	Amphimacer,		– v –	*Charitas.*
	Amphibrachus,		v – v	*Venire.*

Porrò pedes iusto numero atq; ordine concinnati, Carmen constituunt. Est enim Carmen, oratio iusto atque legitimo pedum numero constricta. **Carmen.**

Carmen composituro, in primis discendum est, pedibus ipsum ritè metiri, quam Scansionem vocant.

Ast autem Scansio, legitima carminis in singulos pedes cõmensuratio. ***Scansio.***

SCANSIONI ACCIDENTIA.

Scansioni accidunt Synalœpha, Eclipsis, Synæresis, Diæræsis, & Cæsura.

Synalœpha, est elisio quædam vocalis ante alterã in diuersis dictionibus: vt *Sera nimis vit' est crastina, viu' hodie.* ***Synalœpha.***

Fit & interdum in vna dictione: vt Dij, dijs, ijdem, ijsdem, deinde, deinceps, semianimis, semihomo, semiustus, deest, deero, deerit. & similia.

At heu & ô, nunquam intercipiuntur.

Eclipsis, est quoties m, cum sua uocali perimitur, proxima dictione á uocali exorsa: ut ***Eclipsis.***

Monstr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptum. pro *monstrum, horrendum.*

horrendum, informe, &c.

Synæresis. Synæresis, est duarum syllabarum in vnam contractio: vt Verg. *Seu lento fuerint aluaria vimine texta.* pro *aluearia.*

Diæresis. Diæresis, est vbi ex vna syllaba dissecta fiunt duæ: vt

–∪∪ – – – –∪∪ –∪∪ –

Ouidius. *Debuerant fusos euoluisse suos.* pro *euoluisse.*

Cæsura. Cæsura, est quum post pedem absolutum, syllaba breuis in fine dictionis extenditur.

CAESVRAE SPECIES SVNT,

Triemimeris. Triemimeris, ex pede & syllaba: vt

–∪∪ –∪∪ – – –∪∪ –∪∪ – –

Vergilius. *Pectoribus inhians spirantia consulit exta.*

Penthemimeris. Penthemimeris, ex duobus pedibus & syllaba: vt

–∪∪ –∪∪ – – – – –∪∪ – –

Vergilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris. Hepthemimeris, ex tribus pedibus & syllaba: vt

– – – – –∪∪ – – –∪∪ – –

Idem. *Ostentans artem pariter arcumq; sonantem.*

Enneëmimeris. Enneëmimeris, constat ex quatuor pedibus & syllaba: vt

–∪∪ –∪∪ – – – – –∪∪ – –

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM.

ARMINVM genera, de quibus nos hoc loco potissimùm tractare decreuimus, sunt Heroicum, Elegiacum, Asclepiadeum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum.

CARMEN HEROICVM.

Hexametrum. Carmen Heroicum, quod idem Hexametrũ dicitur, constat pedibus numero quidem sex, genere verò duobus, dactylo & spondeo. Quintus locus dactylum, sextus spondeum peculiariter vendicant. Reliqui hunc vel illum, prout volumus. –∪∪ –∪∪ –∪∪ – – –∪∪ – –

vt Vergilius. *Tytire tu patulæ recubans sub tegmine fagi.*

Reperitur

Reperitur aliquando spondæus etiam in quinto loco: vt

-vv -vv -- -vv -- --

Idem. *Chara Deûm soboles, magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiusque versus syllaba habetur communis. Nota.

CARMEN ELEGIACVM.

Carmen Elegiacũ, quod & Pentametri nomen habet, è duplici constat Penthemimeri, quarũ prior duos pedes, dactylicos, spondaicos, vel alterutros comprehendit, cũ syllaba longa: altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllaba item longa. -- -vv - -vv -vv - Pentametrum.

Ouidius. *Res est solliciti plena timoris amor.*

CARMEN ASCLEPIADAEVM.

Carmen Asclepiadeum, cõstat ex penthemimeri, hoc est spõdeo & dactylo, & syllaba lõga, & duobus deinde dactylis: vt

Horatius. *Mæcenas atauis ædite regibus.* -- -vv - -vv -vv

SAPPHICVM.

Carmen Sapphicum, constat ex trochæo, spondeo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

Horat. *Iam satis terris niuis, atque diræ.* -v -- -vv -v -v

In hoc tamen carminis genere, post tres versus additur Adonicum, quod constat est dactylo & spondeo: vt Adonicum.

Horat. *Integer vitæ, scelerisq; purus,* -v -- -vv -v -v
Non eget Mauri iaculis nec arcu, -v -- -vv -v -v
Nec venenatis grauida sagittis, -v -- -vv -v -v
Fusce pharetra. -vv --

PHALEVCIVM SIVE ENDECASYLLABVM.

Carmen Phaleucium, siue Endecasyllabum, constat ex spõdeo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

Quoquo diffugias pauens Mabili, -- -vv -v -v -v
Nostrum non poteris latere nasum.

IAMBICVM ARCHILOCHIVM.

Legitimus versus Iambicus, è solis constat Iambis: vt

Suis & ipsa Roma viribus ruit. v- v- v- v- v- v-

Recipit

Recipit tamen interdum in locis imparibus, pro Iambo tribrachum, spondeum, dactylum, anapæstum: atque in paribus tribrachum, spondeum rariùs.

Hoc carmen in duo genera diducitur, Dimetrum, & Trimetrum, siue Senarium

DIMETRVM.

Dimetrum constat ex quatuor pedibus: vt

O Carminum dulces notæ, -- v- -- v-
Quas ore pulchra melleo -- v- -- v-
Fundis, lyræq; succinis. -- v- -- v-

TRIMETRVM SIVE SENARIVM.

Trimetrum, senis constat pedibus: vt

Qui nos damnant, sunt histriones maximi. -- -- -- v- -- v-
-vv -vv -- -- -- v-

Iuuenalis. *Nam Curios simulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE PRIMARUM SYLLABARUM.

RIMARVM syllabarum quantitas, octo modis cognoscitur.

Positione, Vocali ante vocalē, Diphthongo, Deruatione, Compositione, Præpositione, Regula, Exemplo, seu autoritate.

POSITIO. Regula I.

I. Vocalis ante duas consonantes, aut duplicem in eadem dictione, vbique positura longa est: vt *ventus, axis, patrizo.*

II. Quod si cōsonans priorem dictionem claudat, sequēte item à consonante inchoante, vocalis præcedens, etiam positione longa erit: vt *Maior sum quàm cui poßit fortuna nocere.*

Syllabæ, ior, sum, sit (*& sit*) positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuem exeat, sequente à duab⁹ cōsonantibus incipiente, interdū, sed rariùs producitur: vt *Occulta spolia & plures de pace triumphos.* -- -vv -- -- -vv --

III. Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, communis redditur

redditur: vt *Patris, volucris*. Longa verò non mutatur: vt *Aratrum, simulachrum*.

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram in eadem dictione, vbique breuis est: vt *Dĕus, præamplus, tŭus, pĭus*.
Excipias genitiuos in ius, secundam pronominis formam habentes: vt Vnîus, illîus, &c. vbi, i, communis reperitur, licet in alterĭus semper sit breuis, in alīus semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, ubi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciēi, alioqui non: ut Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi etiam in fio, longa est, nisi sequantur E & R simul: vt Fĭerem, Fĭeri.
Iuuenalis. *Sic fiunt octo mariti.* — — — — ∪ ∪ — —
Idem. *Quod fieri non posse putes.* — ∪ ∪ — — — ∪ ∪ —

Ohe Interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

REGVLA II.

Vocalis ante alteram in græcis dictionibus, subinde longa fit: vt Dicite Pīerides. Respice Lāerten. Et in possessiuis: vt Aenēia nutrix, Rhodopēius, Orphēa.

REGVLA III.

Omnis diphthongus apud Latinos longa est: vt Aūrum, neuter, musæ, nisi sequente vocali: vt Præire. *Diphthongus.*

DERIVATIO. REGVLA IIII.

Deriuatiua, eandem cum primitiuis quantitatem sortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo. Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt. Cuius generis sunt

Vox vōcis, à vŏco.	Iūcundus, à iŭuo.
Lex lēgis, à lĕgo.	Iūnior, à iŭuenis.
Rex rēgis, à rĕgo.	Mōbilis, à mŏueo.
Sēdes & sedile, à Sĕdeo.	Hūmanus, ab hŏmo.
Iūmentum, à iŭuo.	Vōmer, à vŏmo.
Fōmes & Fōmentum, à Fŏueo.	Pēdor, à pĕdo.

Sunt & contra, quæ à longis deducta, corripiuntur: qualia

sunt,
- Dux dŭcis, à dūco.
- Dĭcax, maledĭcus, & id genus multa, à dīco.
- Fĭdes, à Fīo.
- ărena, ărista, } ab āreo.
- Pŏsui, à pōno.
- Gĕnui, à gīgno.
- Frăgor, Frăgilis, } à frāngo.
- Nŏto, as, à nōtu.
- Năto, as, à nātu.
- Dĭsertus, à dīssero.
- Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex utroque genere, quæ relinquuntur studiosis inter legendum obseruanda.

COMPOSITIO. Regula quinta.

V. Composita, simplicium quantitatem sortiuntur: vt

Pŏtens, Impŏtens. } { Sôlor, Consôlor. } { Lĕgo, is, Perlĕgo. } { Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hæc breuia, à longis enata: nempe

Innŭba, Pronŭba, } à nūbo. { Deiĕro, Peiĕro, } à iūro.

PRAEPOSITIO. Regula sexta.

VI. Ex præpositionibus, hæ vbique producuntur: A, de, præ, se, e, nisi vocali sequente: vt *Vnda dĕhiscens.* *- sudibúsue præustis.* apud Vergilium.

Prō quoque longa est, præterquam in istis: Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago pro stirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiscor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Procuro, profundo, propello, propulso, propago, as, primam syllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, græca sunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di etiam producitur, nisi in { Dĭrimo, & Dĭsertus.

Reliquæ præpositiones, si positio sinat, corripiuntur. Cuiusmodi sunt: Ad, ob, ab, sub, re, in, &c.

REGVLA. Canon I.

Omne præteritum dissyllabum, priorem habet longam: vt

Lēgi.

Lĕgi, ēmi. Excipias tamen Fĭdi à findo, bĭbi, dĕdi, scĭdi, stĕti, tŭli.

Canon II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt

Pĕpendi,	Pĕpedi,	Pŭpugi,
Tĕtendi,	Tŭtudi,	Dĭdici,
Tŏtondi,	Fĕfelli,	Cĕcĭdi, à cado.
Mŏmordi,	Tĕtigi,	Cĕcîdi, à cædo.

Quin & supinum dissyllabum, priorem quoq; producit: vt

Mōtum,	Excipe	Quĭtum,	Rŭtum,
Lātum,		Sĭtum,	Rătum,
Lōtum,		Lĭtum,	Dătum,
Crētum.		Itum,	Sătum.

Et Cĭtum à cieo, es: nam cītum à cio cis, quartæ, priorem habet longam.

Exemplum, seu autoritas.

Quarum verò syllabarũ quantitas, sub prædictas rationes non cadit, à poëtarũ vsu, exemplo atq; autoritate petenda est, cetissima omnium regula. Discant ergò pueri obseruare ex poëtis cõmunes primarũ syllabarũ quãtitates, cuius sortis sunt, Britannus, bithynus, cacus, cosyra, crathis, pachinus, palatiũ, pelion, critic⁹, curetes, Diana, fidene, gradiuus, hynnul⁹, pyrene, rubigo, rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, orion, rudo, Sychæus, sycanius, & similia.

Quæ primam habeant communem.

DE MEDIIS SYLLABIS.

MEdiæ syllabæ, partim eadem ratione qua primę, partim etiam ex incrementis genitiui, atq; coniugationis analogia cognosci possunt.

De incrementis genitiui nominum polysyllabarũ, supra in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, si quid de hac re hæsitaueris. Cætera frequens lectio, & optimorum Poëtarum obseruatio facile suppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis Rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam esse natura, præterquam in do, & eius compositis, quãdo hu-

Coniugationum analogia.

 ius

ius sunt coniugationis: vt

Dămus, Circundămus,	Dabis, Circundăbis,	Dăre, Circundăre.

Prætereà syllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi subiunctiui, vbiq; pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione prosa, longas esse debere, in carmine verò indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: vt Præterito, Amauérimus, amauéritis: Futuro Amauerîmus, amauerîtis.

Est & vbi mediæ syllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ subiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharsalia, Bathauus, Sydonius, & similia.

Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt Clandestînus, mediastînus, parietînus, matutînus, vespertînus, repentînus.

Præter hæc sequentia, Diútĭnus, Crastĭnus, Pristĭnus, Perendĭnus, Hornotĭnus, Serotĭnus, Oleagĭnus, Fagĭnus, Cedrĭnus, Carbasĭnus.

Et reliqua materialia, siue à metallorum nominibus formata in *inus*, qualia sunt permulta à græcis vocib⁹ deducta in ινος: vt Crystallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamantĭnus, &c. Cætera fœliciùs docebit usus & poëtarum obseruatio, quàm vllæ grammaticorum regulæ, quas fine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent.

Quare illis prætermissis, ad vltimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Q Vanquam vltimæ syllabæ ipsum literarum numerum aut æquant aut etiam superant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

Primùm, A finita, producuntur: vt Amā, contrā, ergā. Excipias pută, ită, quiă.

Item nominatiuos, accusatiuos & vocatiuos in A, cuiuscunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter vocatiuos

in A, à græcis in As: vt ô Aeneā, ô Thomā.

Numeralia in ginta, A finalem habent communem, sed frequentiùs longam: vt Triginta, quadraginta.

In b, d, t, desinentia, breuia sunt: vt ăb, ăd, capŭt. B, D, T.

E finita, breuia sunt: vt Marĕ, penĕ, legĕ, scribĕ. E.

Excipiendæ sunt omnes, voces quintæ inflexionis in E: vt Diē, fidē, vnà cum aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, postridiē, quarē, qua de rē, ea rē, & si qua sunt similia.

Et secundæ item personæ singulares imperatiuorum actiuorum, secundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē.

Producuntur etiam monosyllaba in E: In E monosyllaba.

vt {Mē, Tē, Sē,} Præter {Quĕ, Ne, Ve,} coniunctiones enclyticas.

Quin & aduerbia quoque in E, ab adiectiuis deducta, E, longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro valide. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ tamen & malĕ, corripiuntur.

Postremò, quę à græcis per η scribuntur, natura producuntur, cuiuscunq; fuerint casus, generis, aut numeri: vt Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I, finita, longa sunt: vt Dominī, magistrī, amarī, docerī. I.

Præter Mihi, tibi, sibi, vbi, ibi, quæ sunt communia.

Nisi verò & quasi, corripiuntur. Cuius etiā sortis sunt datiui & vocatiui græcorū, quorum genitiuus singularis in Os breue exit: vt Huic {Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ,} Vocat. ô {Amaryllĭ, Alexĭ, Daphnĭ.}

L finita, corripiuntur: ut Animăl, Annibăl, mĕl, pugĭl, sōl, consŭl. Præter nīl contractum à nihil. Et barbara quædam in El: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl. L.

N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophō, nōn, dæmōn. N.

Excipe Forsan, forsităn, ăn, tamĕn, attamĕn, veruntamĕn.

Corripitur & In, cum compositis: vt Exĭn, subĭn, deĭn, proĭn. In.

Accedunt his & voces illæ quæ per apocopen castrantur: vt

Men? Viden? Audin? Nemon?

n. Nomina item in en, quorum genitiuus in ĭnis correptum habent: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tibicĕn ĭnis.

Or. Græca etiam in on, per o paruum, cuiuscunque fuerint casus: vt Nominat. Iliŏn, peliŏn. Accusatiuo Caucasŏn, pylŏn.

In. Quædam etiam in In: vt Alexĭn. In Yn: vt Ityn.

An. In An quoque à nominatiuis in A: vt

Nominatiuo { Iphigenia, Aegina, } Accusatiuo { Iphigeniăn. Aeginăn.

Nam in An, à nominatiuis in As, producuntur: vt

Nominatiuo { Aeneas, Marsyas, } Accusatiuo { Aeneān. Marsyān.

initis. O finita, communia sunt: vt Amo, virgo, porro, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in Do. Præter obliquos in o, qui semper producuntur: vt Huic dominō, seruō. Ab hoc Templō, damnō.

Et aduerbia à nominibus deriuata: vt Tantō, quantō, liquidō, falsō, primō, manifestō. &c.

Præter sedulò, mutuò, crebrò, sero, quæ sunt communia.

Cæterum modŏ & quomodŏ, semper corripiuntur.

Cito quoque, vt & ambo, duo, atque homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in o, producuntur: vt Dō, eō: vt & ergō pro causa.

Item græca per ω cuiuscunque fuerint casus: ut Hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō, Apollō.

R. R finita, corripiuntur: vt Cæsăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr, turtŭr. Cor semel apud Ouidium productum legitur: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

Molle meum leuibus cor est violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr.

Pār quoque cum compositis: vt Compār, impār, dispār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ desinunt: vt Aēr, cratēr, statēr, charactēr, æthēr, sotēr.

Præter patĕr & matĕr, quæ apud latinos vltimam breuem habent.

habent.

S finita, pares cum numero vocalium habent terminationes, nempe, As, es, is, os, us. S.

Primò, As finita, producuntur: ut Amās, musās, maiestās, bonitās. As.

Præter Græca, quorum genitiuus singularis in dos exit: vt Archas, Pallăs. Genitiuo Archadŏs, Palladŏs.

Et præter accusatiuos plurales nominum crescentium: vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accusatiuo pluralis, Heroăs, Phyllidăs.

Es finita, longa sunt: vt Anchisēs, sedēs, docēs, patrēs. Es.

Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui crescentis corripiunt: vt Milĕs, segĕs, ariĕs, abiĕs, pariĕs, diuĕs, præpĕs, cerĕs. Sed Pes cum compositis, Bipēs, tripēs, quadrupēs, longum est.

Es quoque à sum, vnà cum compositis corripitur: vt Potĕs, adĕs, prodĕs, obes.

Quibus penĕs adiungi potest, vnà cum neutris ac nominatiuis pluralibus grecorum: vt Hyppomanĕs, cacoëthĕs, Cyclôpĕs, Naiadĕs.

Is finita, breuia sunt: vt Parĭs, panĭs, tristĭs, hilarĭs. Is.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt Musīs, mensis à mensa, dominīs, templīs.

Item queīs pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis: vt Samnīs, Salamīs. Genitiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in Eis diphthongum desinunt, siue Græca, siue Latina, cuiuscunque fuerint numeri aut casus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monosyllaba item omnia: vt Vīs, līs: præter Is & quis nominatiuos: & Bīs apud Ouidium.

Istis accedunt secundæ personæ singulares verborum in is, quorum secundæ personæ plurales desinunt in ītis, penultima producta, vnà cum futuris subiunctiui in Ris: vt Audīs, velīs, dederīs. Pluraliter, Audîtis, velîtis, dederîtis.

Os finita, producũtur: vt Honōs, nepōs, dominōs, seruōs. Os.

Præter compŏs, impŏs, & ŏs ossis. Et græca per o paruum: vt Delŏs, chaŏs, Palladŏs, Phyllidŏs.

Vs finita, corripiuntur: vt Famulŭs, regiŭs, temp⁹, amam⁹

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis: vt { Salūs, Tellūs, } Genitiuo { Salûtis. Tellûris.

Longæ sunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & vacatiuum singulares: vt Huius manūs, hæ manūs, has manūs, ô manūs. His accedunt etiam monosyllaba: vt Crūs, thūs, mūs, sūs. &c.

Et Græca item per ους diphthongum, cuiuscunque fuerint casus: vt Hic Panthūs, Melampūs. Huius Sapphūs, Cliūs.

Atque pijs cunctis venerandum nomen Iesus.

Postremò, u finita, producuntur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū.

Finis Grammatices.

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, AD CHRISTIANVM LVBEcensem, de ratione studij, epistola parænetica.

CVM TE incredibili quodam ardore literarum flagrare minimè dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortatore nihil op⁹ esse putaui, sed ei⁹, quam ingressus esses viç, duce modò ac tanquā indice, id quod mei officij esse iudicaui, videlicet, vt tibi homini nō modò multis modis copulatissimo, verum etiam iucundissimo, vestigia quibus ipse à puero essem ingressus, cōmonstrarem. Quæ si tu pari cura accipies, atq; ego dicturus sum, futurum confido, vt neq; me monuisse, neque te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, vt præceptorem tibi deligas quàm eruditissimum. Neque enim fieri potest, vt is rectè quenquam erudiat, qui sit ipse inerudit⁹: quem simulatq; nact⁹ eris, fac modis omnib⁹ efficias, vt ille patris in te, tu filij vicissim

ſim in illũ induas affectũ. Ad quod quidem cũ ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, (quod nõ min⁹ debeam⁹ his à quib⁹ rectè viuendi rationem, quàm à quibus viuendi initia ſumpſimus) tum mutua iſta beneuolentia tantùm ad diſcendum habet momenti, vt fruſtra ſis literarum præceptorem habitur⁹, niſi habueris & amicum. Deinde, vt te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodica, nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium: aſſiduitas verò & mediocritate ſua perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinione acernum accumulat. Satietate cum omnibus in rebus, tum in literis nihil pernicioſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio: Intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab his non minus abhorrentes: immò medijs ipſis ſtudijs perpetua quædam voluptas eſt intermiſcenda, vt ludũ potiùs diſcendi, quàm laborem exiſtimemus. Nihil enim perdiu fieri poteſt, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæq; ſtatim ac primùm diſce. Extremæ eſt dementiæ diſcere dediſcenda. Quod in curando ſtomacho ſolent præcipere medici, idem tibi in ingenijs ſeruandum puta. Caue ne aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, vtroq; enim iuxtà offenditur. Ebrardũ, Catholicontem, Brachilogũ, cæteroſq; id genus, quos percenſere neq; poſſum, neq; operæ præciũ eſt, ijs relinquito, quos barbariem immenſo labore diſcere iuuat. Initio nõ quã multa, ſed quàm bona, & quã benè percipias refert. Sed iam rationem accipe, qua poſſis nõ ſolùm rectius, ſed etiam faciliùs diſcere. Hoc enim in homine artifice præſtare ſolet artis ratio, vt tantundem operis cum rectiùs expeditiusq;, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tanquam in operas partire, id quod à Plinio ſecundo, & à Pio Pontifice Max. viris omniũ memoria præſtantiſſimis factitatũ legim⁹. Principio, quod caput eſt, præceptorem interpretãtem nõ attentus modò, ſed & auidus auſcultato, nõ contentus impigrè ſequi diſſerentem, aliquoties prçuolare cõtende. Omnia illius dicta memoriç, precipuè etiã literis mandabis, fideliſſimis vocũ cuſtodibus: quibus rurſus ita cõfidas caue, vt diues ille ridiculus apud Senecam, qui ſic animum induxerat, vt ſe tenere

Caluiſium Sabinum.

e Senec. crederet, quicquid ſeruorũ quiſquã meminiſſet. Noli cõmit-
ſtola 27 tere vt codices habeas eruditos, ipſe ineruditus. Audita ne ef-
Lucillũ. fluant, aut apud te, aut cum alijs retracta. Nec his cõtent⁹, aliquam temporis partem tacitè cogitationi tribuere memento, quã vnam D. Aurelius, tũ ingenio, tũ memoriæ in primis cõducere ſcripſit. Cõflictatio quoq;, & tanquam paleſtra ingeniorum, neruos animi præcipuè tum oſtendit, tum excitat, tum adauget. Nec ſciſcitare ſi quid dubitas, nec caſtigari ſi quid errabis, ſit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempeſtiua ſtudia fugito, nam & ingenium extingunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora muſis amica eſt, apta ſtudijs.

Prãſus, aut lude aut deambula, aut hilaris cõfabulare. Quid quod inter iſta ſtudijs quoq; locus eſſe poteſt? Cibi, nõ quantũ libidini, ſed quantum valetudini ſatis ſit, ſumito. Sub cœnam pauliſper inambula, cœnat⁹ idem facito. Sub ſomnũ exquiſiti quippiam, ac dignum memoria legito, de eo cogitantem ſopor opprimat, id experrectus à teipſo repoſcas. Plinianum illud animo ſemper inſideat tuo: Omne perire tempus, quod ſtudio non impertias. Cogita iuuenta nihil eſſe fugatius, quæ vbi auolarit ſemel, redit nunquam. Sed iam hortator eſſe incipio, indicem pollicitus. Tu ſuauiſſime Chriſtiane, hanc formam, aut ſi quàm poteris meliorem, ſequere, ac benè vale.

DE MODO REPETENDAE LECTIONIS, EODEM ERASMO AVTORE.

VIBVSDAM prima ac vnica ferè cura eſt, ſtatim ad verbum ediſcere: quod equidem non probo: eſt enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius. Quorſum enim attinet, pſitaci more, verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuò relege, ita vt vniuerſam ſententiam paulò altiùs animo infigas. Deinde à calce rurſus ad caput redibis, & ſingula verba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curam attinent, videlicet, ſi quod verbum obſcurum, aut ancipitis deriuationis, ſi heteroclitæ coniugationis, quod ſupinum, quod

præteritum

præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi nonnulla.

Hoc vbi egeris, rursum de integro percurrito, ea iam potissimùm inquirens, quæ ad artificium Rhethoricũ spectant. Si quid venustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum esse videbitur, annotabis indice, aut asterisco apposito.

Verborum compositionem inspicies, orationis decora scrutabere, autoris consilium indagabis, qua quicq; ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehementius, caue præter casam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs teipso rationem exige, quare tãtopere sis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parem cœperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut cõpositionis harmonia, aut (ne omnia persequar) simili quapiam causa cõmotũ fuisse.

Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium vetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo nõ inepta, si quid breuiter acutè, aut alioqui ingeniosè dictũ esse videbitur, id tãquam thesaurum quendã animo diligenter reponendum ducito ad vsum & ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorũ virorũ summo ingenio summis vigiliis elucubrata scripta, vt millies relecta, magis magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculũ ostendãt. Id quod tibi in tabula tua sæpenumerò, nec sine causa laudata euenire solet, quod antea nõ animaduertisses, idem tibi multò amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quartò, ac quę ad philosophiã, maximè verò Ethicen referri posse videantur, circũspicies, si quod exemplũ quod moribus accõmodari possit. Quid autem est, ex quo non vel exemplũ viuendi, vel imago quædam, vel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxtà videmus. Hæc si facies, iam vel edidisceris, quanquã aliud egisti. Tum demùm si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tũ aut nullus erit, aut certè perquàm exiguus. Quid deinde? Restat, vt cũ studiosis cõgrediaris, tuas annotationes in medium proferas, vicissimq; illorum audias. Alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes,

 partim

partim castigari permittes. Postremò quod in aliis laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia à doctis laudantur, at ita, vt postea è latebris in arenam prodeamus, viriumq́ue nostrarum periculū faciamus. Id quod sapientissimè à Socrate est dictum: Experiamur vtrum partus ingeniorum vitales sint, nimirum obstetricum industriam imitati. Quare alternatim vtrisq́ue vtetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. VALE.

MAGISTER DISCIPVLOS AD studia literarum cohortans.

Vos ad se pueri primis inuitat ab annis,
Atque sua CHRISTVS uoce uenire iubet.
Præmiaq́ue ostendit uobis uenientibus ampla:
Sic uos, ô pueri, curat, amatq́ue Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Christo,
Prima sit hæc Christum noscere cura Deum.
Sed tamen ut Dominum possis cognoscere Christum,
Ingenuas artes discito parue puer.
Hoc illi gratum officium est, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiscum, studium ad commune uenite,
Ad Christum monstrat, nam schola nostra uiam.

Puer ante lectionem.

Aeterno soboles amata Patri,
Quem uox æthere missa, mādat uni
Audiriq́ue, coliq́ue Christe: qui nos
Ad te uoce iubes uenire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da sanctum mihi Spiritum, magistro
Vt monstrante uiam ingredi, Redēptor
Ad te qua liceat uenire possim.
Da cum moribus, artibusq́ue honestis,
Sacri dogmata puriora uerbi
Addiscam: sapientiáque & annis
Vt crescens, tibi plurimos, & ipse
Olim adducere, quæ facit beatos
Doctrinamq́ue alios docere possim.
Hæc est summa mei, caputq́ue uoti:
Quod ratum iubeas ut esse, per te
Ipsū Christe rogo, tuumq́ue nomē
Aeterno soboles amata Patri.

Puer

Puer orans ante Cibum.

Conditor & rector magni pater optime mundi,
Huc ades, & donis auxiliare tuis.
Nate Deo, nostræ reparator Christe salutis,
Vt cibus, ut positus fac bene potus alat.
Et tu sancte comes, dux solatórque piorum
Spiritus, huic mensæ mitis adesse uelis.
Corpora sic rectè pascentur nostra, nihilq;
Languida sic poterit lædere membra mali.

Post Cibum.

Corpora qui solito satiasti nostra cibatu,
Qui satias toto quicquid in orbe manet:
Pasce tuo, Genitor, mortalia pectora uerbo,
Nostraq; cœlesti nectare corda riga:
Quo pariter membris, pariter quo mente refectis,
Vsque tua liceat nos bonitate frui.
Tandem etiam placido uectos super æthera cursu,
Inter fœlices astra tenere choros.

Oratio Matutina.

CHriste, Dei æterni soboles æterna parentis,
Ex illibata Virgine natus homo:
Morte tua qui deuicta de morte triumphas
Et peccata tuo sanguine nostra lauas:
Ah uitam largire piis sine fine beatam,
Qui te cunq; fide non dubitante colunt.
O da peccati tangat mea pectora sensus,
Delicti ut pigeat, pœniteatq; mei.
Vtq; petens ueniam credam tibi uera professo,
Et studium de te pendeat omne meum.
Te solum uenerer, tibi discam fidere soli,
Vnicum & agnoscam te Dominum atq; Deum.
Néue tuo à cultu uesana mente recedam,
Resq; prior mihi sit nomine nulla tuo.
Ne me quicquã in uita, aut in nece separet abs te:
Sed semper famulus sim, maneamq; tuus. Amen.

OMNIVM
NOMINVM IN REGVLIS
Generum contentorum, tum Heteroclitorum, ac verborum, interpretatio aliqua.

Abdo,
Abscondo, occulto. } *To hyde.*
Abyssus, immensa quędam profunditas impenetrabilis. *A depth that by soundinge can not be founde.*
[A]carnan, gens ex quadā regiōe Gręcię. *The people [o]f Acarnania in Greece.*
[Ac]er, arbor. *A Maple tree.*
[Ac]erso, eo ad vocandum, vel voco. *To go to call.*
[Aci]es, acumen rerū secātium, exercitus instructio, [o]culi lumen. *An edge. The araye of an armye. The sight of the eye.*
[Ac]us, instrumentum sartoris, ac mulieris ornamentum. *A nedell, or an instrument wherwith women [d]id set their heare.*
[Ad]eps, omnis pinguedo siue carnis, siue alterius [r]ei. *Fatte.*
[Ad]ipiscor, assequutus sum. *To obtaine.*
[Ad]olescens, iuuenis adultus. *A stripling from twelue yeares to xxj.*
[Ad]or, frumenti genus vel farris. *Wheate.*
[Ad]uena, qui non est ciuis, sed externus. *A stranger.*
[Ae]ther, tota cœli syderumque substantia ac compago. *The whole substāce of the Spheres, from the fyre vnto the extremest circuite of heauen.*
[Ae]quor, mare, pelagus. *The sea, bicause nothinge ys [mor]e playne than it. for* Aequor *dothe generally signi[fie] a playne in any parcell of the worlde, It is taken [for t]he ayre also as,* Aspice bis senos volitantes gaudentes [ag]mine lęto; [ęthere]... ore cygnos.
[Ae]s, species metalli rubro colore, *Copper, and by[cau]se that in olde tyme monye was made of yt,* Aes *[som]e tyme doth signifie monye.*
[Af]finis, cognatus. *A kinseman by mariage.*
[Ag]nosco, est noscere id, quod nobis olim aut vi[su]m fuit, aut alia quapiam ratione cognitum, *To [re]cognise, to know a new, or to cum to remembrāce of.*
[Ag]o, facio. *To Doe.*
[Ag]rag as, vrbs Siciliæ. *A towne in the Isle of Sicile, called now Gergenti.*
[A]gricola, qui exercitat rem rusticā. *An husbādmā.*
[Alc]yon, auis maritima, hyeme pullos educans. *A certaine Sea byrde that leyeth in the sandes, and hatcheth in winter.*
[Al]es, quælibet auis, aut velox. *A byrde, or swifte.*
[Al]nus, genus arboris. *An alder tree.*
[Al]o, nutrio. *To nourishe.*
[Al]ter. *The other of the twoo.*
[Al]uus, qua sordes defluunt, aut eluūtur, *The panche, and some tyme the bealye without.*
Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quod mammis careant. *Certaine women of Scythia, so named for lackinge a dugge.*
Ambigo, circumago, circundo. *To cōpasse, to doubte.*
Amicio, vestio. *To clothe.*
Amnis, fluuius. *A Riuer.*
Anas, auis in aquis degens. *A ducke, or a drake.*
Ango, crucio, premo, vexo. *To trouble and vexe.*
Anguis, serpens in aquis degens. *A drye or a water snake.*
Animus, consilii principium. *The mynde.*
Anna, nomen mulieris. *Anna.*
Annuo, assentior. *To assent and agree vnto.*
Annus, tempus 365. dierum, et 6 horarum. *A yeare*
Anus, vetula. *An olde wyfe.*
Antes, ab ante, eminentes lapides, siue ultimæ columnæ quibus sustinetur fabrica. *The Pillers or sayling stones that sayleth ouer the wales to beare the frame, or the drye stone walle that incloseth a vineyarde, or the first sette or frontier of vines*
Antidotus, medicamētum contra uenena datum. *A preseruatiue against poyson.*
Antiæ, muliebres capilli in fronte demissi. *A womans forelockes.*
Antistes, in aliqua re summus. *A president or cheefe ruler, man or woman.*
Anxur, nomen vrbis Italię, quę nunc Tarentina dicitur. *Tarentine.*
Aperio, indico, refero. *To open, to shew, or to declare.*
Apes & apis, animal mellificum. *A bee.*
Apiscor, assequor, acquiro. *To obtaine.*
Apollo, deus quem Græci solem appellant. *The God of wisedome and Phisicke, and of Prophesye, and the God that caryeth the Sunne about*
Appendix, quod aliis adiunctū, quasi ex alio pendeat. *An appentise or a boote to encrease a thinge.*
Applico, & iungo, & aduenio. *To apply vnto, or to arriue*
Aptoton, nomen inuariabile, sed nullo defectum casu. *A nowne vndeclined, hauinge one termination in all the cases.*
Aqualis, vasis genus quo aqua tenetur ad pręben-dam eam manibus, *A Lauer or an Eawer.*
Arbor, vel arbos, notæ significationis. *A tree.*
Arceo, pello, & aduenire non sino. *To keepe awaye.*
Arcesso, voco & accuso. *To call, or to accuse, or to goe to accuse.*
Archas, ex Archadia popul⁹. *The people of Archadia.*

Arctus, vrsa, quam nostri septemtrionem dixerũt signum cœleste. *A signe called the Beare, or the wagon.*
Ardeo, vror, inflammor. *To be hote.*
Argos, oppidi nomen *A towne of the halfe Isle in Greece called Peloponesus.*
Arma, munimenta, scutũ, gladius, telum, & ex quibus prȩliamur. *Armour, or any kinde of weapon.*
Aruspex, qui uictimas inspicit. *He or she that seeth destinies by the bowels of beastes.*
As, est libra, id est duodecim vnciæ. *A pounde of xij. vnces, or the whole summe of any thinge.*
Assecla, qui continue & semper aliquid loquitur. *A Page or lackey, or continuall wayter.*
Athamas, nomen uiri. *A mãs name which should be sacrifised for his sonne Phryxus.*
Astu, dolo, fallaciis. *By deceyt or guile.*
Athenȩ, ciuitas Græciȩ, inter Achaiam & Macedoniam. *The citie of Athens.*
Athletes, pugil & luctator. *A champion, or he that striueth for a game.*
Atomus, corpus insecabile. *A mote, so small that it cannot be parted.*
Auceps, qui uel quȩ aues capit. *A fouler, mã or womã*
Audeo, sum ausus. *To be bold, to enterprise.*
Aueo, cupio. *To desire, or to couette.*
Augeo, maius facio, amplifico. *To encrease.*
Augur, qui futura pronunciat. *A southsayer, man or woman.*
Auernus, lacus Campaniæ prope Baias, quem Plutoni dicatũ opinabantur veteres. *A lake in Itaaly, where hence they thought was descent into hell.*
Auriga, qui uel quæ currum ducit. *A waggoner, a carman, or a carter.*
Auster, ventus flans a meridie. *The south winde.*
Autor, qui vel quæ aliquod opus facit. *The worker or doer of any thinge, man or woman.*
Axis, diametros mũdi, & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. *An axeltree. And by translation, the straight lyne that maye be imagined from the one pole to the other pole.*

B.

Bacchanalia, Dionysia, i. Bacchi festa. *The feaste of Bacchus.*
Bacchar, herba radicis odoratæ. *An herbe that the Frenche men cal, our Ladies gloues.*
Bacchus, deus vini. *The dronkẽ God, the God of wine.*
Baculus, bacillus & baculum, & hinc bacillum, scipio. *A staffe.*
Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut sanitatis aut abstergendarũ sordium causa lauamur. *A bathe.*
Barathrũ, erat locus profundior Athenis putei modo. *A certaine pitt by Athenes. Now it is taken for hell. It is also the hole were nye water entreth and falleth into the earth.*
Barbiton, instrumentum musicum, quod pulsatur plectro vel calamo. *The lute, or any like that is plaied on with a quille. It is also Barbitos, both masculine and feminine.*
Bellaria, cibi secundȩ mensȩ. *Iuncates.*
Bes, vnciȩ octo. *Eight vnces.*
Bibo, potum haurio, humorem attraho, *To drinke.*
Bidens, instrumentum duorũ dentiũ, vel ouis. *Any instrumẽt with two teeth, or a sheepe of two teeth, in the feminine gendre.*
Bifrons, habens duas frontes. *He or she that hath a face before, another behinde.*
Bilis, humoris genus. *It is with this word atra, melancholy, and with flaua, Cholere, and being vsed alone, is the same disease that* Cholera *is after* Cornelius Celsus. *See* Cholera.
Bombix, vermis, & pro materia sumitur. *A silke worme, or silke.*
Bos, nota est significatio. *An Oxe, Cow, or Bull.*
Britannia, Insula quam nunc Angli & Scoti incolunt. *The Isle which is inhabited of Englishemen and Scotishmen, and is called* Britannia maior.
Britannia minor, *is Britaine in Fraunce.*
Bubo, auis nomen, a bouis mugitu. *An Owle.*
Bucephalus, nomen equi Alexãdri magni. *Alexander the Greate his horse.*
Byssus, tenuissimi lini genus. *A most fine sorte of fine flax, wherof a preciouse kinde of linen cloth ys made. It may be taken for a silke clothe.*

C.

Cacoethes, malus mos. *An euill custome, or a bille harde to be cured.*
Cadauer, corpus mortuum. *A carcasse.*
Cado, corruo, prȩcipitor, Or labor, *To fall, and some time to happen, to chaunce.*
Cædo, percutio, ferio, verbero, *To strike or to beate, and somtime to cut or to loppe, or to prime trees, some tyme to kill, some time to sacrifice, and some time to breake, as,* cædere ianuam saxis, instare ferro.
Cællo, percutio, aut frango, *To smite or to breake* antiquum verbum, *The compoundes whereof bee in vse onely.* Cello *ys readen also with out a diphthong.*
Cælum vel cœlum, extrema mundi determinatio cum sphęris quas ambit ad elementũ ignis. *Heauẽ, or with a difference anye of the spheres. It signifieth whether also.*
Calco, pede comprimo, *To treade vppon, and by a translation vnto the minde, to despice and set naught by.*
Calendȩ, dies primus cuiusque mensis, *The verie firste day of euery moneth.*
Caleo, ferueo, calidus sum, *To be hot or to glowe.*
Callis, via perdurata, id est via trita. *A path way.*
Caluo, decipio, frustror, *To deceaue and to beguile*

trompet

alx, pes imus, & pro cuiusuis rei fine ponitur. vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur. *An heele, or laste ende of a race, or lime.*

Cambio, commuto, *To exchaunge, and of the old wryters it is taken for to fight.*

Canalis, per quod aqua confluit in vijs lapide stratis. *A chanell.*

Cancelli, ligna inter se modicis interuallis in trãsuersum instar retis inuicem annexa. *A lattise. or the listes of a gameplace or of a spectacle.*

Canis, animal latratile, & piscis marinus, & signũ cœleste. *A dogge, or a dogge fishe, and a starre or signe in the firmament, called* Canis.

Cano, *To singe, to endicte poetically, to play vppon instrumentes. Somtime it is to praise or to prophecie.*

Capesso, capio, siue ad capiendum eo, *To take or to go to take, and somtime recipio me, to go: as,* Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capessam

Capio, *To take, to delite, to deceaue, to chuse, to abide and suffre: as* Capio dolores. *To holde or cõtaine, To inuade and catche. as.* Nauem cepimus *To inflame with loue. And is lightlie of such signification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capistrum, capitis vinculum, adhibitum ne animalia aufugiant. *An halter.*

Capital, quod olim sacerdotes gestabant in capite. *An ornament that the Nunnes were wonte to beare vpon their heades.*

Capra, animal a carpẽdis virgultis dictũ. *A Goate.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of* Caria.

Cardo, quo ianua mouetur. *An hooke or hinge.*

Careo, est rem desideratam non habere. *To lacke, or to be with out, and specially such a thinge as ones wee had.*

Carex, herba acuta durissima. *Sedge.*

Caro, quod anima careat, non solum de animalibus, sed etiam de piscibus & fructibus. *The meate of any thing, but most commonly fleshe.*

Carpo, decerpo. *To croppe, to bite of nottelie, or to gather. It is also to lease, or to chouse out, and sõtime to tawnt or rebuke.* Carpere viam, *Is to begene to iourney,* Carpere vitales auras, carpere lanam, *To teyse wull.* Carpere linum, *To hatchel flaxe,* Carpere cibum, *to eate.*

Castra, locus in quo milites tentoria fixerunt. *The campe, the Pauilions, or the army.*

Cassis, reticulũ, & pro galea fœminini est cassis, dis, & hæc cassida. *A net. Or an helmet, in the feminine gendre.*

Cato, nomen viri. *A certaine Romaines name.*

Caueo, diligentiam adhibeo, prouideo, consulo, prospicio ne aliquid præter spem eueniat, *To beware, or to be warie and hedefull.* Cauere *is also to put in assurance, and to saue harmlesse by caution or sureties.*

Caulis, in herbis dicitur ipsum robur, siue stipes. *A stalke.*

Cedo, *To giue place, to departe and go away.*

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Cedre tree.*

Cello, *see* Cællo.

Censeo, existimo, puto, arbitror, *To deme, to iudge, to suppose, to thinke, to tell ones minde. Some take it for to be agrie.* Censeri, *is also to be in bokes of subsidies, and to be tasked, or valued.*

Centum, *An hundred.*

Centussis, centum librarum. *An hundred pounde.*

Cera, illud quod melle, ex fauis expresso remanet. *Waxe.*

Cerno, video, *To see. and by translation, to perceaue and vnderstande. Somtime to decree and appointe. To sifte, renge or bolte, to seuer and parte, to fighte, to go vnto. as,* Cernere hereditatem.

Cetus, piscis maximus. *A Whale.*

Cholera, est vẽtriculi immodica perturbatio, supra & infra per uomitũ facta. *The* Cholike. *It is also cholere, the whote and dry humour.*

Cicer, genus leguminis. *A certaine Italian pese.*

Cieo, turbo, commoueo, *To trowble, to shake and styrre, and some time for* Cio, *it is to call.*

Cinis, vel ciner, puluis. *Ashes.*

Cinis, est auis, quam alio nomine alaudam dicimus, *A Larke.*

Claudo, obstruo, obfero, *To shut or to close, to make faste, to stoppe or to staie, not to suffre to passe further. as,* Ecce maris magna claudit nos obice pontus.

Cliuus, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A Banke, a risinge, and it is vsed for a litle hill.*

Clunis, natium tumor. *The buttoke.*

Cluo, splendeo, *To shine, to glister some time to fighte.*

Clypeus & Clypeum, scuta maiora, & proprie peditum. *A buckler.*

Cœlum, *A grauinge toole, the skie, that is, as muche of the worlde as is aboue the element of fyre, whiche is called* Aether, *or* Quintum elementum. Cœlum *also somtime is taken for the ayre, as,* In hoc cœlo, qui dicitur aër.

Cœno, cœnam sumo, *To suppe, or to take supper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum est, *To beginne.*

Cognosco, nosco eos qui prius incogniti erant, *To know that whiche we knew not before, somtime diligentlie and attentiuelie to considre, or to vnderstande, to searche by an inquirie, and to sitte in iudgement.*

Collis, monticulus. *An hillocke.*

Colo, adoro, veneror, *To honor or worshippe with praier, sometime to make much of, to exercise, to inhabite, to loue, &* Vitam colere *is to leade a life, some time to plowe or toyle the grounde, somtime to decke and trimme.*

Colus

Colus, instrumentum quod pensa continet. *A distaffe or spindle.*
Comes, comitans aut sequens. *A companion by the way, either man or woman.*
Comminiscor, fingo, excogito. *To immagine, to faine, to inuent and deuise, to assaie, to bringe a man to the beleefe of that that is not.*
Como, comam compono, *To keame, to dresse the busch with a combe, or to decke and adourne.*
Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*
Compedes, vinculi gen⁹. *A paier of ffetters or giues.*
Congrus, conger, genus piscis. *A congre.*
Coniunx, maritus vel vxor. *An husband or wyfe.*
Coquo, cibum vsui aptum reddo, *To dresse meate, to play the cooke, to prepare and go about: as,* Bellū coquere. *To vexe and trouble, as* Coquit me cura. *To concocte, to bring our nutriment vnto a natural foment or iuse.*
Consulo, *to aske counsel, with an accusatiue, to giue counsell, or to prouide for, with a datiue: to take in goodworth, with a genitiue. Sometime it is to sitte in counsell and to deliberate, but vsed plurallie. as* consulunt Senatores.
Cor, pręcipuum inter viscera, & vitę sedes, & arteriarū, ac caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam & domicilium, *The harte, and some time it is vsed for the minde.*
Cornus, vel Cornum, aut Cornu, munimentum capitis quorundam animaliū. *A horne. By translation the tourninges of riuers be called* Cornua. *It signifieth also the winge of an armie, and the end of a thinge.*
Cornus, arbor ramos habens duritia & rigiditate cornibus similes fructum circa solstitiū ferens, primo candidum, postea sanguineum, *A certaine tree vnknowen amonge vs.*
Costus, radix magni odoris. *A shrubbe growing in Arabia, Iury, and Syria, hauinge a roote of verye fragrante sauoure, the whiche antiquitie burned to their Gods, as they did frankincense.*
Coxendix, coxarum vertex, quo fœmora vertuntur. *The Hippe.*
Crater, vel cratera, vas amplum, cui vinum aut oleum imponimus. *A Goblet or standing piece.*
Crepo, sono, *to cracke. Somtime to complaine, lamēte and accuse, as,* Quis post vina, grauem pauperiem crepat?
Crepundia, prima munuscula quæ pueris dantur. *Al manner of thinges that are geuen children in their infancie, as corales, swathelingbandes, daggers, timbrilles, and suche like.*
Creta, insula est. *The Isle called Candie.*
Cres, Cretensis. *A man of Candie.*
Crinis, capillus. *Heare.*
Crystallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Christall.*
Crus, pars a genib⁹ vsq; ad inferiorē pedē. *A legge.*
Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*
Corbis, vas ex viminibus factum. *A basket.*
Cubo, iaceo, *To lie, and somtime to be sicke in bedde.*
Cucumis, *A Cucumer, the whch is called also in Latine* Cucumer.
Cumbo, *The same that* Cubo *is.*
Culex, vermiculus alatus. *A Gnatte.*
Cunabula, cunæ. *A cradell.*
Cunæ, cunabula. Idem.
Cupio, opto, desidero, *To couet, to desire, to lust for, and sometime with a datiue to fauoure.*
Cupressus, arboris nomen. *A Cypresse tree.*
Cures, oppidi nomen. *A tounes name.*
Curculio, animal paruum, frumentum corrodens. *A Wesle.*
Curro, celeriter eo, gradum præcipito, intenta celeritate viam quasi voro, *To runne, and sometime to flowe, that is to runne as riueres doe.*
Cuspis, acutior pars hastæ. *The poynt of a speare, pike partizane, or any other like.*
Custos, qui uel quæ rem aliquam tuetur & curat. *A keeper, man or woman.*
Cyprus, insula diuis. *Cypres the Isle.*

D.

Dama, animal timidum. *A Bucke, or a do.*
Damno, damno afficio, vel condemno. *To dammage or to condemne.*
Dedo, in perpetuum do, vel totum subdo, siue in manus & arbitrium do. *To yelde.*
Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partem. *Wine sodden to the halfe.*
Dego, ago. *To liue.*
Deleo, expungo, proprie lineas aut regulas. *To put out and to canceil.*
Delicium, oblectamentum quod nobis voluptati est. *The thinge wherin we take pleasure in.*
Delphin, uel delphinus, uel delphus, piscis maris, & signum cœleste. *A Dolphine.*
Demo, aufero. *To pull away and to exempt.*
Dens, notum est: per similitudinem capitur pro omni, quo aliquid teri potest. *A tothe.*
Depango, defigo. *To fasten downe and to plante.*
Desidia, ignauiæ vitium. *Slothfulnesse.*
Dico, loquor, nomino. *To speake or to call.*
Dies, tempus viginti quatuor horarum. *A daye.*
Diffiteor, inficias eo, nego. *To deny.*
Digredior, discedo. *To go from.*
Diligo, amo. *To loue.*
Diluo, aqua uel quouis humore aliquid purgo. *To purge with washing.*
Diphthongus, vnus duarum vocalium sonus. *A double sounde. A* diphthonge.
Diptoton, nomen flexum duobus in casibus quibuscunque. *A nowne declined with two cases whatsoeuer.*

...ndimus, iugum montis Phrigię, Idæ matri deum dicatum. *The toppe of Ida, the hill by Troy.*
...ræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curses, banninges, and the Furies of hell.*
...isco, capio doctrinam. *To learne.*
...ispesco, separo, dirimo. *To seuer.*
...isplіceo, *To displease.*
...itionis imperii, dominii, *Of my right and title. We neede not scrupulously to refuse ditio, the nominatiue.*
...iuido, partior. *To diuide.*
...iuitiæ, opes amplæ fortunæ. *Riches.*
...o, dono. *To giue.*
...oceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *to teache, and somtime to shewe and to declare, to warne and to ascertaine.*
...odrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*
...oleo, tristis sum. *To be sorowfull.*
...omo, mansuetum facio. *To tame.*
...omus, ædificium ad habitandum factū. *An howse.*
...uco, notum est. *To leade, to mary, to accounte.*
...ulcedo, suauitas. *Swetenes.*
...ux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide, Man or Woman.*

E.

...cquis, *Whether any.*
...do, comedo. *To eate.*
...do. i. emitto, & quasi extra do. *To set out, and to eunlgate, and sometime to exhibite and shewe: as* Edere spectacula. Edere animam. *Is to dye, the signification of it in all other phrases may be reduced to the first signification.*
...doceo, diligenter doceo. *Throughlie or perfectlie to teache.*
...fata; sunt vltimæ precationes augurum, post finem auspiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Southsaiers saide, after notes taken of birds ...ienge, before they entred the Citie.*
...geo, careo. *To neede.*
...lephas, elephātus, animal fama notū. *An Elephante.*
...is, ciuitas Archadiæ. *A citie in* Arcadia, *or a countrey in Pelopomesus.*
...mineo, præ aliis appareo, vel excello. *To appeare before others, and to passe them.*
...mo, comparo, mercor. *To buie.*
...nsis, gladius. *A sworde.*
...pasco. *To eate vppe, to consume with feedinge, and to leaue nothinge.*
...pulum, quasi edipulum, est celebre conuiuium. *A banket or feaste.*
...ques, homo equo insidens. *An horseman, or hee or shee that rideth.*
...remus, locus desertus. *A desert or Wildernes.*
...ripio, extra rapio. *To pull out.*
...urio, famem patior. *To hunger.*

Euentus, euentū, quod casu aut fortuna nobis euenit. *Happe, or that that commeth to passe.*
Excludo, extra claudo. *To shutt out.*
Excubiæ, vigiliæ diurnæ & nocturnæ. *Watchinges and Wardinges.*
Exculpo, perfectè scalpo, vel scalpendo conficio. *To carue, to graue, to cut out, to scratche out, as,* Oculum exculpe. *to wreste or wringe out, as,* Verum exculpere.
Excurro, extra curro, vel precurro. *To runne out, or to out runne before, to amount to a greate deale, to make an outerode, or an excursion.*
Exequiæ, funebre officiū. *The ceremonies of the buriall.*
Excuso, extra culpam reddo. *To excuse.*
Excutio, eiicio, emitto. *To smite out.*
Exlex, sine lege viuens. *A lawlesse man, or woman.*
Expergiscor, euigilo. *To awake.*
Experior, tento, vel tentor. *To proue, or be proued.*
Explico, extendo, & declaro. *To streatche out and to declare.*
Exta, proprie cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The intraiels.*
Extorris, exul. *A banished Man or Woman.*
Exul, qui vel quæ exulat. *A banished man or woman.*
Exuo, exoluo, denudo. *To put of, to vnclothe.*
Exuuiæ, ab exuendo. *The thinges that we put of.*

F.

Facies, *A face.*
Facio, aliquid ago. *To make.*
Facesso, facio, vel eo ad faciendum. *To make or to go to make.*
Fallo, decipio. *To deceaue.*
Fames, edendi cupiditas. *Hunger.*
Far, *Once a generall worde for anye kinde of graine or corne, as* triticeum far, hordeaceum, siligineum, &c. *But nowe it signifieth one certaine kinde called* Ador, *which is breade corne.*
Farcio, saturo, impleo, pinguefacio, sagino. *To stuffe, to fill, to satisfie, and make fatte.*
Fas, pium, religiosum, & dignum fatu. *Lawefull, right, godlie, and worthy the telling.*
Fascis, lignorum aut alicuius rei congeries. *A faget.*
Fasti, libri in quibus totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causę festiuitatum explicabantur. *A Register for the order of thinges for the whole yeare,* Fasti dies, *were daies wherein the iudges might giue sentence without offence of the Gods, with these three solemne wordes of the Lawe,* Do, dico, addico. Nefasti dies, *were the contrarie daies.*
Fateor, annuo, concedo. *To graunt and assent vnto.*
Fatisco, deficio, aut defatigor. *Abundantly to gape.*
Fatiscor, fessus sum. *to be wearye.*

Fateo

to faint and to beweake.

Faueo, reste alicui opto. To fauour.

Fel, purgamentum sanguinis. The galle.

Ferię, dies cessationum ab opere. Holy daies, or time of pastime vsed.

Ferio, percutio. To strike.

Fero, To beare, or to suffer, to leade, or tell, to giue, to couet, to aduaunce, to bring forthe, to haue, to take awaie, to obtaine, to aske aduise, as Pompeius tulit ad populum.

Ferueo, valde caleo. To be hote.

Feruesco, calesco. To wexe hote.

Ficus, arbor vel morbus. A figge tree, or a certaine bile rising in the fundament.

Fides, constantia in omnibus rebus. Faith and truth.

Fido, fiduciam & spem habeo. To haue trust.

Figo, To fasten, to plant, to smite with arrow or suche like.

Filum, illud subtile quod ex lino lanaue trahendo ducitur. A thredde.

Filix, herba sine caule, sine flore, sine semine, Ferne hereof there bee two kindes, as in Herbaries you shall see.

Fimus, letamen & excrementa animalium, quibus agri stercorantur, Dunge. It is also Fimum in the neutre gendre.

Findo, disseco, diffindo. To cleaue.

Fingo, formo. To fashion.

Finis, extremitas, siue terminus in vnaquaque re. An ende.

Fio, efficior. To be made

Flaueo, flauus sum. To be yellowe.

Flecto, inclino, voluo, duco, moueo. To bow, to moue, and to cause to folowe.

Fleo, lachrymor. To weepe.

Flo, spiro. To blowe.

Flos, dictus qui ex arboribus vel herbis colligitur. A flower.

Fluo, decurro, proprie vt liquores. To flowe.

Fodio, terram eruo. To digge.

Follis, instrumētum quo attrahitur atque emittitur ventus. A paier of bellouse.

Fons, scatebra. A welle.

Forceps, instrumētum quo tenetur aliquid. A paier of tongues.

Forfex, instrumentum sartorium, quo aliquid scinditur. A paire of Scissers.

Fors, fortuna, casus. Happe.

Forum, à ferendo, quia lites & venalia illuc feruntur. The iudiciall place, and then it is named Forum iudiciale: or the market place, and is called Forum venale.

Frango, rumpo, destruo. To breake.

Frenum, vel frœnum, instrumētum quo equum insessor coercet. A bridel.

Frico, scalpo. To rubbe.

Frigeo, frigidus sum. To be colde.

Frugi, indeclinable omnis generis, vtilis, necessarius, frugalis. Good, profitable and thriftie.

Frugis, eius quod ex terrę fructu in alimoniam vertimus. Of corne or puls. Some make the nominatiue hereof Fruges and some Frux, the foremoste is not to be misliked.

Fruor, delectationem, & fructum capio, & alor, To take pleasure, fruite, and profitte of, and to be feadde.

Fundo, liquefacio vel liquidum spargo. To melte or to powre.

Fugio, vito, currēdo relinquor. To flee frō, to auoide.

Fulcio, sustineo, munio. To vnderproppe, and to shore.

Fuga, fugiendi actus. Fleing, or runninge away.

Funis, restis. A rope.

Fur, qui vel quæ alteri subtrahit. A Man or Woman theefe.

Furfur, purgamentum farinæ. Branne, or scurfe.

Furo, insanio. To be madde.

Fustis, baculus. A clubbe.

G.

Gabii, Volstorū vrbs. A towne in Italie. 70. miles from Rome.

Gallia, Europæ pars, sita intra Pirenæos mōtes, inter Hispaniam Germaniamque & duo Maria, Oceanum Britannicum & mare nostrū. Fraunce.

Garamas, Libyæ incola. A certaine inhabitaunce of Afrike.

Gargarus, vnus ex collibus mōtis Idæ. A very high toppe of the hill Ida. There is also a towne of that name at the foote of the same hille.

Gaudeo, lętor. To reioice.

Gelu, proprie glacies. Frost or Ise.

Genu, curuatura qua crus & femur committuntur. A knee.

Gero, porto. To beare.

Gibbus, & gibber, solidus in dorso tumor. A hubbe or a bunche.

Gigas, vir altissimæ staturę. A Giaunt.

Gigno genero. To begett.

Gingiber, herba in Arabia nascens. Ginger.

Glisco, Cresco, augeor, inualesco. To increase, and growe, to wexe stronge, to wexe fatte, or much to desire, and sore to couet.

Glis, animal muri simile. A dormouse.

Gluten, glutinum, aut colla. Glue.

Gorgon, nomen mulieris. A certaine terrible woman.

Gradior, eo, incedo, progredior. To go.

Græcia, the countrie of Grece, a greate peece of Europe, which is now vnder the Turke,

Graiugena, Græcus. A Gretiane borne.

Grando, gutta aquæ in aere congelata. Haile.

Grates, gratię relatę pro accepto benificio. Thankes.

Grem

...ex, pecudum multitudo. *A flocke.*
...yps, animal pennatũ, omni ex parte leoni simile. *A Griffyon.*
...ossus, ficus abortiua quę non maturescit. *A rathe ripe figge.*
...uo, vt grues, gruere dicuntur. *To cry like a crane.*
...us, auis nota. *A Crane.*
...mmi, liquor glutinosus ex arboribus resudans. *Gumme.*
...argulio, pars gutturis a naribus ad pulmonẽ, vel animal. *The Wesande, or a Wisle.*

H.

...abeo, possideo, teneo. *To haue.*
...æreo, arcte alicui rei infigor. *To cleaue vnto.*
...eres, qui succedit in hæreditatem alterius. *An Heire.*
...alec, piscis qui sola aqua nutritur. *A hearing.*
...eros, vir illustris, & nobilis, *A noble man, a man greate excellencie in worthie factes, and therein ...re like a god then a man.*
...esperus, serotina stella. *The euening Starre.*
...eteroclitum, nomen secus quàm declinationum canones poscũt flexũ. *A word declined otherwise then the bare rules of the declensons doe require.*
...aurio, extraho humorem, & educo ex profũdo aliquo loco. *To drawe.*
...laris, vel hilarus, iucundus, lętus. *Mery.*
...ippomanes, uirus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigẽs. *Poison to procure loue withal, or a litle piece of fleshe growing in the coltes forehead when it is first foled.*
...rundo, auis notissima. *A swallo.*
...strix, animal ex herinaceorũ genere. *A porcupike.*
...mo, notæ significationis. *A Man or Woman.*
...onor, vel honos, est reuerentia quam alicui exhibem᷑ in virtutis testimoniũ. *Honour, Worship*
...ordeum, ab horrore, quoniam hordeo q̃ frumento arista est mordacior. *Earlye.*
...ospes, qui vel quæ ad hospitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoste or an hostes, or a gest, man or woman.*
...ostis, inimicus, vel peregrinus *An enemye.*
...ber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plẽtiful, or a dugg, or the vdder of any beast.*
...mus, terra humefacta. *The grounde.*
...ydrops, aqua intercus. *The dropsie.*
...yems, bruma. *Winter.*

I.

...ceo, decumbo. *To lye.*
...acio, Emitto, ac vi impello, *To caste, to whurle, to leye, as* iacere fundamentum, *or by translation it is to make a beginninge.* Iacio, *is somtime to spredde abroade by rumore, and sometime to obiecte againste one with an accusatiue, with this praeposition in.*
Iaspis, lapis preciosus. *A greene precious stone, whereof there be diuers kindes & degrees of colours diuers.*
Ico, ferio, percutio, *To strike, to smite, as* Icere colaphum. Icere fœdus. *Is to strike vppe a bargain.*
Icon, imago. *An Image.*
Ida, mons altissimus Troici soli. *An hill in the countrey of Troye.*
Idus, dies qui diuidant mẽsem. *In March, May, Iune, and October, it is the.15.day, in the rest the.13.*
Iecur, hepar. *The liuer.*
Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fyre.*
Ilex, qui sine lege viuit. *A lawles body, man or woman,*
Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effusũ. *A showre.*
Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit, *A gutter tile.*
Immineo, insto. *To hange ouer.*
Impetis, violentiæ, inuasionis. *Of violence, and boysteousnes.*
Incesso, accuso, impero. *To accuse, to prouoke, to reuile, to inuade and enter into.*
Incido, ferio, seco. *To cut, to graue in.*
Incido, in aliquid, vel super aliquid cado, *To fall into, by happe, to runne into, as* Incidi in errorem, *and sometime to happen or to chaunce.*
Incipio, inchoo, *To begin, to take in hande, to enterprise.*
Inculco, eadẽ sæpius iterando ingero. *Oftẽ to repeate*
Indo, impono. *To put in.*
Indoles, facilis significatio futurę probitatis. *Towardenes, or likely disposition.*
Indulgeo, obsequor. *To set much by, and to giue to.*
Induciæ, pax in paucos dies. *A truce.*
Inermus, vel Inermis, qui armatus non est. *Vnarmed.*
Infans, homo per ętatẽ nondũ sciens fari. *A babe.*
Inferiæ, sacrificia quæ inferis soluuntur, *sacrifise done vnto spirites in hell, hereof* Inferias facere, *is* Manes sacrificiis placare, *that is, to celebrate* Obites, & Obsequies
Inficias, negationem se vel debere quod actor poscit, vel cõmisisse quod accusator obijcit. *A deniall, and it foloweth onely the verbe* Eo.
Inficio, intingo, vitio ceu maculo. *To dye, or to infecte.*
Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onset, and to inuade.*
Iniussu, absque autoritate, & temere sine missione. *Without bidding.*
Irascor, ira stimulor. *To be angry.*
Ismarus, mõs Thracię, asper & incult⁹ ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & olivetis. *A certaine hill*

hill in Thracia so named.
Insidiæ, dolosa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A lieng in waite for, or a deceiet.*
Instar, significat vel similitudinem vel æquiparationem & mensuram. *Like, or as bigge, or the Image.*
Intelligo, capio. *To vnderstande.*
Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. *An interpreter, man or woman, or a translatour.*
Inuidia, Mœror ex aliena prosperitate, *Enuie, sorowe for another mans welfare, or els the euill will and spite of a man.*
Iocus, est quidam lepor & festiuitas in verbis. *A mery scoffe.*
Iter, itio, actus eundi. *A iourney.*
Iubar, sol, vel ipsius splendor. *The Sunne beame.*
Iubeo, impero. *To commande.*
Iudex, qui vel quæ iudicat. *A iudge, hee or shee.*
Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari potest. Plinius. *Wee call it an acre. The authors doe vary in the measure of it. For commoditye of the nominatiue and other cases wee may vse* Iugerum.
Iungo, cumulo, & quasi in vnum ago. *To ioine.*
Iugum, vertex, siue cacumen montis, *The toppe of an hille. It is also a yoke, or a yoke of oxen, that is a couple. By metaphore it is a seruitude or a bondage. It is also a weauers beame, or a paire of gallowes suchas for ignomini the Romaines went vnder.* Tribus hastis iugum fit, humi fixis duabus, superque eas transuersa vna deligata.
Iuno, dea, Iouis vxor. *The Goddesse, Iupiters wife.*
Iuro, iuramentum facio. *To sweare.*
Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eorum quæ coquuntur. *The law and right, and the brothe of any thinge sodden.*
Iussu, imperio, iussione. *by commaundement.*
Iusta, idem quod exequiæ.
Iustitium, iuris dicendi intermissio. *No terme.*
Iuuenis, qui adolescentiũ excessit ætatem. *One cōmen to mans age.*
Iuuentus, ætas iuuenilis. *Man state.*
Iuuo, auxilium do. *To helpe.*

L.

Labes, hiatus, macula, dedecus. *A great chape, a spotte, a dishonour or reproche.*
Labor, vel labos, opera, defatigatio. *Laboure and toile, painstaking, some time it is miserie, calamitie, perill. daunger, trauaile.*
Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. *Mylke.*
Lacesso, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*
Lacio, in fraudem duco. *To allure, or to entise.*
Lactes, graciliora intestina. *The smal guttes.*
Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceaue.*
Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidē natis, qui efficit riuos. *A Lake, a weare, or a meyre.*
Lædo, verbo facto ue aliquem offendo, *To hurte.*
Lelaps, nomen cuiusdam e canib' Acteonis. *One of Acteons dogges called* Lelaps, *for spedy furiousnes. For* Lælaps *signifieth a whourlwinde, a tempest and a storme.*
Lambo, lingua lingo. *To licke.*
Lampas, ignis aut solis splendor. *A fire, or brightnes of the Sunne, or a lampe.*
Lanista, qui domi gladiatores docet, & populo vēdit. *A Maister of defence.*
Laquear, pars superior cubiculi parum conuexa. *A vauted rœfe of a parlare*
Laser, herba quedā, & succus qui ex culmo laserpitij exudat. *The Herbe out of the which cōmeth the iuyse that the Apothecaries do call* Asa dulcis *&* Belzoe, *or* Belzoin, *The cōmō people called it* Beniamin.
Lauo, aqua purgo. *To wasche.*
Lateo, abscondor, non compareo. *To lurke, or to bee hidden.*
Laurus, gens arboris. *A baye tree.*
Lebes, vas æneum. *A calderone, or a panne.*
Lecythus, ampulla oleara *A box for oile and ointment. It is taken also for eloquence in writing.*
Lego, notum est. *To reade.*
Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblines, or night spirites.*
Leo, animal ferox. *A Lyon.*
Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme* Abusiue.
Læthum, mors, interitus. *Death.*
Liberi, pignora, *Children. One Sonne or one Daughter may be called* Liberi, *and so maye Newwes and their successours.*
Libet, placet. *It pleaseth.*
Libs, vētus Aphricus. *The southwest winde by west.*
Licet, fas est. *It is lawfull.*
Lichen, herba, vel grauissimū morbi genus. *Liuerwort, the Apothecaries calle it hepatica. It is also the kinde of leprie, called a saucesteame, in latine* Impetigo.
Lien, splen. *The mealte.* Dicitur & lienis in nominatiuo.
Ligur, incola Liguriæ. *An Italian of the countrey of* Liguria.
Limax, testudo & coclea terrestris. *The shelled snaile, and the dewe snaile.*
Limus, vestis genus ab vmbilico ad pedes, seu lutum, aut cœnum mollius. *A kinde of garment, or els slime or mudde.*

...go,lambo, id est aliquid lingua molliter tãgo. *To licke.*
...no,aliquid alicui rei superinduco. *To dawbe.*
...nquo,committo,pecco. *To leaue, to trespasse.*
...nter,nauicula è cauata arbore facta. *A cocboate.*
...nx, animal maculosum,acutissime videns. *Our men call this beast an* Ounce.
...quefio,liquesco. *To be molten.*
...quor,liqueo. *Idem.*
...ueo,liuidus sum,id est sordidus. *To be wanne, or filthye.*
...xa, coquus in exercitu, vel qui sequitur quæstus gratia. *The scolion that waiteth on an army.*
...cri,vrbs in Brutijs. *A towne in Italye.*
...cus,proprie illud quod aliquid cõtinet. *A place.*
...gos,sermo,ratio,verbũ. *Speache, reason, a worde.*
...quor, verba qualiacunque profero, *To speake*
...ceo,lucem emitto. *To be light.*
...do,ludum exerceo,iocor. *To play, or to sporte.*
...es,cum in vrbe aut in agro febris,aliudue morbi gen⁹,homines aut pecora,aut vtrosque corrumpit. *A commune disease or moriene.*
...geo, *To bewaile, or lament a thinge, or els absolute to mourne, and somtime to be a mourner in apparell.*
...no,soluo,pœnas do. *To redeme, to clense, to pay for.*
...stra,habitacula ferarum. *Dennes of wilde beastes. or bordell howses, and petie typplinge houses of baudrye.*

M.

...enalus,mons quidam Arcadiæ. *An hille of that name in* Arcadia.
...gnes,lapis ferrum attrahens. *A stone that drawe yron vnto it. It is called also* Heraclius lapis, *or* Sideritis.
...iores,aui, abaui, proaui,attaui, tritaui,& quicunque ante hos in infinitum. *Our Auncesters.*
...alo,magis velim. *To will rather.*
...ando,comedo,vel committo. *To eate, or to cõmit.*
...aneo,sisto,& expecto. *To tarry, or to tary for.*
...anes,dij inferi inter numina læua. *Spirites or Deuils.*
...anubiæ,quę manu capiuntur ab hostib⁹. *Spoiles taken in warres.*
...anus,membrum notum. *An hand.*
...apalia,agrestes casæ. *Sheepecotes, or smal cotages.*
...are,pelagus. *The Sea.*
...argo,cuiusque rei extremitas. *The brinke or skirt of any thing, or the banke of a riuer or Sea.*
...armor,lapidis genus. *Marble.*
...ars,deus belli. *The name of the God of warre.*
...artyr,testis. *A witnesse, man or woman.*
...as,vir. *A man.*
...assicus, mons Campaniæ,optimi vini ferax. *An hill in that parte of Italye that is called* Campania, *fruitefull of pleasant wines.*
Mater,nota est significatio. *A Mother.*
Medeor,do medelam. *To cure.*
Medicor,medeor,remedium adfero. *Idem.*
Meio,mingo. *To pisse.*
Mel,liquamen dulce. *Honye.*
Meleager,vel meleagrus, Oenei Ætoliæ regis filius. *A mans name.*
Menda,& mendum, error, erratum, *A faulte.*
Menses,mulierum profluuium. *Womens flowers.*
Mensis,tempus lunæ curriculo confectũ. *A moneth.*
Mereor,aliquid facio,quamobrem dignus sum obtinere premium,vel pœnam pati. *To deserue.*
Meridies,dies medius. *Noone, or the noone steede.*
Metior,pondero,mensuro,considero. *To measure.*
Meto,seco,amputo herbam vel segetem. *To mowe*
Metuo,timeo. *To feare.*
Metuor,timeor. *To be feared.*
Meus. *Myne.*
Mico,fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine intermissions to shine, and likewise to bee moued, to put forth fingers to him with whom we play wil put forth, which is called* Micare digitis.
Miles, qui vel quę militiam exercet, *A Warriar, a souldior.*
Mingo,vrinam facio. *To pisse, to make water.*
Minę, metus incussiones per verba aut signa. *Threateninges.*
Minores,posteri,etiam post trinepotes futuri. *Our successors.*
Misceo, *To mingle, to serue drincke, somtime to trouble.*
Misereor,misericordia afficior. *To take pitie on.*
Mitto,ad aliquem do. *To sende.*
Mœnia,murus vrbis. *The walles of a towne, and figurately the towne it selfe.*
Mœreo, tristor, dolore afficior, *To be heauie, sad, in a dumpe or a mourninge.*
Monoptoton, nomen non flexum,sed carens omni casu pręterquã vno,& eo obliquo. *A noune hauing one termination, and that in one oblique case.*
Mons,terræ tumor altissimus. *An hille.*
Mordeo,dentibus lędo. *To bite.*
Morior,è vita discedo. *To die.*
Mos, vitę institutum consuetudine firmatum. *A custome.*
Mulceo,lenio. *To asswage.*
Mulgeo,lac e mammis exprimo. *To milke.*
Mulier,quę non est virgo. *A Woman.*
Mulsum, potus ex vino & melle, *A certaine wine confect with honie.*
Multiplico,adaugeo. *To multiplie, to encrease.*
Munia, onera legi debita, & officia quę publice pręstantur. *A dutie or office.*
Mus,exiguum animal. *A Mowse.*

N.

N.

Nancifcor, acquiro. *To get, and to obtaine.*
Nafcor, orior, in mundum venio, *To be borne.*
Natales, conditio fanguinis & familię. *The degree of bloud and gentree,* as generofi natales, natales obfcuri. *It is alfo taken for yeares.* Sex mihi na tales ierant, *There were paffed vi. yeares. It is alfo vsed for the origine or firft fpringe of thinges.*
Natalis, dies alicui natalis. *A birthe daie.*
Natrix, ferpens aquaticus. *A water ferpent that with poifon infecteth the water.*
Natu, ętate, partu. *By age, or by birth.*
Neco, quacunque re te occido. *To kill.*
Necto, ligo, coniungo, *To knitt.*
Negligo, contemno, non curo. *Not to paffe on.*
Nefrens, porculus per ętatem fabam frangere nõ dum potens. *A yonge pigge.*
Nigreo, niger fio. *To becum blacke.*
Nemo, nullus homo. *No body, man or woman.*
Neo filum torqueo, *To fpinne.*
Neuter, *Neither of bothe.*
Neruus, motus fenfufque inftrumentum. *A finowe.*
Nexo, ligo vel necto. *To bynde.*
Nicticorax, coruus nocturnus. *A night Rauen.*
Nideo, fplendeo. *To fhine.*
Nihil, rei cuiufuis priuatio. *Nothinge.*
Nihilum, rei cuiufuis priuatio.
Nil, vide nihil.
Nitor, conor, ago fedulo. *To go about, to endeuour.*
Niueo, eft oculorum & aliorum membrorum nifu aliquid conari. *To giue a token with the eyes, to winke, to endeuour.*
No, nato. *To fwimme.*
Noceo, malum infero. *To hurt or to harme.*
Noctu, nocte. *By night.*
Nolo, renuo, non volo. *To nill.*
Nonæ, quafi nonę, propter initium obferuationis. Erant autẽ in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, fex illi dies qui calendas fequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*
Nofco, rem certam habeo. *To knowe.*
Nofter. *Oures.*
Noftras, *Of our country, fecte, or fafhion.*
Notus, ventus meridionalis, quem nos auftrum appellamus, *The fouth winde.*
Nubes, vapor humid⁹ fublime egreffus. *A cloude.*
Nubo, viro trador. *To be maried to a man, For it is in the Womans partes onely.*
Nugæ, cum nihil agimus. *Trifles.*
Nullus, *None.*
Nundinum, dies & conuentus ftatus rerum mercatui. *A faire.*
Nuo, *A verbe not much in vfe, the cõpoundes there of be commonly receaued, and it fignifieth to nodde.*
Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fœminæ in vitę focietatem. *Mariage.*
Nurus, filij vxor. *A daughter in lawe.*

O.

Obdo, oppono, fiue appono. *To fett againft.*
Obex, obiectum aliquod, vel obftaculum, vt peffulum, fera. *A barre or ftoppe.*
Obliuifcor, e memoria aliquid excidere fino. *To forgette.*
Obes, qui vel quæ traditur in fidem alteri. *An hoftage or pledge, man or woman.*
Occido, *To fall, or perifhe, and to bee flaine.*
Occiput, pofterior pars capitis. *The hinder parte of the Heade.*
Occludo, claudo. *To fhutte.*
Occulo, abfcondo, abdo *To hide.*
Odor, vel odos, quafi olor ab oleo, eft autem infectus aer. *A fauour.*
October, menfis octauus a martio, *The tenth moneth in our year called Octobre.*
Oleafter, olea filueftris. *A certaine fhrubbe like the Oliue tree. the Greekes call it the wilde Oliue, or the grounde oliue, for the lowneffe.*
Oleo, odorem fpiro, & emitto, *To giue a fmell, & that indifferentlie fo that the differences bee made with* bene *and* male.
Olfacio, odoror, *To fmell, or to fauour a thinge, by tranflation it is to perceaue, and finde, to forefee.*
Omen, augurium quod fit ore. *Halfoninge and fore fpeaking.*
Omnis, *Euery one.*
Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*
Onyx, vnguis, & gemma. *The naile of a mans hande, a precioufe ftone white lyke a naile, the hawe in a mans eye.*
Operio, tego. *To couer.*
Opis, adminiculi, præfidij. *Of ayde and helpe.*
Opifex, qui opus facit. *A workeman.*
Oppango, circumfigo, circumplanto. *To faften or to ioine vnto, or to plante aboute.*
Opus opuntis, nomẽ ciuitatis in Locris. *A townes name in the countrie of Locris.*
Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe or a bowle, and therof the world is called orbis, becaufe it is euery way rounde like a bowle.*
Ordior, incipio. *To beginne or to commenche.*
Ordior, id eft texo, *To weaue.*
Oriens, regio orientalis. *The Eafte.*
Orior, nafcor, furgo, incipio. *To fpringe, to rife, to beginne.*
Orontes, nomen viri, & fluuij *A mans name, or a certaine riuer in Syria, now called Tarfaro.*
Os oris, concauum illud intra quod funt dentes & lingua. *A mouth.*
Os offis, folidamentum corporis durum. *A bone.*
Oftreum, conchę fpecies. *An Oifter.*

 Ouum

...uum, An egge.

P.

...acifcor, pactum facio, conuenio, To make a bargaine, to fall to an accorde, some time to promise.
...alleo, parum albeo. To be pale.
...ampinus, vitis ramus. A Vine branche.
...ando, aperio, patefacio. To open.
...ango, pacifcor, cano, iungo, plango, figo. To bargaine, to singe, to ioine, to waile, to fasten.
...anis, quo pascimur. Breade.
...anther, & panthera, animal quoddam pardo simile. A certaine beast.
...apauer, genus herbæ soporiferum. Popie.
...apyrus, charta qua vtimur in literis scribendis A certaine sorte of rushe grwoing in the marisshe of Egipte somwhat hyghe, whereof they made a kinde of papire and called it Papyrus, whereof our papire now is called likewise.
...aradisus, locus amœnissimus. A place of pleasure.
...artio, diuido, & quasi partes facio. To parte or diuide.
...areo, abstineo ab vltione. To spare.
...areo, obedio. To obey.
...ario, prolem produco. To bring forth.
...arens, pater aut mater, auus, aut auia. A Father or Mother, a Graundefather, or Graunde mother.
...ernassus, mons in Phocide, duos vertices habens. An hill in Phocis a countrey of Greece.
...arturio, cupio aut conor parere. To be towarde labour.
...asco, nutrio. To feede, to nourrishe.
...ascor, nutrior, alor, To be fedde.
...asser, auis salacissima. A Sparrowe.
...ateo, apertus sum. To be open.
...atior, sustineo, tolero. To suffer or to abide.
...atro, aliquid mali committo. To cōmit some euill.
...atrueles, patruorum filij. Brothers children.
...aueo, timeo. To feare.
...ecten, instrumentum textorum, & dentatum. A combe, or a weauers sleye.
...ecto, orno capillos. To coame the heare.
...ecus, cudis, oris, omne animal quod sub hominis imperijs pabulo terræ pascitur. All cattell.
...edes, qui pedibus incedit, A footeman.
...edo, ventris crepitum facio.
...elagus, mare. The Sea.
...ellex, mulier impudica. An Harlott.
...ello, eijcio, remoueo. To driue or to put away.
...enates, dij domestici, quod penes nos nati sunt. Householde Goddes.
...endeo, suspensus sum. To be hanged.
...endo, suspendo, vel pondero, æstimo, To hange, to waye, to price.
...enis, cauda, A tayle, and at the laste it was taken for a mans yarde.

Penus, vel penum, omne esculentum, poculentum quo homines vescuntur. All maner of victuall.
Perago, perficio. To finishe and to perfect businesse.
Perlego, totū lego. Wholy and thoroughly to reade.
Percutio, ferio. To smite.
Perdix, auis nota. A Partridche.
Perdo, amitto. To leese.
Perduellis, hostis, An Enimie in the warres.
Pergamus, ciuitas insignis Asiæ, in ditione Troianorum. The citie of the Troianes, otherwise called Ilium, or Ilion.
Pergo, in re procedo, abeo. To goforewarde.
Permissu, permissione, cum nemo aduersatur. By sufferaunce, with leaue and licence.
Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. Thoroughly to beare or suffer.
Perplaceo, valde placeo, To please verie muche, or thorowlie to please.
Persis, orientalis regio. The countrey of Persia.
Pes, ima pars corporis qua gradimur. A foote.
Peto, oro, obsecro, volo. To aske.
Phaleræ, ornamenta equorum. Horse trappinges.
Pharus, turris altissima in portu, quæ lucet nauigantibus. A watchetower.
Phaselus, nauicula velox & oblonga. A Brigantine.
Philotis, nomen mulieris. A womans name.
Phœnix, auis in oriente, a Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia nascens, aquilæ magnitudine, Phœnix the birde.
Phrix, vir Phrigiæ. A Troiane.
Pietas, pius cultus. Godlines.
Piget, dolet, seu molestum est. It yrketh.
Pingo, formam alicuius rei ductis lineis repræsento. To painte.
Pinso, tūdo, panem cōficio. To smite with the beake to beate in a mortar, as once thei did theyr graine & thereof to bake.
Pinus, arbor est picei generis, nuces ferens omnium maximas, quas latini pineas uocant; A pine tree.
Piper, herba. Pepper.
Piscis, animal quod continue sub aquis degit. A Fishe.
Pix, resina ex arboribus fluens. Pytche.
Python, serpens e putredine natus. A Serpent.
Placeo, gratus sum. To please.
Plagæ, retia rarior ad capiēdas feras. Hūting nettes or wide meashed nettes to take beastes.
Plaudo, manibus percutio, ac gestu lætiam indico. To clappe handes for ioye.
Plebes, vel plebis, idem quod vulgus. The commune people.
Plecto, supplicio afficio, punio, ferio, To punnishe

to beate.

Pleo, plenum facio. *To fill.*

Plico, cōtraho, & rugas facio. *To foulde or to pleite.*

Pluo, aquam dimitto. *To raine.*

Plus, vox incrementi. *More.*

Polleo, possum, valeo. *To be able, to bee of powre, and somtime it is taken for to passe, or to bee better, or more profitable.*

Pons, asser vel quoduis aliud per quod super aquas transimus. *A bridge.*

Pono, colloco, constituo. *To sett or to put.*

Pontus, mare. *The Sea.*

Porticus, ampla domus propter repentinos imbres deambulationis gratia ædificata. *A galery, or an ambulatorie.*

Posco, peto. *To aske and to require.*

Postis, latus portæ siue ianuæ. *A post.*

Poto, bibo. *To drinke.*

Præcordia, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte. *The Midderiffe.*

Præcurro, antecurro, siue cito anteeo. *To runne before.*

Prelego, ante lego, vt solent præceptores suis discipulis, *To bee an Interpreter or a reader, and somtime to cut, or to saile by.*

Præmineo, præcello. *To excell other.*

Præsul, qui vel quę præest. *Hee or shee that superintendeth.*

Præses, qui vel quę præsidet. *Idem.*

Prandeo, prandium sumo, vel ante prandium cibū sumo. *To dyne.*

Precis, precationis, obsecrationis. *Of praier, of petition.*

Premo, *To presse, to be againste, and to vexe, to pursue and to be harde at hande with, to driue, to hide, to expell, to shutte, to deflowre, to kil, &c.*

Preneste, nomen vrbis. *A towne in Italie.*

Pres, spōsor qui se obligat, id est fidei iussor in lite nummaria. *A suertie.*

Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince or Princes.*

Primitię primi fructus ex agro percepti, qui deo offeruntur, *First frutes, of a mans groundes, or the firstlinges of anie other thinge.*

Problema, propositio interrogationem annexam habens. *A demaunde.*

Prodo, manifesto. *To betraie, to make manifest.*

Proficiscor, eo alio. *To go forthe.*

Proluo, multū siue multo tēpore lauo. *to al to wash.*

Promineo, procul appareo. *To hange out in sight.*

Promo, profero, eloquor. *To set abroach, or to vtter.*

Promptu, parate, sine mora. *With readines or speede.*

Psallo, cano instrumento musico. *To sing or to plaie on an instrument.*

Puber, vel Pubes, proprie lanugo quæ maribus decimoquarto anno, fæminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripenes of age.*

Pudet, pudore afficior. *It shameth.*

Puerasco, exacta infantia pueritiā inchoo. *To wax a childe.*

Pugil, qui vel quę pugnandi artem nouit. *A champian, man or woman.*

Puluis & puluer, notum est. *Duste.*

Punctus & punctum, minima indiuiduaque lineæ pars. *A pricke, or a point, a little centre.*

Pungo, stimulo, morsum ac aculeum infigo. *To prick or to stinge.*

Pumex, lapis cauernosus. *A pummis stone.*

Pus, sanies, & quicunque humor in putredinē versus. *Matter or core.*

Q.

Quero, inuestigo, interrogo. *To seeke for, to search.*

Quatio, moueo, concutio. *To shake.*

Quercus, *An oke.*

Queror, lamentor. *To complaine and lament.*

Qui, *The which.*

Quies, vacatio a labore, aut cessatio a quouis opere. *Reast, it pertaineth to the body.* Tranquillitas *vnto the minde.*

Quilibet, *Eueryone, or whosoeuerye will.*

Quinisco, caput inclino, moueo. *To hange the head.*

Quisquilię, purgamenta & quicquid ex arboribus surculorum foliorum aut florum minutim decidit. *Thinges of no waight. Thinges not worth regarde, or chippinges.*

Quot. *How many.*

R.

Rabula, homo futilis. *A brawler, or a smaterer in the Lawe.*

Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To shaue.*

Ramex, ruptura, & distentio intestinorū. *Burstnes.*

Rapio, per vim traho, aufero. *To snatche awaie.*

Rastrum, instrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnum. *A rake.*

Raucio, raucus sum, *To be hoarse.*

Recido, retro siue iterū in eadem cado. *To fal backe warde, or to fall into the same againe.*

Recordor, rursus in mentē reuoco. *To call to minde againe.*

Reddo, acceptum vel ablatum restituo. *To render or to restore.*

Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multum oleo. *To beare the sauer of a thing, or to sauour strōgelie, and by metaphore to resemble and to taste of.*

Refringo, iterum frango. *To breake open.*

Rego, guberno. *To rule or gouerne.*

Relego, rursus lego. *To reade againe.*

Reminiscor, recordor, memini. *To remember.*

Ren, viscus quoddam. *The kidney.*

Renuo, refuto, reiicio, *To refuse.*

eor, arbitror, puto. *To suppose.*
epango, dissoluo, refingo. *To vnloose, to disiointe.*
eperio, inuenio. *To finde.*
eplico, dissoluo. *To vnfoulde.*
epetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus preses prouinciæ a prouincialibus accusatur, si quas vi aut dolo expilauit. *Of bribery and pillage, or of extorsion.*
Repungo, iterum stimulo, vicem reddo. *To pricke againe.*
Res, omnia siue corporalia siue incorporalia comprehendit. *A thinge.*
Rescio, rursum percipio. *To knowe againe.*
Respuo, repudio, sperno. *To refuse.*
Restis, funis vel lorum. *A rope or a with.*
Resulto, resilio, reuertor, in contrarium salio, *To rebounde.*
Rete, instrumentum quo pisces capiuntur. *A nette.*
Rex, nota est significatio. *A kinge.*
Rideo, cachinno. *To laughe.*
Ringo, os torqueo vt canes. *To make an euillfauored face like a narring dogge, and to vexe.*
Robur, species quercus durissimę. *An oke.*
Rodo, mordeo, comedo. *To gnawe.*
Roma, vrbs Italiæ quondam a pastoribus condita, olim gentium domina cum floreret, quarta & postrema Monarchia. *Rome.*
Ros, humor qui sereno tēpore è cœlo fluit. *A dewe.*
Rostra, templum seu forum iudiciale, ante curiam Hostiliam, in quo erat pulpitū ex quo concionari solebant. *The place where matters be declamed.*
Rudens, funis nauticus. *A Cable.*
Rudo, grauiter sono vt asini. *To cry like an asse.*
Rumpo, frango. *To breake.*
Ruo, cado. *To fall.*
Rus, locus extra vrbem, vbi agri sunt & villę. *The countrey.*

S.

Sacer, quod venerabile. *Holy.*
Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia facienda. *A priest or a Nunne.*
Sacro, deo dedico, sacrum facio. *To dedicate.*
Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salte.*
Salio, salto, *To leape, or to leape as brute beastes do when the male couereth the female.*
Sallo, sale condio, ac conspergo. *To salte, to powder, or to season with salte.*
Salto, *To leape, or to daunce.*
Salum, mare, a sapore salis, *The Sea.*
Salus, incolumitas, *Health.*
Samnis, nomen gentis. *A Samnite.*
Sancio, firmo, & proprie effuso sāguine per hostiæ immolationem. *To make sure, and to establishe.*
Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Bloode.*
Saphyrus, preciosus lapis. *A Saphire.*
Sapientia, rerum diuinarum atque humanarum scientia. *Wisedome.*
Sapio, saporem habeo. *To haue a taste.*
Sarcio, purgo, reficio, integrum facio. *To patche and amende.*
Sardonyx, *A certaine preciouse stone.*
Satago, satis ago, laboro, solicitᵘˢ sū. *To do endeuour.*
Satrapas, princeps. *A prince.*
Scabo, frico. *To scratch, or to rubbe.*
Scalpo, sculpo & fodio vnguibus ac manibus. *To claw, or to scratche.*
Scando, in altum tendo. *To clime.*
Scindo, seco, findo. *To cutt, or to diuide*
Scio, *To knowe.*
Scobis & scobs, est id quod ab aliqua materia decidit per serram, terebram, aut limam. *Duste.*
Scriba, qui literas vel gesta, vel tabellas, & similia scribit alterius nomine. *A Scribe or Notarie.*
Scribo, literas formo. *To write.*
Scrobs, fossa aut puteus. *A ditche, or a pitte.*
Scurra, qui risum ab auditoribus captat, non habita ratione verecundiæ, aut dignitatis, *A scoffer, a gesture, a parasite.*
Secerno, abiungo, separo. *To diuide, to seperate.*
Seco, diuido. *To cut.*
Sedeo, quiesco. *To sitt.*
Seges, frumentum in spicis. *Corne yet standing.*
Selego, seorsum colligo. *To gather a part.*
Senecta vel senectus, senium, ætas. *Olde age.*
Senex, senio confectus. *An olde man.*
Senio, quod sex puncta continet. *The sise.*
Senium, idem quod senecta.
Semis, id est, semias, sex vnciæ, dimidiū assis. *Halfe a pounde, or the halfe of any whole summe.*
Sentio, aliquo sensu percipio, prò intelligo ponitur. *To perceaue by some sence, or to vnderstande.*
Sentis, spina. *A thorne.*
Sepelio, defunctum terra condo. *To burie.*
Sepio, obstruo, circundo, munio. *To cōpasse, to hedge.*
Seps, serpens paruus. *A little Serpent, after whose stroke the membres doe rott.*
Sequor, abeuntem subsequor. *To folowe.*
Sermo, loquela. *Speache.*
Ser, populus Asię. *One of a certaine people in Asia called Seres.*
Sero, semino, planto. *To sow or plante, or to graffe, and somtime by translation to begette, by translation also we say* serere bella, serere certamina. id est mouere lites & pugnas.
Serpens, anguis. *A dragon or serpent, or a snake.*
Sensus & sensum, organum sentiendi, & quod mēte concipitur. *Any of the fiue wittes, called the senses, or that that the minde conceaueth, called a meaning.*
Sibilus, est quidam stridor oris per angustam spiritus

ritus emissionem, inter dentes fere. *An hissing.*

Sido, descendo ad sedendũ. *To pitche or to lie down.*

Siler, arbor quam vulgo salicem vocant. *An osier, with this difference* Montanum, *it signifieth a simple that the Apothecaries doe vse, in Latine called* Seceli Massiliense.

Silex, lapis durissimus, vnde ignis excutitur. *A flinte stone.*

Sinapis, & sinapi, herba est semen ferens, tanta acrimonia, vt lachrymas cieat comedenti. *Sinnte.*

Singultio, graniter tussio, & singultum emitto. *To sobbe.*

Sino, permitto. *To suffer.*

Sinus & sinum, genus vasis sinuosi. *A boul or a ship for milke or wine to drinke of.*

Siren, monstrum maris. *A Mearemaide.*

Siser, herba cuius radix precipue est in vsu. *A persneppe.*

Sisto, stare facio, *To bring before.*

Stirps, truncus vel progenies. *The stocke of a tree, or a kindrede.*

Sitis, desiderium potionis. *A thirst.*

Syndon, velum subtilissimum. *Sendall.*

Synodus, conuentus. *A councell congregate.*

Soboles, succesio. *An offspringe.*

Socrus, vxoris vel mariti mater. *A mother in lawe.*

Sodalis, eiusdem sortis socius. *A felowe.*

Sol, qui Phœbus dicitur. *The Sunne.*

Soleo, suetus sum. *To be wount.*

Solium, sella regia, in qua reges ius dicentes sedebant. *A throne or chaier of state.*

Soluo, quod ligatũ erat dissoluo, ac enodo. *To loose.*

Somnus, sopor, quies. *Sleepe.*

Sono, sonum facio. *To sownde.*

Sorbeo, deglutio quicquam molle. *To suppe.*

Soror, notum est. *A Syster.*

Spargo, late proijcio, ac passim iacto. *To sparkle or sprinkle.*

Species, effigies, aromata, gen', visio. *A forme, spise, the kinde of a thing, or an apparaunce.*

Specio, video. *To see.*

Specus, spelunca, vnde spectare licet. *A denne to awaite a praie.*

Splen, lien, viscus quoddam. *The mealte.*

Sperno, despicio, contemno. *To despise.*

Spinus, agrestium prunorum arbor, *A Sloe tree.*

Spondeo, sponte promitto. *To promise, and somtime to betroth.*

Sponsalia, promisio siue stipulatio futurarum nuptiarum. *Betrothing with condicions taken.*

Spontis, naturę & ingenij proprij. *Of nature and owne disposition.*

Statuo, pono, colloco, erigo, *To place, to sette vp, somtime to decree and appointe, somtime to dedicate and set before.*

Sterto, proijcio in terrã. *To threw down or to* [illegible]

Sterto, dormio, & somnum altum dormiendo capio. *To sleepe till we snorte.*

Stipis, & stipes, pecuniæ gen' quod per capita colligere solent. *A mone gathered by the polle for the vse of the Gods, or for the poore, and therefore it signifieth also a rewarde or a profite.*

Stirps, origo, progenies, soboles, *A stock, a tribe, a descent, and somtime it is the bodie of a tree,* idem quod truncus.

Sto, erectus sum, vel maneo. *To stande.*

Strepo, sonum facio. *To make a noise.*

Strido, strepitum edo, *To make a noise, a wissinge or a crekinge.*

Strideo, facio stridorem, sonum violentum. *To make a great noise, or to gnashe with teeth. It is applied also to wheeles, to dore hookes, to serpentes, to the Sea, and such other thinges.*

Stringo, premo, arcto. *To make straite, to pul, somtime to strike.*

Struo. *To builde, to pile vppe, and somtime to endeuoure, and to go about, or to sette in aray.*

Stultitia, imprudentia, stoliditas. *Foolishenesse.*

Suadeo, hortor ad id quod intendo. *To counsell.*

Suber, genus ligni quod nautis vtile est vt super natent retia. *A corke tree.*

Sublego, furto aliquid surripio. *Priuily to lese away.*

Suboleo, leuiter oleo, siue adoratus sensu leuiter percipio, *To sauer or to smell a thinge a litle, and by translation to be espied, and to be smelled out.*

Suffero, sustineo, patior, *To susteine, or abide.*

Suesco, soleo. *To be accustomed.*

Sugo, spiritu attraho succum. *To sucke.*

Sulmo, oppidum in Brutijs. *A towne.*

Sum, *To be.*

Sumo, multum, & pœne nimium mihi. *To take.*

Supellex, res domestica. *Housholde stuffe.*

Supplico, humiliter & cum reuerentia precor. *To entreate.*

Suppetiæ, auxilium, subsidium. *Aide, helpe, succour.*

Surgo, erigo me, *To arise, somtime to springe or to growe, or to increase. It is also to arise by little and little, as thinges do in buildinge.*

Sus, animal sordidum. *A Boare, Sowe, or Hogge.*

T.

Taceo, sileo, non loquor. *To keepe silence.*

Tædet, pertęsum est, displicet. *It yrketh or wearieth.*

Tęnarus, locus vmbrosus in radice Malex, promontorij Laconi iuxta Spartam ciuitatẽ, in quo quia hiatus magnus est, & strepitus quasi progredientum sentitur, dixerunt veteres per hunc esse descensum ad inferos. *A promontorie in Laconia, wherein is an entraunce to go downe to Helle.*

Tagus, fluuius Lusitani, habens arenas aureas. *A*

...bestalne river in Portingale.
Talio, vindicta, hostimentum. *Auengement, or like for like.*
Talpa, animal captum oculis, muri simile. *A Moule or Want.*
Tango, percutio. *To tutche.*
Tartarus, demissior inferni locus. *Helle.*
Tantundem, eque tantum. *As muche.*
Tapes vel tapetum vel tapete, id est panni depicti tegimen, mire pictum varijs coloribus. *A carpet or cloth of Arase.*
Taygetus, mõs in Laconide, Baccho sacer, sub quo Sparta & Amiclæ. *An hill in* Lacedemonia, *where* Sparta *and* Amiclæ *the cities doe stande.*
Teges, vile stragulum, matta scirpea. *A matte.*
Thebæ, nomen quarundam vrbium. *The name of a citie in Egypte, and of an other in* Boætia. *you shall finde also in Authors* Thebe *and* Theba.
Thermæ, loca aquas habentia, aut naturæ sponte calentes, aut fornace calefactas fundendi lauandiue vsibus seruata. *Whoate bathes.*
Temno, sperno. *To dispise*
Tempe, pulcherrim⁹ ager in Thessalia, quē Peneus alluit. *A very faire fielde in* Thessalia *most pleasaunt to beholde, and therfore appellatiuely it maye be vsed for a place of delite, as Paradise and* Elisium *is. There is also* Tempe *in* Bæotia, *called* Teumesia Tempe, *another in Sicile named for difference* Helorix. *The firste be called* Thessala Tempe.
Tendo, expando. *To stretche and to bende.*
Teneo, apprehendo. *To holde.*
Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum sum, *To be warme.*
Tepesco, tepidus fio. *To wexe hoate.*
Ternio, numerus ternarius. *The three.*
Tero, comminuo, consumo, tundo. *To weare by diminishinge.*
Tesqua, loca ædita, aspera.
Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorū regis. *A name of a certaine kinge of Troie.*
Trado, in potestatem alterius transfero. *To deliuer vnto a nother.*
Tros, nomen viri. *A Troiane.*
Testis, qui vel quæ testimonium profert. *A witnes, man or woman.*
Texo, telam struo ac paro. *To weaue.*
Tignus, tignum, trabs qua varie disposita domus extruitur. *A rafter.*
Tonitrus & tonitru, nubis ictę cen potius diruptę sonus. *Thunder.*
Torqueo, *To writh, to wreaste, to winde or turne about, to gouerne, to torment, to spinne, to vexe and troble, to whurle, &c.*
Tot, *So many, or many.*
Thorax, pectus, & pectoris munimentū. *The breaste and breastplate.*
Thrax, vir Thracię. *A Thraciane.*
Thus, incensum, libamen quo deum veneremur, aliquando ipsa arbor. *Frankenceuse, and the tree.*
Tibris, fluuius Italię.
Tibur, oppidum Italiæ.
Tigris, animal velocissimum & truculentum. *A Tigre.*
Timeo, metuo. *To feare.*
Timeor, metuor. *To be feared*
Titubo, lingua vel pedibus vacillo. *To stumble or stammer.*
Tollo, eleuo, subleuo. *To lift vp, to bring vp as children are by nursing, or els to sley and to take away.*
Tondeo, crines vel lanam seco forcipe. *To clippe or sheare.*
Tono, valde sono ac facio tonitrum. *To thunder.*
Torpeo, languidus sum & remissus. *To be sluggishe and weake.*
Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. *A chaine to adourne the necke.*
Torreo, vro, asso. *To roste.*
Torrens, fluuius per pluuiam collect⁹. *A lake without springe begunne by raine.*
Torris, lignum ardens vel adustum. *A firebrande.*
Tracto, traho vel sursum traho. *To pull and to draw vp, or to handle by faire or foule meanes.*
Traho, vi ad me rapio ac duco. *To drawe.*
Translego, legendo trāscurro ac perlego. *To reade ouer.*
Tremo, commoueor, agitor. *To tremble.*
Tres, *Three.*
Tribus, progenies. *A kinreade.*
Tricæ, capilli pedibus pullorum Gallinaceorum inuoluti. *Lettes or stoppes or hinderances of that that chicken so vsed, could but euill go.*
Triptoton, nomen quod tribus quibuscunque casibus inflectitur. *A Noune declined with three cases.*
Trudo, manibus pedibusue impello. *To thrust.*
Tu, *Thou.*
Tuber, dictum a tumendo, & priore longa, terræ callus. *A swellinge in any thinge, a musshrim, or that whereof the puffe is.*
Tueor, defendo. *To defende.*
Tuor, video. *To see.*
Tundo, decutio, pulso. *To beate, or to knocke.*
Tussis, vehemens spiritus eruptio, ea quæ meatum suum obstruunt excutere conantis. *The coughe.*

V.

Vado, eo. *To go.*
Valeo, possum, validus ac sanus sum. *To be in helth, or to be able.*

Valuæ, sunt fores geminas habentes partes in se coeuntes. *A two leafed dore.*

Vannus, *A vanne to wenowe corne with.*

Vas vadis, vadimonium. *A suretie in a matter of death.*

Vas vasis, instrumentum ad aliquid capiẽdum idoneum. *A vessell.*

Vates, poeta, & qui futura prædicit. *A Prophet or Prophetesse.*

Vber, *The adiectiue signifieth plentifull, abundant, copiouse. The substantiue signifieth a pappe or a dugge, or an vdder, and somtime it is founde for plentifullnesse, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.

Verberis, hoc non videtur defici vllo casu. vide verber.

Vectis, instrumentum quo clauditur ostium. *A dore barre.*

Veho, naui, plaustro, quadrupede porto. *To carie.*

Vello, traho, extirpo. *To pull or to plucke vp.*

Vendo, venundo, alieno. *To sell.*

Væneo, vendor. *To be solde.*

Venio, ad aliquem accedo. *To cum.*

Venter, qui a pectore ad pubẽ terminatur. *A belly.*

Venus, dea amoris, & venustatis. *The Goddesse of loue and beautie.*

Ver, anni pars temperatior. *The spring time.*

Verber, instrumentum longum verberandi. *Any thing that we beate withal as rodde, whippe, wãde, or other, It signifieth also the stripe.*

Vergo, tendo, declino. *To bende, to go, or to encline some waie.*

Vermis, a vertendo, quia sese torquendo repit. *A Worme.*

Verna, ex ancilla domi natus seruus. *A bonde man borne of a bonde woman at home. it is vsed adiectiuely for that that is domesticall or not straunge, as* vinum verna.

Verres, porcus non castratus. *An Hogge.*

Verro, purgo, traho, *To swepe.*

Verto, muto, voluo. *To tourne or to chaunge.*

Veruex, mas inter oues, cui adempti sunt testiculi. *A Weather.*

Vescor, vtor cibo, & pasco. *To eate.*

Vesper, idem quod Hesperus. *It is called also* vesperugo, *and it is taken for the euening tide.*

Veto, prohibeo. *To forbidde.*

Vicem, vicissitudinẽ. *An interchaũge when turne by [illegible]*

Video, oculis intueor. *To see.*

Vieo, ligo seu inflecto, *To binde, or to bowe, There of* Vietores *be called cuppers,* qui vasa vinaria religant.

Vigil, qui vel quæ vigilat. *A watcher, mã or womã.*

Vincio, ligo. *To binde.*

Vinco, supero. *To ouercome.*

Vindex, qui vel quę vindicat. *An auenger Man or Woman.*

Vir notum est. *A Man.*

Virgilius, poeta, *A Poets name.*

Virgo, quæ non est passa virum. *A Virgine.*

Vitrũ, materia translucida; quæ ex arena & cinere fit. *Glasse.*

Virtus, ars recte beneque viuendi. *Vertue or great power.*

Virus, venenum, & grauis odor. *Poison, or stenche.*

Vis, virtus, robur, fortitudo, natura, violentia; *Strength, power, nature, violence.*

Viso, eo ad videndum. *To go to see.*

Viscum, vel viscus. i. glutinum ad aucupium. *Birde lime.*

Viuo, vitam ago. *To liue.*

Vlciscor, vindico. *To auenge.*

Vnguis, duricies digitorum, tam in auibus ceterisque bestijs, quam in homine. *A naile, an howe, and a talaunt.*

Vocito, frequenter voco. *Often to call.*

Volo, as, *To flee, or to go a pase, as* Nauis volat, Fama volat. *But* volo, vis, *is to will or to be willinge.*

Voluo, verto. *To roulle.*

Vomis vel vomer, nomen habet quod terram vomat. *The plowe teathe.*

Vomo, per os eijcio. *To vomite or to parbrake.*

Vrgeo, premo, compello. *To thrust.*

Vro, ardore aut frigore nonnunquam alia vi lædo, *and by translation to hurte or to greue not.*

Vtor, vsum rei habeo. *To vse.*

Vulgus, multitudo ignobilis. *The base and common people.*

Vulpes, animal astutum. *A Foxe or a Fixen.*

Vxor, viri coniunx. *A Wife.*

FINIS INTERPRETATIONIS
omnium Nominum & Verborum
Grammatices Regiæ.

Excusum Londini apud Reginaldum *Vuolfium, Regiæ Maiest.* in Latinis Typographum.

ANNO DOMINI M.D.LXVIII.